

4640010220201

*Арадай багшын
абьяас бэлиг,
ажал хэрэгын
мартагдашагүй*

н. 12

1921 оной
декабриин
21-нээ гарана

Эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

Буряад ҮНЭН

Дүхэриг

Бүгэдэ арадай сонин

2012 оной
февралин 2
Четверг

№ 4 (21852)
№ 4 (767)

Үблэй һүүлһын
сагаалһан үхэр
һарын 10
һарагай 5
www.ynen.ru

Буряад Үнэн

БЭЛИГТЭЙ БАГШЫН САГААЛГАНАЙ БЭЛЭГҮҮД

ЖАРГАЖА БАЙНА ГҮ?

Эндидээ ургаһан сэсэгнай
Эреэлжэл байна гү наранһаа.
Эжы баабай хоёрнай
Жаргажал байна гү манһаа.

Байсада ургаһан сэсэгнай
Бадаржал байна гү наранһаа.
Баабай эжы хоёрнай
Баярлажал байна гү манһаа.

Хададаа ургаһан сэсэгнай
Халюуржал байна гү наранһаа.
Хабтагай үргэн нютагнай
Хубилжал байна гү саһаа.

Валерий ЦЫБИКОВ.

н. 14

ЭРХИМУҮДТЭ – ХАЙРА ШАГНАЛНУУД

Гүрэнэй шан болон Рос-сиин Президентын Баярай тэмдэгүүдэ Буряад Респу-бликын Президент Вячеслав Наговицын хэдэн түрүүшүүлдэ дамжуулба.

Буряад Республикын Вер-ховно Сүүдэй судья Тама-ра Александровна Урмаева-гай энгэртэ «Дружба» орден зүүлгэгдэбэ. Колхоз «Искра» гэхэн СПК-гай бригадир Григо-

рий Никифорович Антоновто «Россиин хүдөө ажахын габья-ата хүдэлмэришэн» гэхэн нэрэ зэргэ олгогдоо. «Россиин дээдэ хургуулинуудай габьяата баг-ша» гэхэн нэрэ зэргэдэ ВСГУ-гай Валентина Семёновна Баженова хүртэбэ. Загарайн аймагай Шпалозаводская гэдэг хургуулиин Юлия Николаевна Ивахинова Россиин габьяата багша болоо.

Россиин Президентын Бая-рай тэмдэгтэ Буряадай аграр-на колледжын директорэй орлогшо Валериан Сингеевич Бадмаев болон Улаан-Үдын 59-дэхи гимнази, 49-дэхи хургуули хүртэбэ.

Николай НАМСАРАЕВ.
Радна-Нима
БАЗАРОВАЙ фото-зураг.

БОЛБОСОН ТҮХЭЛТЭЙ БОЛГОХО ЖЭЛ

Тосхон бүриин хажууда оршоон фермэнүүдэй ханану-удай хирпиисэ бутаранхай ха-рагдадаг. Зарим тосхонуудтахи клуб, библиотеке, хуугэдэй саад гэхэ мэргэнүүд эзэгүй хэбэртэй хоохон торхонууд болошонхой агша.

Республика дотор бүхыдөө табан зуу гаран иимэрхүү эзэгүй хаягдаһан байшангууд хосоржо байнхай гэжэ тоологдоно. Эдэ бүгэдэ эзэдүүдэ тодорхойло-од, техническэ паспорт олгожо, тоо бүридэлдэ абаха эрилтэ республикын правительство табинхай.

- Харгын хажуугаар харагда-даг хандархай хуушан барил-ганууды обёорходо аягүйшые,

эшбэртэйшые байдаг, - гэжэ Буряад Республикын Прези-дент Вячеслав Наговицын ай-магуудай гулваанарай суглаан дээрэ хэлээд, байгша жэлые «нютагаа болбосон түхэлтэй болгохо жэл» гэжэ соносхое гэхэн мэдүүлэл оруулба.

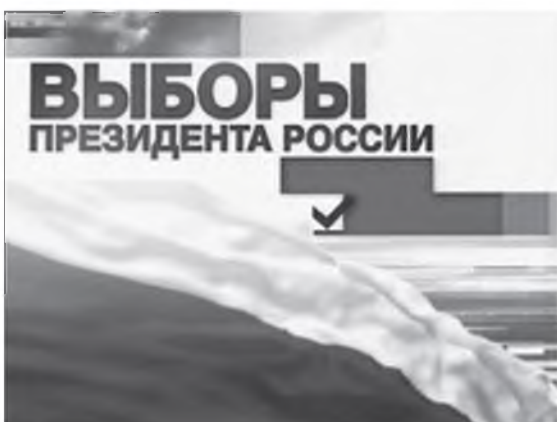
- Заһабарилжа болохогүй байшангууды дууһан задалжа хаяха, харин саашадань хэрэ-глэжэ болохо байшангууды заһабарилжа ёһотойбди, - гэжэ Вячеслав Владимирович хэлэбэ.

Энэ хэрэгтэ манай республи-када мүнөө жэл миллиард гаран түхэриг номологдохонь.

Николай НАМСАРАЕВ.

Выборы - 2012

КАНДИДАДУУДАЙ ЭТИГЭМЖЭТЭ НЮУРНУУД ХЭД БЭ?

Февралиин 4-дэ Россиин Президентын һунгалтаар идхалгын хүдэлмэри тусхайтаар эжилхэнь. Энэ үндэр тушаалда дэбжүүлэгдэһэн хүнүүд мэдээжэ болонхой. Мүнөө дээрээ кан-дидатуудай этигэмжэтэ нюурнууд хэд бэ гэхэн асуудал һонирхуулна.

Бүхы орон дотор Владимир Путиной ко-манда этигэмжэтэ нюурнууды томилонхой.

Буряад орондошые тэдэ хүнүүд элирэнхэй. Буряадай түрүүшын президент байһан Леонид Потапов, тиэхэдэ «Буряад үнэн» Хэблэлэй байшангай генеральна директор – ахамад ре-дактор Эрдэм Дагбаев гэгшэд тодороод байна. Бүхэроссиин арадай фронтын региональна залан хүтэлбэрлгын соведэй координатор Владимир Булдаевай мэдээсэлээр, гурбадахи кандидатурань тодологдожо байнхай.

Буряад орондо Михаил Прохоров өөрынгөө этигэмжэтэ нюурнууды элирхэйлээ. Тэдэнэй нэгэниинь олзын хэрэг эрхилэгшэ Зоригто Са-ханов болоно.

Тиэхэдэ кандидат Сергей Мироновой эти-гэмжэтэ нюураар Марина Дашиева Буряад орондо томилогдоо. Тэрэ «Справедливая Рос-сия» партиин региональна таһагай аппарадай хүтэлбэрлэгшэ юм.

Харин Буряад орондо Владимир Жириновски-ин этигэмжэтэ нюурнуудаар ЛДПР-эй Буряад орондохи таһагай координатор Николай Алек-сеев, тиэхэдэ энэ партиин Буряадай таһагай хүтэлбэрлэгшэ Игорь Бобков гэгшэд тодороо.

Андрей ХАЛБАШКЕЕВ.

НЮТАГАЙНГАА ХҮНИИЕ ҮМӨӨРБЭ

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ Матвей Гершевич Москва хото СКР-эй Главна мүрдэлгын управлениин хүтэлбэрлэгшэ, юстициин генерал-майор В.В. Яковенко гэгшэдэ правитель-ствын сахилгаан бэшэг эльгээгээ.

Буряад орон нютагтай Чимит Тармаевай Дагестан Республикын ажаһуугшын ами наһа хороонон уша-раар үүдхэгдэһэн хэрэг республикын ажаһуугшаддай ханаа зобоожо байна гэжэ тэрээн дотор хэлэгдэн-хэй. Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ Матвей Гершевич прокурор байһан хүн хадаа В.В. Яковенкодэ иигэжэ хандаһан байна: «Тармаев бээ хамгаалжа иимэ ябадал гаргаһыень гэжэ хараада абажа, эрхэ сүлөөнь хаһангүй, ондоо хэмжээ абаха асуудал хаража үзыт».

Буряад Республикын Арадай Хуралай хэблэлэй албан.

Зураг дээрэ: Чимит Тармаев.

ДУУГАА, НҮХЭД, ДУУЛАЯ!

2012 оной зун Улаан-Баатар хотодо Монгол Монголой дуушадһаа гадна, Үбэр-Монголой, Буряа-дай, Хальмагай, Тувагай бэлигтэн тэрээндэ хабаадаха гэжэ эмхидхэгшэдынь мэдүүлнэ. Энэ хадаа хоёр жэ-лэй урда тээ Монголой Үндэсний олонийтын телеви-дениин, Үбэр-Монголой «Одон» болон Буряадай «Ариг Ус» телекомпанинуудай зохёон байгуулһан «Гурбан дабаан» фестивалиин үргэлжэлэл болоно.

«Тиимэхэ энэмнай, нэн түрүүн, үргэн дэлисэтэй теле-проект гээшэ», - гээд, тус хэмжээ ябуулгын эмхидхэлэй хороонтой гэшүүн Норжима Цыбикова тэмдэглэхэ зуураа, Буряад орондо бэлэдхэлэй ажалай ябуулагдажа эхилһэн тухайнь дуулгаба.

«Ариг Ус» телекомпаниин байгуулагдаһаар 20 жэлэй ойдо зорюулжа, «Мүнгэн сэргэ» гэхэн буряад дуу гүйсэдхэгшэдэй мүрысөөн соносхогдоо. Тэрээндэ арадай дуушадһаа гадна, эстрадын түлөөлэгшэд хабаадаха эрхэтэй. 14-тэй болотор хүүгэд, мүн 15-тайһаа дээшэ наһатай бүдүүн хүнүүд тус тустаа бэлиг талаангаа туршаха болоно. Шэлэн абалгын шата февралиин 16-да 11 сагта Улаан-Үдын Димитровэй гудамжаар 2-дохи гэртэ байрлаһан Залуушуулай уран һайханай театрта эмхидхэгдэхэ.

«Харин финалын мартын 19-20-до Буряад драмын те-атрта үнгэрхэ, - гэжэ Норжима Цыбикова дуулгахатайгаа хамта, - тэндэл эрхилмэжэ гараһан дуушад Улаан-Баатарта Буряад ороноо түлөөлхэ», - гэжэ мэдүүлнэ.

Хоёр жэлэй урда тээ Улаан-Баатарта түрүүшынхией эмхидхэгдэһэн Монгол үндэһэтэнэй дуунай ехэ нааданда Монголой, Үбэр-Монголой, мүн манай Буряадай дуушад оролоо бэлэй. Арадай дуу гүйсэдхэдэг залуу дуушад Саян Цымпилов, Рыгжидма Лудупова, Цыден-Еши Бимбаев, Сэсэг-ма Дондокова гэгшэд, мүн эстрадын дуушад Сэсэг Аюшеева, Тимур Болотов, «Урагшаа» бүлгэм яһала урагшатайгаар хабаадаа һэн. Тус хэмжээ ябуулга «Ариг Ус» телеканалай агаарай долгиндо гарахын хажуугаар, Монголой Үндэсний телевиденээр хүршэ гүрэнэй бүхы 21 аймагаар дамжуу-лагдаа һэн. Гадна Үбэр-Монголой «Одон» телевидениин хүсөөр бүхы дэлхэйгээр гэхээр харуулагдаа бэлэй. Харин байгша ондо үнгэрхэ фестиваль бүришые үргэн дэлисэтэй байхань, юуб гэхэдэ, үшөө Хальмагай, Тувагай түлөөлэгшэд хабаадахань бшуу.

«Мүнгэн сэргэ» мүрысөөндэ хабаадаха хүсэлтэй һаа, 8(301-2)21-64-40 гэхэн номероор хонходожо гү, али arigus-tv.ru гэхэн интернет-хаягаар орожо, энэ тэрэ асуудал ла-блажа болоно.

Д.БОЛОТОВ.

СОЁЛОЙ БАРИЛГАНУУД БИДЭНЭРЫЕ УРМАШУУЛНА

Фоторепортаж

Улаан-Үдэдэ онкологийн түб барюулха хэрэгтэ 760 миллион түхэриг номологдоо юм. Тэрэ тоодо республикын бюджетдээ ашагүй мүнгэн оролсоно. Энэ барилгада Россиин болон манай республикын правительстванууд онсо анхаралаа хандуулна.

Төөд барилга ямар зэргээр ябуулагдажа байна? Наяхана Президент – Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Наговицынтай барилгын талмай дээрэ ерэбэбди. “Техно” гэхэн бүлэг компани тус барилга эрхилнэ. Зүгөөр тэрэ бүлэгэй барилгын эмхинүүд ажалдаа харюусалгаггүйгөөр хандана гэхэнэй жэшээ барилгын талмай дээрэ эли харагдаба.

Фундамент дээрэнэ хананууд бодхоогдожо һаял эхилэнхэй. Хараалагдаһан болзорһоо барилгашад угаа ехээр гээгдэжэ байна.

- Таанадта мүнгэн бүхыдөө үгтэнхэй. Юундэ иимэ муугаар хүдэлнэбта, - гэжэ В.В.Наговицын сүхалдаба. - Хэрбээ иимээр саашадаа хүдэлжэ байгаа хаатнай, бидэ та бүгэдые ялада унагажа хаяхабди!

Тэрэ үдэр мүн Ород драмын театрай хоёрдохи ээлжэ

энэй барилгаар В.Наговицын һонирхобо. Энэ барилга хадаа үнгэрһэн декабрь һарада туша-

агдаха байгаа юм һэн. Теэд тухай театральна хэрэгсэлнүүдые эльгээжэ Москвагай эмхи зургаанууд болзортоо эльгээжэ шадаагүй. Ушар тиимэһээ театр ашаглалгада үгтөөгүй байһаар.

- Тиимэ хэрэгсэлнүүдые һаяар эльгээжэ эхилхэнь, тиимэһээ удаһыггүй бүхы ажал эндэ дүүргэгдэхэ, - гэжэ республикын соёлой министр Т.Г.Цыбиков мэдүүлбэ.

Ород драмын театрай баруун “далида” жүжэг табижа байха боломжотой бага зал, ендэр гэжэ мэтэнүүд түхээрэгдэжэ байнхай. Тэрэшэлэн эндэ артистнарай грим-тахалганууд байха юм. Харин театрай зүүн “далида” мүн лэ грим-тахалганууд хараалагданхай, гадна 16 һууритай

гостиница түхээрэгдэхэ. Энэ зохид буудалда контрактаар уригдаһан артистнар, режиссернууд болон хүндэтэ айлшад

байрлаха юм хаш даа.

Ресторан, бар түхээрэгдэжэ байнхай.

Ород драмын театр июнь һарада гүйсэд бэлэн болохо ёһотой. Август һарада баяр ёһололой оршон байдалда соёлой энэ түб бүхы үүдэнүүдээ сэлихэ.

Оперо болон баледэй театрай баруун талада энэ театрта хамаатай мастерской болон хэрэгсэлнүүд бусад үйлэдбэрийн байшан һэльбэн шэнэлэгдэжэ байна. Энэ барилга мүн лэ зунай эхиндэ ашаглалгада оруулагдахань.

Хажуудань Үндэһэтэнэй библиотекейн байшанда залгаа байшан баригдана. Тэрэнэй ашаглалгада тушаагдаһанай удаань, тус библиотекейн баруун талада, Смолиной гудамжа тээшэ мүн лэ залгагдаха, найман дабхартай гоё һайхан ордон баригдажа эхилхэ. Эдэ бүгэдэ барилгануудай ашаар Үндэһэтэнэй библиотекей угаа ехэ талмайтай болохо, мүнөө үеын оньһон хэрэгсэлнүүдээр зэбсэгжэхэ ёһотой.

**Николай НАМСАРАЕВ,
Р-Н.БАЗАРОВАЙ
фото-зураг.**

Мүнөө сагай үзэгдэл

ГЭМЫНЬ УРДАА, ГЭМШЭЛЫНЬ ХОЙНОО

А. БАТОМҮНКУЕВАЙ фотоколлаж

“Азатай һаа, мүнгээ хэдэн дахин эбхэжэ үрдихэт, үгы һаа, нула халахат. Наадаха болихоёо өөһэдөөл мэдэгты”, - гэжэ суута Мавродин сонсхомсоор, үнгэрэгшэ жэлэй һүүл багаар финансова пирамиданууд дахин дэлгэрээ. Республикадамнайшые зоной мүнгэ эдидэг хэдэн байгуулга эмхидхэгдээд, нэгэ хирэ “хүү ехэ мүнгэ оложо байнаб, түргэн орыш”, - гэжэ танил талануудни элдэб янзын пи-

рамидануудта хабаадаһые баалажа халахаяа болёод байгаа һэн. Харин мүнөө сохон нэгэниинь “эбдэрээ” гэжэ дуулдаба. Тиигэжэ олонхон зоной бэлэн мүнгэ олохо найдал хүсэлдэбэгүй. Зүгөөр зариманай мухар талаан боложо, һэжэгтэй тус хэрэгын тэдэндэ олзо асараа бшуу.

4000 түхэриг оруулжа, 40000 абажа үрдиһэн 63-тай эхэнэр энээн тухайгаа иигэжэ хөөрөө:

- Би һаһан соогоо нэгэшые дахин лотерей шүүжэ үзөөгүйб. Финансова пирамидада түрүүшынхые хабаадааб. Энээнһээ урид иимэрхүү юумэндэ нэгэшые этигэдэггүй, һонирходогшыегүй байгаа. Харин танил эхэнэрэйнгээ олзоёо һайрхан харуулхадань, хорхойм хүрэхэ, аза талаангаа туршаха гэжэ шиидэ-эб. Юундэб гэхэдэ, тус нааданай дүрим яһала бараг шэнгээр намда үзэгдөө юм: 4000 түхэриг оруула-ад, өөрынгөө доро хоёр лэ хүниие бэшүүлхэ хэрэгтэй. Тэдэ хоёройнгоо хубитаяа оруулаа һаань, арбаад хоногой удаа 40000 түхэриг абахат, үгы һаань – 10000. Би хэниешые мэхэлээгүйб. Өөрынгөө доро нүхэр хүбүүн хоёроо бэшүүлжэ, 8000 түхэриг гаргашалааб. Тиихэдэ сэбэр олзомни 20000 түхэриг болоно гээшэ. Түрүүшынхые иигэжэ “миинтэ” мүнгэндэ хүртэнхэндөө ехэ баяртайб. Теэд энээгээрээ дүүргэхгүй, дахин өөрыгөө бэшүүлжэ, үшөө хоёр хүнэй түлөө 8000 орууламсаарни, пирамиданай һандаршоо. Тиигэхэдэ энэмнай оройдоол һара тухай “хүдэлөөд”, хаагдаһан болоно.

Мүнгээ абажа шадаагүй хүнүүдэй дураа гутахые ойлгоноб. Теэд тэдэниие хэншые хүсөөр баалаагүй, сохон мүнгэ абахыен хэншые найдуулаагүй. Тиимэһээ наадаха болихоёо өөһэдөөл шиидхэн аад, мүнөө болоходо, гэмтэй хүниие бэдэрхэнь юуб? Энэтнай лотерей на-

адан шэнги болоно ха юм: жэшэнь, зуун хүнэй арбаниинь лэ шүүдэг. Энээгээр бодоходо, анхан гүрэмнай лотерей эмхидхэжэ, зоной зөөри үмэгшэлдэг байгаа гэхэ болонобди.

Тиихэдэ хэдэн пирамидада хабаадажа, хармаангаа дүүргэдэг эхэнэр баһал хөөрэнэ:

- Мүнгээ хэдэн дахин эбхээд бусажа үрдихээе һанаа һаа, финансова пирамидын эхин шатадань орохо хэрэгтэй гэжэ ойлгооб. Хоёр-гурбан һарын үнгэрхэдэ, мүнгээ үгэхэ хүнүүдые дууһаадаг. Мүн “ябаһан хүн яһа зууха” гэхэн дүрим энэ хэрэгтэ тон таарама гэжэ һанадагби. Эдэбхи үүсхэл ехэтэй заримашуулые харахадань, дороо нилээд олон хүнүүдые бэшүүлжэрхөөд байдаг лэ. Би нэгэ доро хэдэн байгуулгануудта хабаадааб. Жэшэнь, үнгэрэгшэ долоон хоногой понеделньнигэй үдэшин 4 сагта “Касса взаимопомощи” гэхэн эмхидэ 3800 түхэриг тушаагаад, оройдоол хоёр часай үнгэрхэдэ, аяр 11000 абаа һэмби. Бэшэшые пирамидануудта амжалтатай хабаадааб. “Мэхэлүүлһэн” хүнүүдэй гомдохые ойлгонолби даа. Илангаяа багахан салинтай аад, һүүлшынгээ мүнгэ алдажархиһан хүнүүд хайратай. Иимэ ушарта сэдхэлдээ шунахайрал түрүүлэнгүй, финансова пирамидануудые холуур тойроод ябахые урьялнаб.

Д.ЦЫБИКДОРЖИЕВА.

ТАНИЛСАГТЫ, ШЭНЭ ГАРШАГ: Хүсэлнүүд

Захаминай аймагай Санага нютагай "Булаг" гэнэн ажахыгай фермер Жамбал Цыренов. Залуу фермер ямар хүсэлтэйгөөр хүдэлнэ гээшэб? Түбэй дэлгүүртэ мяха тушаагаад, тракторта хэрэгтэй запас хэрэгсэлнүүдые худалдажа абаха, хабарай тарилгада бэлдэхэ хүсэлтэй. Юуб гэхэдэ, хабарай тарилгын хүдэлмэринүүд удангүй эхилхэ ха юм. Тиэхэдэ хэрэгтэй эдээ хоолой зүйлнүүдые, түрэлхидтөө бэлгүүдые, буугай номонуудые худалдажа абаха. Юуб гэхэдэ, мүнөө үбэл шононууд ехэ олошоронхой. Үнгэрһэн жэлдэ энэ фермер үбһэ тэжээл хүсэд хүрэхэ хэмжээндэ сабшажа абаа. Тиимэһээ малай үбэлжэлгые үбһэ тэжээлээр ядалдангүй үнгэргэжэ байнхай. Тэрэнэй хэлһээр, үнгэрһэн жэлдэ хушын намар элбэг байжа, нютагаархидынь ехэ олзотой байгаа. Энээнһээ гадна ой тайгын баян хэшэгтэй ондо ороо. Захаминай аймагта энэ үбэл ехэ саһан ороогүй, февраль нарада саһан орохо бэээ гэжэ тэрэ найдана.

Филипп ХАБИТУЕВ.
Авторай фото.

ҮЙЛЭДБЭРИЕЭ ЭРХИМЭЭР ЯБУУЛНА

Үнгэрһэн жэлдэ республикын эдээ хоолой болон буйлуулгын промышленностин зарим предприятинууд үйлэдбэридөө үндэр дүнгүүдые туйлажа, хүдэлжэ гараа. Эдэ предприятинууд тухай тодорхойгоор мэдээсэхэмнай.

Республикын аймагуудаар хүдэлдэг предприятинуудай дунда Загарайн аймагта ургамалай тоһо, үрмэнэй тоһо болон бусад сагаан эдээнэй зүйлнүүдые үйлэдбэрилдэг хубиин предприяти бии юм. Тэрэниие Андрей Кунгуров хүтэлбэрилнэ. Загарайн шубуунай фабрикада хүдэлжэ байһанаа, тэрэ 1994 ондо хубиин предприяти байгуулан юм.

Энэ предприятиин ажалшад ажаһуугшадта үдэр бүхэндэ хэрэглэгдэдэг эдээ хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрилнэ. Энэ продукцинь республикын хүн зоной дунда эрилтэ ехэтэй болонхой. Онохой тосхондо түбхинһэн энэ предприятиин үйлэдбэрилдэг ургамалай тоһо, үрмэнэй тоһо хүнүүд аргагүй дуратайгаар худалдажа абадаг болонхой. Тиэхэдэ энэ предприятида үйлэдбэрилэгдэдэг майонез һайн шанартай байдаг, республикын дэлгүүрнүүдтэ эрилтэ ехэтэй.

1997 онһоо эхилжэ, нэрлэгдэгшэ хубиин предприятиин эзэд наран сэсэгэй үрһэн худалдажа абаад, ургамалай тоһо үйлэдбэрилнэ. Манай республикада гансал эндэ ургамалай тоһо үйлэдбэрилдэг юм гэжэ онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Тиэхэдэ наран сэсэгэй үрһэнһөө ургамалай тоһо шахажа абаад, үлээшыень ешмээн, горох, шэниисын ороһонтой холижо, шанартай малай тэжээл буйлуулдаг болонхой. Энээнһээ гадна мал ажалай фермэнүүд, шубуунай фабриканууд наран сэсэгэй үрһэнэй шахадаһа малдаа нэмэлтэ хоол болгожо үгэдэг байна.

Эдэ бүгдэнһөө гадна энэ хубиин предприятида эзэгэй, зөөхэй үйлэдбэрилнэ. Продукциень наймаалдаг эмхинүүдтэ тус предприятиин эзэд хүнлэлтэнүүдые олгодог. Республикаһаа гадуур Забайкалийн хизаарта, Эрхүүгэй областьдо энэ предприятиин продукци мэдээжэ болонхой.

ХИЛЭЭМЭНЭЙ ЗҮЙЛНҮҮДЫЕ ҮЙЛЭДБЭРИЛГШЭД ОЛОШОРНО

Буряад орондо хилээмэ-талханай зүйлнүүдые үйлэдбэрилэгшэдэй дунда акционернэ "Бурятхлебпром" бүлгэм түрүү зэргэдэ ябадаг. Энэ предприяти республикын ажаһуугшадта хэрэгтэй хилээмэ-нэй зүйлнүүдэй 35 процентыень хангана. Эндэ бүдүүн хоол болохо хилээмэ олон ондоо янзаар баридаг болонхой. Жэлдээ энэ акционернэ бүлгэм 14 мянган тонно хилээмэ үйлэдбэрилнэ. Продукцинь 200 гаран янзын юм.

Республикын ниислэл хотодо 36 наймаанай эмхинүүдтэ тэрэнэй продукци худалдагдана. Энээнһээ гадна республикын аймагуудта абаашагдана.

Тэрээнһээ гадна "Хлебушек" гэнэн хизаарлагдамал харюусалгатай бүлгэм үнгэрһэн жэлдэ ажал хүдэлмэридөө һайн дүнгүүдые туйлажа шалгараа. Тэрэнэй генеральна директорэр Юрий Зандаев хүдэлдэг. Энэ предприятида 100 гаран хүн хүдэлдэг.

2004 онһоо хүдэлжэ эхилхэдэ, энэ предприяти үдэрэй туршада 300 бүүлхэ хилээмэ

үйлэдбэрилдэг байгаа. Мүнөө үдэ 100 тонно гаран продукци үйлэдбэрилдэг болонхой. Предприятиин ахамад технолог Наталья Шабаргинагай хэлһээр, гансал һайн шанартай талхаар эндэ хилээмэ болон сагаан талханай зүйлнүүдые баридаг юм. Продукциин шанарые муудхажа болохогүй, худалдажа абагшад голобол, бэшэ абахаяа болихо гэжэ эндэ һайн мэдэнэ. Ушарынь гэхэдэ, хилээмэ үйлэдбэрилдэг предприятинууд эрхим шанартай продукци үйлэдбэрилхэ гэжэ хоорондоо тэмсэнэ ха юм. Онсо тэмдэглэмээр зүйлынэ гэхэдэ, энэ предприятида "ухатай машинанууд" хилээмэ баридаг бэшэ, харин бэрхэ мэргэжэлтэд хүдэлдэг юм.

Тиэхэдэ Улаан-Үдын хлебокомбинат 1993 ондо байгуулагдаһан акционернэ "Хлеб Улан-Удэ" бүлгэм болгогдоһон юм. Буряад ороной дэлгүүртэ тэрэ үнинэй мэдээжэ болонхой. Энэ акционернэ бүлгэм 2010 оной дүнгөөр эрхимээр хүдэлдэг предприятинуудай тоодо ороо. Илангаяа 50 гаран элдэб янзын тортнуудые үйлэдбэрилдэг байһаараа республика соогоо суурханхай. Ниислэл хотын болон хүдөөгэй

ажаһуугшад тэрэнэй продукци дуратайгаар худалдажа абадаг. Энэ предприятиин продукци республикын, можо нютагууд хоорондын, тиэхэдэ уласхоорондын хэмжээндэ эмхидхэгдэдэг выставкэнүүдтэ хабаадажа, дипломуудта хүртэдэг. Олон янзын хилээмэ-нэй зүйлнүүдые үйлэдбэрилдэг энэ бүлгэм жэл эрэхэ бүри үйлэдбэриее үргэдхэнэ.

Хүдөөгэй аймагуудаар хүдэлдэг предприятинуудай дунда "ИП Кокорин" баһал амжалта туйлана. Кабанскын аймагай Селенгинск хууринда эмхидхэгдэһэн энэ предприятида 80 мянга гаран элдэб янзын хилээмэ болон сагаан талхаар баригдаһан зүйлнүүд, нарадаа 45-47 тонно продукци үйлэдбэрилэгдэнэ. Тиэхэдэ сүүдхын туршада 2,5 тонно үйлэдбэрилэгдэнэ. Цехүүдын түхэрээн сүүдхын туршада хүдэлжэ байдаг. Кабанскын болон хүршэ Прибайкалийн аймагай 70 магазинуудта эндэ баригдаһан хилээмэ наймаалдана. Хилээмэ-нэй зүйлнүүдһээ гадна ургамалай тоһо, маргарин үйлэдбэрилдэг болохо хараатай.

САГААН ЭДЭЭ ҮЙЛЭДБЭРИЛГЭ

Кабанскын аймагай түб хууринда хүнэй зүйлнүүдые үйлэдбэрилдэг соморхон завод хүдэлдэг. Эндэ нэгэ халаанда 100 кг творог үйлэдбэрилдэг байна. "Байкальское" гэнэн федеральна гүрэнэй унитарна предприятиин директорынь Виктор Терентьев юм.

Гурбан фермэтэй энэ ажахы

үйлэдбэрилһэн хүеэ өөһэдөө буйлуулна. Израиль гүрэнэй "Тесса" фирмын хү буйлуулдаг онһон түхээрлэгнүүдые худалдажа абанхай. Тиэхэдэ тоһо бүлэдэг түхээрлэгтэй. 2009 ондо завод нээхэдэ, оройдоол 500 литр хү буйлуулдаг байгаа. Харин мүнөө сүүдхэдэ 3 тонно шахуу сагаан эдээнэй зүйлнүүдые үйлэдбэрилдэг болонхой.

Улаан-Үдэ хотын ажаһуугшад эндэ үйлэдбэрилэгдэһэн тараг, эзэгэй, зөөхэй "Абсолют" гэнэн наймаанай ехэ дэлгүүрһээ дуратайгаар худалдажа абадаг юм. Мүнөө дээрээ энэ предприятида 10 гаран янзын продукци үйлэдбэрилэгдэнэ. Байн-байн энэ предприяти үйлэдбэриее үргэдхэхэ ханаатай.

Энээнһээ гадна республика дотор Бэшүүрэй тоһоной заводой үйлэдбэрилһэн продукци мэдээжэ болонхой. "Еланский", "Покровский", тиэхэдэ Калинин нэрэмжэтэ хүдөө ажахын үйлэдбэриин кооперативуудһаа тушаажа абтаһан хүн нэрлэгдэгшэ тоһоной заводто үйлэдбэрилэгдэнэ. Улаан-Үдэ хотодо, Бэшүүрэй болон бусад аймагуудта продукциень дуратайгаар худалдажа абадаг.

МЯХА БУЙЛУУЛДАГ ҮЙЛЭДБЭРИЛГЭ

Манай республикын ниислэл хотодо "Надежда" гэжэ нэрлэгдэһэн наймаанай эмхинүүд хаа хаанагүй дайралдадаг. Олон шэглэлээр хүдэлжэ байһан энэ худалдаа наймаанай байшанда һайн шанартай эдээ хоолой зүйлнүүдые наймаалдаг. Тэрэнэй бүридэлдэ баһал иимэ нэрэтэй хизаарлагдамал харюусалгатай бүлгэм Загарайн аймагай Тодогто гэжэ газарта оршодог. Хүдөө ажахын үйлэдбэриин энэ бүлгэм мал баридаг юм. Эбэртэ бодо мал баридаг энэ ажахыда хү ехэр үгэдэг үхэрнүүдые хаана. Тиэхэдэ симментал, герефорд үүлтэрэй үхэрнүүдые харана. Бодо мал баридаг фермэнүүдын ехэ һайнаар түхээрлэгдэнхэй. Энээнһээ гадна тус предприяти өөрын гахайн комплекстой юм. Тэрэшэлэн Сэлэнгын аймагай Сэлэндүүмэ тосхондо мал мяхан болгодог өөрын цех 2010 оной зун нээһэн байна. Эндэ хубиин хамһабарин болон фермерэй

ажаһынуудһаа мал тушаажа абадаг. Тушаажа абтаһан малай мяхаар элдэб янзын продукци үйлэдбэрилнэ. Пельмен үйлэдбэрилдэг Итали гүрэнэй онһон түхээрлэгнүүдые худалдажа абанхай. Энэ цехтээ 300 гаран элдэб янзын мяханы зүйлнүүдые үйлэдбэрилнэ. Энэнь нарадаа 150 мянган тонно үлүүтэй болоно. Үндэһэн арадай дуратай буузаһаа эхилээд гамбургер хүрэтэр үйлэдбэрилнэ. Буряад оронһоо гадуур Эрхүүгэй областьдо, Забайкалийн хизаарта "Надежда" гэнэн худалдаа наймаанай байшангай продукци мэдээжэ болонхой.

Мяханай зүйлнүүдһээ гадна эндэ элдэб янзын хилээмэ-талханай зүйлнүүдые үйлэдбэрилдэг.

ТУСХАЙ КОНКУРСДО ШАЛГАРАА

Росси гүрэнэй бүридэлдэ Буряад ороной ороһоор 350 жэлэй ойдо зориулагдажа, "350 эрхим эдээ хоолой зүйлнүүд" гэнэн конкурс үнгэрһэн жэлдэ эмхидхэгдэһэн байгаа. "Пикката" хизаарлагдамал бүлгэм энэ конкурсдо шалгаржа, тусхай шанда хүртөө. Улаан-Үдэдэ энэ багахан предприяти 2003 ондо байгуулагдаа. Тэрэнэй филиалынь Эрхүү хотодо нээгдэнхэй. Эндэ жара гаран элдэб янзын мяханы зүйлнүүд үйлэдбэрилэгдэнэ. Гараар хэршэһэн мяхаар бууза хэдэг юм. Энэ предприятиин хүтэлбэрилэгшэ Екатерина Филипповагай хэлһээр, предприяти 3 тонно продукци үйлэдбэрилнэ. Захаминай, Ээдын, Яруунын болон бусад аймагуудһаа үхэрэй мяха тушаажа абадаг. Тиигэд үйлэдбэрилһэн продукци Буряад Республикаһаа гадуур Забайкалийн хизаарай нютагуудта абаашажа худалдадаг юм. Энээнһээ гадна Эрхүү тойрогто продукция наймаална. Эрхүү хотын ажаһуугшад энэ бүлгэмэй мяханы зүйлнүүдые сэгнэнхэй, дуратайгаар худалдажа абана. Хүршэ можо нютагуудаар мэдээжэ болоһон иимэ предприятинууд манай эндэ хүдэлнэ гэшэ.

Эльвира ДАМБАЕВА,
манай корр.
С. ДОНДОВАГАЙ
фото-зураг.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИЙН ТҮСЭБ

2012 оной январин 30 - февралын 3

I. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ М.М.ГЕРШЕВИЧЭЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ТҮСЭБЛЭЛГЫН ЗҮБЛӨӨН

Зүблэхэ зүйл:

1. Арадай Хуралай хороонуудай 2012 оной январин 23-аа 27 хүрэтэр дүүргээн хүдэлмэри тухай мэдээсэл (элидхэлшэд: хороонуудай түрүүлэгшэнэр)

30.01.11.00 Арадай Хуралай бага танхим

2. Арадай Хуралай 2012 оной январин 23-аа 27 хүрэтэр үнгэргэгдэн хэмжээ ябуулганууд тухай эмхидхэлэй таһагай мэдээсэл (элидхэлшэ О.А.Бадлуев)

3. Арадай Хуралай хиналтын документнууды гүйсэдхэлгын байдал тухай эмхидхэлэй таһагай мэдээсэл (элидхэлшэ О.А.Бадлуев)

4. Буряад Республикын хуулинууды федеральна хуули ёһонуудтай зохилдуулгын хойноһоо хиналта тухай (элидхэлшэ О.А.Бадлуев)

5. Арадай Хуралай 2012 оной январин 30-аа февралын 3 хүрэтэр түсэблэн хэмжээ ябуулганууд тухай (элидхэлшэ А.И.Ускова)

6. 2012 оной январин 23-аа 27 хүрэтэр Хуули ёһоной управлениин дүүргээн хүдэлмэри тухай мэдээсэл (элидхэлшэ А.И.Ускова)

7. 2012 оной январин 23-аа 27 хүрэтэр Мэдээсэлэй-шэнжэлэлгын управлениин дүүргээн хүдэлмэри тухай мэдээсэл (элидхэлшэ Э.Б.Намдакова)

8. Арадай Хуралай ажал ябуулга тухай республикын хэблэлнүүдтэ 2012 оной январин 23-аа 27 хүрэтэр олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ толилогдоһон материалнуудай шэнжэлэл тухай тусхай таһагай мэдээсэл (элидхэдшэ С.Б.Хайдапова)

II. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДАЙ ЗҮБЛӨӨНҮҮД

Буряад Республикын Арадай Хуралай Бюджедэй, налогуудай болон финансын талаар хороон (түрүүлэгшэнь Ц-Д.Э.Доржиев)
Зүблэхэ зүйл:

Арадай Хуралай ээлжээтэ хорин зургаадахи сессидэ зүбшэгдэхэ асуудалнууд
01.02 14.00
Арадай Хуралай бага танхим

Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглэлгын дэлгүүрэй талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.А.Павлов)

Зүблэхэ зүйл:

1. "Буряад Республикын Арадай Хуралай хороонуудай бүридэлдэ хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын Арадай Хуралай тогтоолой түлэб тухай
01.02. 10.00
Арадай Хуралай бага танхим

2. "Буряад Республикын Арадай Хуралай түлөөлэгдэн политическэ партинуудай региональна телеканалаар болон региональна радиоканалаар ажал ябуулгыень мэдээсэлгэдэ тэдэнэй адли тэгшэ эрхын лаб хангалтанууд тухай" Буряад Республикын Хуулин 3-дахи ба 5-дахи статьяда хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай

3. "Захиргаанай хуулин харилсаануудай талаар Буряад Республикын зарим хуули ёһонуудта хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай

4. "Буряад Республикада нютагай өөһэдын хүтэлбэрийн зургаанууды хунгалгаар Буряад Республикын хуули ёһонуудта хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай

5. "Буряад Республикын зарим хуули ёһонуудта хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай

6. Буряад Республикын Арадай Хуралай ээлжээтэ 26-дахи сессийн зүблэхэ зүйлдэнь оруулагдаха бусад асуудалнууд

III. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХЭРЭГҮҮДЫ ЭРХИЛЭГШЭ – АППАРАДАЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭ В.Б.ЭРДЫНЕЕВЭЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ХҮДЭЛМЭРИЛГЫН ЗҮБЛӨӨНҮҮД

Зүблэхэ зүйл:

1. Буряад Республикын Арадай Хуралай 2012 оной январин 30-аа февралын 3 хүрэтэр түсэблэн хэмжээ ябуулганууд тухай
30.01 13.30
Арадай Хуралай бага танхим

2. Буряад Республикын Арадай Хуралай хиналтын документнууды гүйсэдхэлгын байдал тухай

3. Элдэб асуудалнууд

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДА

Буряад Республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын, нютагай өөһэдын хүтэлбэрийн, хуули ёһоной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон (түрүүлэгшэнь А.С.Скопырская)

Зүблэхэ зүйл:

"Буряад Республикын гүрэнэй эрхэтэнэй албан тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай
30.01. 14.00 каб.323

Зүблэхэ зүйл:

"Буряад Республикын хунгуулин комисси тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай
31.01 10.00 каб.322

"Буряад Республикын дэбисхэртэ адвокатурин ажал ябуулгын зарим асуудалнууд тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай
31.01 10.00 каб.322

Зүблэхэ зүйл:

"Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатай статус тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай
02.02 10.00 каб.323

Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглэлгын дэлгүүрэй талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.А.Павлов)
Зүблэхэ зүйл:

"Гүрэнэй гү, али муниципальна мэдэлдэ байһан газарай участогууды, тэрээн

дээрэ оршоһон байһан гэрнүүдэй болон бусад барилгануудай эээдтэ худалдаха газарай сэн тодорхойлолгын гурим тогтоохо тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай
30.01 14.00 каб.119

Зүблэхэ зүйл:

"Газар тухай Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай
02.02 10.00 каб.119

Буряад Республикын Арадай Хуралай Регионууд хоорондын холбоонуудай, үндэһэтэнэй асуудалнуудай, залуушуулай политикын, ниитын болон шажан мүргэлэй нэгэдэлнүүдэй талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.Р.Булдаев)

Зүблэхэ зүйл:

"Соёлой уг баялигай объектнууд тухай (соёлой болон түүхын хүшөөнүүд)" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай
31.01 14.00 каб.212

Зүблэхэ зүйл:

"Буряад Республикада юрэнхы эрдэм нуралсалы мүнгэ зөөрийн талаар хангалгын хэмжээн тухай" 2011 оной июлин 11-дэ абтаһан 2210-IV дугаарай Буряад Республикын Хуулиие бээлүүлгын ябаса тухай
02.02 10.00 каб.218

Зүблэхэ зүйл:

"Буряад Республикада харгын жаса байгуулха тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай
01.02 14.00 каб.203

Зүблэхэ зүйл:

"Буряад Республикада харгын жаса байгуулха тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай
01.02 14.00 каб.203

Зүблэхэ зүйл:

"Буряад Республикада харгын жаса байгуулха тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулин түлэб тухай
01.02 14.00 каб.203

“Буряад үнэн” Хэблэлэй байһан дурадхана

ХҮНДЭТЭ УНШАГШАД!

Февралын 9-дэ 14 сагта Үндэһэтэнэй номой сангай конференц-зал соо “Сагаалган: ёһо заншал ба мүнөө үе саг” гэнэн “түхэрээн шэрээ” үнгэрхэнь.

Энэ дүхэриг шэрээдээ арадаймнай ехэ найндэр – Сагаалгание үнгэргэхэ талаар шэнэ хандаса, шэнэ арганууд тухай хамтааран хөөрэлдэхые таанадаа уринабди. “Буряад үнэн” Хэблэлэй байһангай энэ үүсхэлые бүримүһэн дэмжыт, хүндэтэ нүхэд!

ПОЛОЖЕНИЕ

о республиканском конкурсе творческих работ
«Мой Белый месяц», посвященном Сагаалгану-2012.

Организатор конкурса: ГУП ИД «Буряад үнэн». Конкурс проводится со 2 февраля по 2 марта 2012 года.

1. Общие положения

1.1. Республиканский конкурс творческих работ, посвященный Белому месяцу (далее конкурс), проводится с целью популяризации национального праздника, сохранения и развития бурятской культуры.

2. Участники конкурса

2.1. В конкурсе могут принять участие жители Бурятии, регионов Российской Федерации, зарубежья. Возраст участников неограничен.

2.2. Один человек может представить на конкурс только одну работу на бурятском или русском языках.

3. Требования к творческой работе

3.1. Творческая работа может быть написана в любом жанре: эссе, стихотворение, очерк, публицистическая статья, лав-стори и т.д.

3.2. К участию в конкурсе принимаются работы в объеме не более трех печатных страниц. Шрифт Times New Roman, размер 14, одинарный интервал.

3.3. Работа должна содержать следующую информацию об авторе: Ф.И.О (полностью), год рождения, домашний почтовый адрес, электронный адрес.

3.4. Творческая работа направляется по адресу: 670000, г.Улан-Удэ, ул.Каландаришвили, 23, Дом

печати, ГУП ИД «Буряад үнэн», с пометкой «На конкурс». Или на эл.адрес: unen@mail.ru

4. Критерии оценки творческой работы

4.1. Соответствие тематике Белого месяца: в сюжете конкурсного материала должна прозвучать тема праздника, которая отражает события в жизни человека, повлиявшие на его судьбу.

4.2. Работа должна быть исполнена на высоком художественном уровне.

4.3. Лучшие работы в ходе конкурса будут опубликованы на страницах газет ГУП ИД «Буряад үнэн» («Бурятия», Бурятия-7», «Буряад үнэн», «Спорт Тамир»).

5. Жюри конкурса

5.1. Материалы, представленные на конкурс, оцениваются жюри в составе редакторов газет, ведущих журналистов ГУП ИД «Буряад үнэн».

5.2. Жюри отбирает из числа опубликованных на страницах газет ГУП ИД «Буряад үнэн» лучшие работы для поощрения авторов.

6. Сроки проведения конкурса

6.1 Со 2 февраля по 2 марта 2012 года.

7. Поощрение и награждение авторов лучших работ

7.1. За 1, 2, 3 места победители награждаются дипломами и памятными подарками.

Дунсян-монголшууд гэжэ хэм бэ?

Дэлхэй дээгүүр тарахан 10-аад сая монголшууд тухайгаа мэдээ суглуулан, хилын наагуур-саагуур ябадаг шэнжэлэгшэ, "Таран нуурижахан монголшууд" гэхэн Монголой олонийтын байгууламжын захирал Ц.Санчир гэгшэ Хитадай Ганьсу могодо ажаһуудаг дунсян-монголшуудта 30 гаран удаа хүрэхэ ошоһон, ажабайдалынь шудалхан байна. Тэрээнэй хөөрөө уншагшадайнгаа һонорто толилхоннай.

- Дунсян-монголшууд гэжэ хэн гэшэ бэ? Хаана амидардаг, хэды шэнээн хүн байдаг юм бэ?
 - Дунсян-монголшууд хадаа Ехэ Монгол гүрэнэй үедэ Чингис хаанай үлөөһэн сэрэгшэдэй үри һадаһад болоно. 1227 ондо Чингис хаан эгээл һүүлшынгээ дай үүсхэжэ, Тангад уласта добтолһон юм. Замдаа Хатан голой (Хуанхэ) эрье дээрэ шархатаһан сэрэгшэдэйнгээ заримые үлөөгөөд, дайгаа үргэлжэлүүлжэ саашалаа һэн. Тэндэ үлэһэн монгол сэрэгшэдэй үри һадаһад мүнөө Хатан голой эрье дээрэ амидардаг дунсянууд юм. Мүнөө тэндэ 540 гаран мянган хүн байна. Ислам шажантай. Далайн нурууһаа 3800-5000 метрэй үндэртэ оршон һуудаг зон. Дунсянуудай байдаг Ганьсу мого 2002 он болотор хаалтатой байһан. Торгон замай Линшиа нууригай зүүн тээ оршодог хадаа Дунсян гү, али "дурна зүгэй нуурин" гэхэн удхатай нэрэ.

- Тэдэ мүнөө ямар хэлэн дээрэ хөөрэлдэнэ бэ?
 - Эртын монгол хэлэн дээрэ хөөрэлдэнэ. Адагу, үхэрэ, тэмэгэ, имага, хони, нигэ, хойар, гурба гэхэ мэтээр хуушан монголоор бэшгэдэгдэгтэл адляар үгүүлнэ. Тэдэнэр бултадаа шахуу ислам шажанда шүтэдэг.
 Түүхэ домогтонь хэлэгдэнэһэй ёһоор, Чингис хаан Хатан голой эрье дээрэ сэрэгшэдэе үлөөхэдөө, эрьежэ ерээд, абаад ябахаб гэжэ найдүүлһан байгаа. Харин замдаа һаһа барашоо бэлэй даа. Дунсянууд мүнөө болотороо монголшуудые үбгэ эсэгэнэрнай гэжэ хүндэлжэ, хүлээжэ, хаража һуудаг юм. Анхан тэндэ үлэхэдөө, нүүдэл соёлтой, мал харадаг зон байһан. 800 жэлэй туршада түүхын элдэб үйлэ хэрэгүүдтэ дайруулан, олон хаануудай, олон

засаг захиргаанай мэдэл доро амидархадаа, нуурин соёлтой, таряашан улад болоһон байна.

- Та түрүүшынхией хэзээ тиишээ ошоо һэмта? Юундэ ислам шажантай болоһон зон гэшэб?

- Би түрүүшынхией 2002 ондо шэнжэлгэ хэхэ гэжэ ошоо һэмди. Тэрэ гэлээр, 30 гаран удаа тэрээгүүр ябааб. Ошохо бүхэндөө шэнэ-шэнэ монгол

домог, онһон үгэ, ёһо заншал мэдэжэ абадагби. Яагаад ислам шажантай болоһыень олон янзаар тайлбарилдаг лэ даа. Чингис хаанай үлөөһэн сэрэгшэдэй үринэрбди гэжэ тэдэ өөһэдөө хэлэдэг. Зарим шэнжэлэгшэд Сүбэдэйн сэрэгэй үри бэе гэдэг. Нүгөө зариманинь монгол бэшэ гэдэг. Харин монгол бэшэ гэжэ хэлэжэ огто болохогүй. Монгол байһанинь арсаһагүй. Урдань Торгон зам шадар ислам шажанай нүлөө аргагүй хүсэтэй байһан. Монголшуудай эзэлһэн улас гүрэнүүдэй ехэнхинь лалын шажантай байһан ха юм даа. Тиигэжэл исламда шүтэдэг

болоһон байгаа юм аабза.

- Амидаралынь ямаршуу юм бэ?

- Ехэ дорой. Тэдэнэр исламай суннит урасхал баримталдаг. Хүүгэдын бултадаа шахуу коранай нуруулида нурадаг. Олонхи дунсянууд шүдэнэй паста, нюур, гарай мылэш гэжэ мэдэхгүй. Угаабариин порошогор гар, нуураа, аяга табагаашье, хубсаһа хунараашье угаахархидаг.

- Танай ошоходо, ямаршуу байдалтай зон угтадаг бэ?

- Ганьсу могойн Ланьчжоу хотоһоо 120-ёод километрэй зайда дунсянуудай ажаһуудаг Сунамба гэжэ нотаг оршоно. Дунсян хэлэнһээ оршуулхада, һомоной түб лэ гэжэ ойлгогшоб.

Сунамба ерэхэдэ, Монголой хүдөөгүй нуурин ерэнэн лэ шэнги. Гайхалтайнь гэхэдэ, 700-800-гаад жэлэй туршада угсаатанайнгаа онсолиг алдаагүй зон. Зүһэ шарайгаараа манай аба эжы, аха дүүл шэнги. Дунсянуудай түбхинэнэн 70 гаран нууринаар ябааб. Уулзаһан хүнүүдэйм диилэнхинь хитад хэлэ мэдэдэггүй. Тэрэ томо гүрэнэй тэг дунда 800-гаад жэл амидаржа байгаад, монголоороол яриһаар, 800 жэлэй урда тээхи соёл, ажахыгаараал байһан хүнүүд. Монголшуудые мүнөөшье морёо унаад байлдаһан хэбээрэ гэжэ бододог. "Бидэниие ерэхэ

Д.БОЛОТОВ бэлдэбэ

абаашаабди гээ һэн. Ерэхээр болоогүй ха гү?" - гэжэ мүнөөшье хүлээһээр зандаа.

- Ниигэмэйн байдал...

- Ехэ хэсүү. Үнэндөө тэдэ сүлэлгэдэ байһан шэнгээр амидардаг. Ямаршые үрэхэл, шэмэгүй үндэрлигтэ олон зуун жэлдэ таряа тариха, амидаржа байна. Үглөөгүүр 4 сагта бодоод, табан хартаабха эдидэг. Үдэр 1 саг багаар шанаһан гурбан хартаабхатай, талхатай шүлэ эдинэ. Эгээл шадалтай айлын дүрбэн хонитой. Монголд нэгэ айл мянган хонитой гэхэдэ, худалаар хөөрэнэ гээд гомдохо. Жиирэй айлнууд хоёр - гурбан тахятай. Нэгэ үхэртэй һаа, нилээдгүй шадалтай айл гэжэ тоологдоно. Миний ороһон эгээл баян айл дүрбэн хонитой, нэгэ үхэртэй, гурбан тахятай байгаа. Хамба ламынхи һэн. нуруули һудар гэжэ, юрэдөө, үгы байһан

монгол үгэ ха юм гэжэ ойлгохоор. Мүнөө дунсян хэлэ һайн мэдэхэ болодоо. Монголшууд 700 жэлэй урда тээ иигэжэл хөөрэлдэдэг байһан байха даа гэжэ һанадаг.

- Монгол хүн ерэхэ гэжэ мэдэхэдэ, яажа угтана бэ?

- Түрүүшээр ехэ гайхадаг, маргадаг байгаа. "Яагаад хэндэш хэрэггүй бидэндэ таанар зорижо ерэхэ гээшэбта? Бидэниие 700-800 жэлэй урда тээ голоод орхёогүй бэлэй гүт, эрьежэ ерэхэбди гэлэн аад, ерээгүй ха юмта," - гэдэг һэн. Тэрэ үеэрын хаанай һаһа бараһан тухай олон жэл болоод дуулаһан байгаа. Теэд эрьежэ ерээд абаашаабди гэлэниинь домог болоһон. Мүнөө залуушуулын: "Хаанаб тэрэ абаашаа хүнүүдтэй?" - гэжэ һаһатайшууллаа асуудаг. Харин тэдэнь: "Абаашаа даа, абаашаа", - гэжэ харюусадаг. Иимэл арад түмэн юм даа. Тосхойнын эгээл һаһатай

аад, һүүлэй үедэл нээгдэжэ, хүүгэдын 9 класс дүүргэнэ.

- Монголшууд тухай ямар ойлгосотой байдаг юм бэ?

- 700 жэлэй урда тээ ямар түүхэ домогтой үлөө һэм, тэрэл хэбээрэ. Ондоо ямаршые мэдээн байгаагүй. Монгол гэжэ хүгжэжэ, дэбжэжэ байһан тусгаар улас, дай хэхээ, байлдаһаа болиһон гэхэ мэтыеш мэдэхгүй. Мүнөө хүрэтэрөө, морёо унаад лэ, дэлхэе эзэмдэхээр байлдажа ябана, хэзээ нэгэтэ эрьежэ ерээд, бидэниие абаашаа гэжэ һанадаг. Илангаяа һаһатайшуулын иигэжэ аргагүй ехээр найдана. һүүлэй 8-9 жэлэй туршада байн-байн тэрээгүүр ябадаг хадаа дунсян хэлэндэ яһала нурагдаа. Тэрээн дээрэ һаһатайшуултайнь ярилдахада уйладаг. "Хэндэш хэрэггүй болоһон хэлыемнай яагаад гададын хүн, тэрэ мүртөө үшөө монгол хүн үзэжэ байна гэшэб? Юундэ бидэнэр иигэжэ һонирхоноб, бидэ хүндэ хэрэгтэй байшоо гүбди, бидэниие хаяжархёо гэжэ һанадаг байгаалди..." - гээд лэ уйладаг.

- Түрүүн ошоходо, ямар хэлэн дээрэ тэдэнтэй хөөрэлдэдэг байгаа гэшэбта?

- Түрүүшээр ехэ хэсүү байгаа һэн. Харин тэдэнэр "ногоон өбсөн - ногоон өвс (ногоон үбһэн), наран мандажу - нар мандаж (наран мандажа) гэхэ мэтээр дуугарна. Муушагаар лэ ойлгодог байгаа. Гурба - дүрбэ хонотороо шагнаархажэ, нээрээ

хүн һаһа бараһынгаа урда бүхы зоноо суглуулаад: "Бидэ монголой үри һадаһад гэшэбди. Эндэһээ хайшааш нүүжэ ошонгүй хүлээгээрэгты!" - гэжэ захидаг байһан. Энэниинь дуулахадаа, уйлаха гашуудахаар, омогорхохооршые байдаг даа. Зарим газарта һаһатай зонийн баадантай юмээе баряад, тантай ошоһоннай гэжэ зүдхэдэг.

- Дахана гэшэ ааб даа...

- Монголһоо ерээбди гэхэдэманай: "Нээрэн үү?(Нээрээ гү?)" - гэжэ гайхадаг. Монгол улсай эрхэтэн гэшэб гэжэ арай гэжэ ойлгуулхадаш: "Бидэ мүнөө ошолдохомнай. Бусажа ерээд, абаад ябахабди гэжэ хэлээ бэлэйт" - гээд, баадантай хубсаһаа баряад ерэдэг. Хилэ гаталхын түлөө визэ хэрэгтэй гэхэ мэтээр тайлбарилхадаш гомдошохо.

Тэрээгүүр ябажа ерээд, дамжуулга, баримтата кино харуулхаданай, тэдэниие асарая, ниилүүлэе гээд, олон зон хандадаг. Харин бидэнэй урда тиимэ зорилго үгы. Нэгэ монголын нүгөөдынгөө хаана байдагыё мэдэнэй, Чингис хаанай һүүлээр түүхэ яажэ үргэлжэлһэн юм бэ гэжэ хөөрэхэл хүсэлтэйбди. Чингис болон тэрээнэй үринэр дэлхэйн хаа-хаанай олон монголшуудые үлөөһэн. Энэниие бидэ мэдэхэ ёһотойбди гэлэн зорилготойгоор энэ ажал эхилээ һэмди.

(Үргэлжэлэлынь удаадахи дугаарта).

Сагаалгание угтуулан

УГАЙ УРЯА

Шажан мүргэлэй бусажа ерээд байгаа хадань, хүн нанамжаараа сэхэ хубаалдадаг болонхой. Урдань хара, шара мүргэлнүүдэй хорюултай байһан дээрэнээ элдэб гэнэ усал тохёолдодог байгаа гэлсэ-

дэг. Мүнөө саг тад ондоо болонхой. Хүн зоной нанал бодол зүб тээшээ эрьенхэй. Ажабайдалнай хаанаһаа эхитэйб гэхэдэ, өөһэдымнай уг гарбалһаа, бурханай үршөөһэн эрдэм мэдэсэһээ.

ОЙЛОНГЫН АХАТАН

2007 ондо "Мүнхэ зулын туяа до-рохоно" гэжэ нэрэтэй шүлэгэй суглуулбари гаргуулаа нэм, тэрээн соомни орон нютагаймнай эзэн шүтөөн Хайранга хаан, Хёлго хатан эжы, Далай лама, Тинлей багшана-раа, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда-баруун фронтдо тулалдаһан, ударидагша түрүү ябаһан, өөрынгөө ами наһанай сэнгээр Илалтые асаралсаһан - түрэнэн эсэгэ Пурбэ Цырендаровичы, хадам аба - Ленинградска блокадые тэсэжэ гараһан Бата Цырендашиевые, эжынэрээ, нютагһаамнай тодоржо гараһан гайхамшагта суута поэт Дондок Улзытуевые нүхэдтэйн, бүхэ барилдааша республикын чемпионо Валентин ахаяа, түрэл гаралаа, үри бээ, нүхэрөө дурсаа нэм.

сооһоо, арад зоной түүрээлгэһээ шүүжэ, "Буряад үнэндөө" 2009 оной октябрийн 22-ой дугаарта "Омбоогой багшын одото сахюусан" - гэжэ нэрэтэй зураглал хамаг үри һадануудтайнь бэшээ нэм. Омбоогой багшын шаби, юрын нэрэнь Агван, нахилайнь нэрэ Ширнин-Гомбо, ехэ хурса хубараг байгаа. Хоёрдохи түрэлдөө Дондок Улзытуев болоно, тиигэжэ Дондо-гой эжы Дугарма хүгшэн хэлэнэн юм. Агван гэшэнь энэ хүгшэнэй дүүнь байһан, теэд түрэлөө нэлгэхэдээ, эгшэдээ хубүүн боло-жо ерээ, Дондок гэжэ нэрлээ нэм гэжэ хэлэнэн юм.

2010 оной зун Топхоон нютагай үри һадаһад Омбоогой багша-даа субарга бодхоожо, арамнай үргэнэн, гарбалаа хүндэлһэн габыятай. Будаев Володя уда-ридаа.

Дондок ахамнай урда түрэлдөө лама байһан болоно, 2-дохи түрэлдөө поэт боложо, сагай эрил-тээр хатуу шэрүүн саг тэсэнгүй, богонихон наһа наһалаад лэ, хэлэхэ хэхэ юмээ түргэнэн хээд лэ дэгдэшоо.

Шэбэртэ нютагһаамнай баруун тээшээ 2 километр газарта дээдэ талаһаань Мухар-Шэбэр гэжэ нэр-этэй хотон байһан, мүнөө тэндэ Галсан абгайн Цыренжап томо гэр баряад ажаһууна. Тэдэ зон "ойлонготон" аймаг гээд нэрлэг-дэнэ, хэд ородог байгааг гэхэдэ: Цырендаров Пурбэ Гомбо эгшэ-тээ, Аюров Пурбэ Дулгарма, Цы-ренсу эгшэнэрээрээ, Тогошиев Гатап Цыбикжап дүүтээ (одхон Дундай), Сандагай 5 хубүүд: Цы-денжап, Дамба-Жамса, Галсан, Балжир, Чимит гээд.

Үргэнэн абамни Балданов Доржо Гомбо эжы хоёрни (мини абга эгшэ) "манту-утан" аймагай байгаа, хэд ороноб гэхэдэ: Доржиев Цыдэн хубүүдээрээ, Жэгмэдэй Ханда абгай, Жамсагай 3 хубүүд Дулма эгшэтээ, Бүмбээн Гарма Гысыгма дүүтээ, би үхибүүдээрээ. Нютагай домогһоо нэгэ зугаа дурдаһуу даа. Зунай ааяма халуунда Мантуу үбгэн мориёо шаргала-ад, хүгшэнөө дахадаа орёого-од, өөрөө дахаяа үмдөөд, хүл дээрээ бодоод, шарга дээрэнээ ута ташуураараа мориёо со-хёод: "һылөө, һылөө!", - гэжэ шангаар хашхараад, хотон соогүүраа гүйлгөө юм ха. Тэ-рэнэнэй һүүлээр: "Манан тэнэг Мантуу", - гэжэ ара нэрэтэй боложо, зониие энеэлгэнэн юм гэлсэдэг.

Мүнөө болоод байхада, угаа үргэлжэлүүлһэн Ойлонго, Ман-туу, Топхооной үри һадаһад олон болонхой, булта бэе бээ мэдэнэбди, зунай найхан сагта тахилгандаа - обоо-доо уулзажа, хада уулынгаа эээдые хүндэлжэ, мүргэжэ, сэдхэлээ амаруулнабди, угаа хүндэлнэбди.

Манай нютаг сэсэн мэр-гэн хубүүдээр олон юм ааб даа, теэд би мүнөө һаяхан,

2011 оной декабрь һара соо болоһон үйлэ хэрэг тухай дур-сахам. Нютагһаамнай тодор-жо гараһан Буряад дайдадаа, бүхы Россида нэрэтэй, соло-той, гайхамшагта поэт боложо тодорһон Дондок Улзытуевай 75 жэлэй ойн баяр, гэрэлтэ дурасхаалынь үндэр хэмжээндэ үнгэрөө. Дондок Улзытуев 1936 ондо түрэнэн юм, 1972 ондо наһа бараа, оройдоол 36 наһа наһалаал даа, теэд хэды ехэ юмэ хэжэ үрьдээ гээшэб? 11 ном буряад хэлэн дээрэ, 6 ном ород хэлэн дээрэ гаргуулаа, бэшэнэн шүлэгүүдын латыш, украин, белорус, хальмаг, та-таар, яхад, эстон, таджик, узбек, монгол, болгар, венгр хэлэнүүдтэ оршуулагдаһан байна.

Нютагтамнай 2011 оной де-кабриин 2-то "Ая гангын орон" гэжэ нэрэтэй конференци бо-лоо, олон районуудай баг-шанар хурагшадтайгаа бэлиг шадабаринуудаа харуулжа, хүндэлүүлжэ, баярые хүргэжэ бусаа. Бэшүүрэй аймагай эрдэм һуралсалай дарга Баир Цы-ренович Цыдыпов, Шэбэртын һургуулийн директор Юлия Юмжаповна Шоймполова, ре-спубликын габыята багша Цырен-Дондог Шоболоевич Зандраев болон бүхы баг-

шанарнай хурагшадтайгаа оролдожо, тулажа гараһан байна. Бэрхэнүүдтэ даа, найн даа, багшанарнай! Саашалаад бэшэхэдэ, декабриин 20-до Улаан-Үдэ ниислэл хотодом-най филармониин зал соо ехэ баяр ёһолол үндэр хэмжээндэ үнгэрөө. Эндэ соёлой мини-стрэй орлогшо С.А.Добрынин, уран зохиолшодой холбооной түрүүлэгшэ М.Р.Чойбонов, композитор Базар Цырендашиев, оперно театрай, Буряад дра-мын академическэ театрай артистнууд, БГУ-гай оюутад, багшанар, хурагшад 1-дэхи лицей-интернадай, педколлед-жын оюутад багшанартайгаа пэгшгээр залаар дүүрэн арад зомнай хүүежэ ерээ, суута по-эдээ хүндэлжэ, дура сэдхэлээ мэдүүлээ. 3-дахы даххарта сай-лалган болоо. Поэдэй хубүүн Амарсана Улзытуев эсэгийнгээ хураһан Москвагай Горьки-ин нэрэмжэтэ литературна институт дүүргэнэн юм, баһа бэшэдэг ород хэлэн дээрэ. Баяр ёһололдо Ая басаган-тайгаа, Дондог гэжэ заахан хубүүнтэйгээ Москваһаа ерээ. Ая Улзытуева МГУ-гай аспиран-тура дүүргээд ябана, үбгэн аба тухайгаа кино гаргуулха юм. Амарсанын басаган Ая "Бу-рятия" газетэдэ статьянуудаа гаргадаг болоо. "Угаа уһанда бү хая", - гэшэнь энэл ха юм.

- Пүүлдэ хэлэгдэхэ ёһо:
- Сэдхэлһээм гараһан үгэнүүдни**
- Сэлгээхэн Шэбэртэһээм эхитэйл юм.**
- Сэлезнхэн зоноо үргэхэдэм,**
- Сахюусамни намайгаа дэмжэдэг юм.**
- Тэнжэжэ үдэнэн нютагтаа**
- Тэбэрээр баярые хүргэнэб даа.**
- Түмэнхэн зоноймнай жаргал**
- Тоонтохон гуламтаһаа эхитэйл даа.**

ТҮРЭНЭН НЮТАГ ТҮШЭНЭН ДАЙДА ХОЁРНИ!

Алинһаашье түрүүн Аглаг Буряад дайдаа «Ая гангын Орон» болгоод, Арюун орондо дэгдэнэн

Улзытын Дондогой Улзы найхан тоонтотойб! Хүжын үнэрөөр анхилһан Хүтэл «мүнгэн» Хайрангам, Хээээш минии сэдхэлдэт!

Шэбэртэ найхан тоонтонни, Шэнээр шэртэнэб шамайгаа Сагай шэрүүн урасхал соо Сэсэглээд лэ байгаа, тэнсэлдээш!

Баяртайхан нюдөөрөө шэртэхэдэм,

Балшархан наһанайм үлгы нютаг Буян тээшэ тэгүүлһэн «Бурханай Орон» болонхойл.

Энээхэн наһанайнгаа эсэс дээр Эрьежэ шамаяа ерэхэдэм, Энхэрэн намаяа угтаарай, Эдир наһанайм эгээл найхан гуламтам.

«Этигэл ехэтэй ябаа нааш, Эхигүй дайда хаанашье дулаан», — гэжэ Аха нүхэрэй хэлэһые Аргагүй зүбшөөнэб. ***

Дуулим хангай Захаамин, Дуулыт минии хэлэһые:

Дуратайлби танай дайдада!

Уула Хангай Захаамин, Уяран мание угтыта! Заяан Үндэр Захаамин, Заяашамнай болыта!

Хонгоодорнуудай дайдада Хүтэлүүлэн, дуудуулан ерээлди!

Хонгоодорнуудай Ахатан, Хайхаржа тогтоогыт!

Үндэр Баабай! Тандаа Үнэн зүрхэнһөө дохинобди, Үйлэ хубииемни шийдхэлсыт, Үри бээымни һүр һулдын үргэлсыт!

Хүниие шэнжэхэ гэбэл — Нүхэрын шэнжэ. Нютагы шэнжэхэ гэбэл — Уһыень шэнжэ.

Угаа мэдэхгүй хүн, Уһаа мэдэхгүй мал.

Дуудаха нэрэ эхэ эсэгэн үгэнэ. Дурдуулха нэрэ өөрөө олоно.

Ган болоходо — булагай найн мэдэгдэхэ, Гай болоходо - нүхэрэй найн мэдэгдэхэ.

Талатай хүн - талын шэнээн, Талагүй хүн - альганай шэнээн.

ХАЙРАНГА ХААНАЙ ХУБҮҮНДЭ. ДОНДОК УЛЗЫТУЕВАЙ 75 ЖЭЛЭЙ ОЙН ДУРАСХААЛДА ЗОРЮУЛНАБ

Араараа нэлбэрхэй Хайрангамнай Аажамхан Хёлгоёо шэмэглээд байна,

Арадтаа хүндэтэй Улзытуевнай Аминхан һүлдыем далижуулаад байна.

Урдуураа нэлбэрхэй Хайрангамнай Уужамхан Хёлгоёо шэмэглээд байна, Уладтаа хүндэтэй Улзытуевнай Ухаанхан бодолыем уряалаад байна.

Хадаараа нэлбэрхэй Хайрангамнай Хабтагай Хёлгоёо шэмэглээд байна, Хамагтаа хүндэтэй Улзытуевнай Халуунхан зүрхыем баясуулаад байна.

Галина ПУРБУЕВА, багшын ажалай ветеран. Шэбэртэ нютаг.

ХУЖАРЛУУЛХАЛ БАЙХА «ХУУРАЙМ НААДАН»

Е.-Х.Гомбоин

Буряад орондо хүлэй жэлүүдтэ буряад арадай хүгжэмэй инструментүүдтэ, арадай дуунай хүгжэлтэдэ гол анхарал хандуулагдажа, Сагаалганай үедэ «Хуурайм наадан» гэхэн хүгжэмэй хайндэр эмхидхэгдэдэг болонхой.

Недондо жэл «Хуурайм нааданда» урданай сууха-хуур, ямаан-хуур гэхэн инструментүүдэй аялга хүгжэм шагнажа, хүн зомнай хужарлаа бэлэй. Мүнөө сагта мартагдажа байгаа шахуу хүгжэмэй зэбсэгүүдые хэргээн зохоохо, шэнээр бүтээхэ зорилго урдаа табиган арадай Уран бэлигтэнэй республиканска түб ерэхэ Сагаалган-

да энэ найраа үнгэргэхэдөө, суур гэхэн инструментын аялгатай танилсуулха түсэбтэй. Мүн тийхэдэ энэ харалган нааданда өөрын дураар наадаг мэргэжэлтэ бэшэ хүгжэмшэд түрэл арадайнгаа инструментүүд дээрэ наадажа, аза талаангаа туршаха, бэлигээ гэршэлхэ аргатай.

Арадаймнай хүгжэмэй инструментүүдэй аялга, арадай дуунууд мүнөө жэл «Алтаргана» нааданда, «Алтан гургалдай» гэхэн конкурсдо заатагүй зэдэлхэ байна. Эдэ бүгэдэ харалган нааданда хабаадаха хүсэлтэй республиканска соелой болон искусствын

колледжын оюутад Буряад Республикын габыята артистка Ешин Хорло Гомбоин багшатайа бэлэдхэл хэжэ эхилээ.

- Ажал хэжэ байхадаа хүн гэшэ ехэ түсэбтэй байдаг. Би «Ехэ түбидэ» гэжэ өөрын ехэ проектэйб. Иимэ ехэ түби соо буряад арадаймнай дуун жэгүүртэл зэдэлжэ байха гэхэн удхатай. Өөрынгөө оюутад дай дуулахан дуунуудые бултыень миндахан дээрэ бэшэжэ абаад, хэдэн диск гарганхайбди. Тийгэжэ залуушуулаа урмашуулха, урдань ехэ түсэбүүдые табига, бэлдэлгэ хэжэ зорилготойгоор ажалнай ябуулагдана,

- гээд Е.-Х.Гомбоин хөөрэнэ, - «Алтан гургалдай» гэжэ арадай дуунай ехэ урилдаан Буряад орондомнай болохо. Тэрээндэ хабаадаха ехэ түсэбтэйбди, манай колледжын 3-4 оюутад хабаадаха бээ. Тэрэнэй удаа «Алтарганамнай» болохонь гэшэ, одоол буряад арадаймнай ехэ хайндэр. Тэрээндэ хабаадаха, оюутадангаа бэлиг талаан туршаха хэрэгтэй. Ерэхэ Сагаалганай үедэ «Хуурайм нааданда» буряад арадай инструментүүдэй хүгжэм, арадай дуунуудшы зэдэлхэ, сэдхэлээ хужарлуулха арга байха.

Ешигма ЦЫБЕНОВА.

ЯТАГЫН ХҮГЖЭМ ҺАЙХАН ДАА!

Буряад арад үни урдын сагһаа хойшо морин хуур, чанза, ятага болон бусад хүгжэмэй хэрэгсэлнүүд дээрэ зэдэлгээтэ хайхан хүгжэм зэдэлүүлдэг. Монголшуудай уужам талын гуниг, зүрхэ сэдхэлэйнгээ байдал болон бусад олон хайхан үйлэнүүдые хүгжэмшэн ятага дээрэ зондо дурадхаха аргатай. Ятага тухай Улаан-Үдын Лхасаран Линховоиной нэрэмжэтэ хүгжэмэй 1-дэхи хургуулийн багша, хүгжэмшэн Любовь Гынденева хөөрэнэ:

- Ятага хадаа анхан холын Хитад оронһоо ерэхэн. Урдандаа хаанууд, баян зон олон намгадтай, баряанай эхэнэрнүүдтэй нэн. Тэдэл эхэнэрнүүд ятага дээрэ наададаг байгаа. Тэрээндэ хойшо Хитадһаа Монгол ерэхэн. Монголһоо манай Улаан-Үдэ. Анхан ятага жаахан байһан юм ааб даа. Энэл гоё «хитадай куджен» гэшэ (ятага харуулна). Иимэл ятаганууд ишээ ерэхэл эхилээ. Тиин ганса Хитадта бэшэ, бусад гүрэнүүдтэ ятаганууд бии. Япондо «кото» гэжэ нэрэтэй, Монголдо – «ятаг», Буряад орондо – «ятага», Хакасида – «чатхан», Солонгосто – «кангым». Булта адлинууд, харин аялгань бага-сага илгаатай. Манай үхибүүд олон лэ юумэ наадажа нуража байна.

Ехэл ажал Улаан-Үдын хүгжэмэй училищин багша Доржиева Эльвира Намшоевна ябуулжа байна. Тэрэ удангүй ном хэблэжэ гаргаха ехэ түсэбтэй. Тэрээн соонь ятага тухай ехэ дэлгэрэнгыгэр бэшээтэй байха: ямар эхитэйб, юундэ иимэ нэрэтэйб гэхэ мэтэһээ эхилээд, дэлгэрэнгы мэдээнүүд үгтэхэ.

- Танай хургуулида ятагшадай «Аялга» гэжэ ансамбль бии. Эдир хүгжэмшэд дэлхэй дээгүүр эндэ-тэндэ талаан бэлигээ харуулна, зоние гайхуулна гэшэ ааб даа.

- Тон түрүүн Улаан-Үдын училищиде ятагын класс нээгдэнэн юм. Манай 1-дэхи хүгжэмэй хургуулида 1985 ондо иимэ класс нээгдэнэн. Марина Карловна гэжэ багша түрүүшээр заажа байһан, тэрэнэй удаа Дандарова Сэсэг

Хүгжэмшэд Туапсе хотодо

Эдиршүүл Хитадта

Батоевна ехэ ажал ябуулаа. Бүхы конкурснуудта энэл багша илалта туйлажа эхилхэн. Мүнөөдэр хаана ямар конкурс, фестивал болоноб, бидэ хабаадажал байдагбди. Шэтэ хотодо Будашкинай нэрэмжэтэ конкурсдо ошохо, гурбадахуури езэлээд ерээ нэмди. Улаан-Үдэ хотодо ямар конкурснууд болоноб – хабааданабди. Орлёнок ошоод ерээбди. Тэрээнэй удаа Городовскаягай нэрэмжэтэ конкурсдо Москвада 1-дэхи хуури эзэлээбди. Ная хоёр-

дохиёо Хитад ошоод ерээбди. Ятагынгаа тоонто ошохо, 1-дэхи хуури эзэлхэндээ ехэ баяртай байнабди.

Тийгээд лэ ишээ тийшээ ошохо гэхэдэ, хүүгэдэй гэртэ хин туһална. Ноёд хайд булта мэдэнэ, ойлгоно юм аабза даа. Тиин ятагамнай саашаа дээшээ үргэгдэг, үхибүүд манай соёлой искусствын хургуули ерэхэл байг гээд хэлэхэ байнаб.

- Эдир ятагшадай «Аялга» ансамбль Болгари, Хитад болон бу-

сад гүрэнүүдээр ябаад ерээ. Саашадаа ямар түсэбүүдтэйбта?

- Апрель нарада Хакасида конкурс болохоёо байна. Ошохо ерэхэ ханаатайбди. Нэгэ шабьяа дахуулаад ошохо аргатайб. Энэ зундаа баһал Хитад ошохо ерэхэ дуратайбди. Хүршэ гүрэнһөө урилга хүлээжэ байнабди.

Хүгжэмшэнэй талаан бэлиг үдэр бүриин хуралсалһаа дамжан ерэнэ. Үдэрэй хэдэн саг соо хүгжэм наадажа хураана, бэлигтэй хүгжэмшэн бо-

лоно. Хүгжэмэй хургуулийн хурагша Аяна Доржиеваһаа энэн тухай асуубабди. Тэрэ ехэл дуратайгаар ятагын класста ябадагаа хэлэбэ, багшаяа магтаба.

Иимэл һонирхолтой гастрольнуудаар эдир хүгжэмшэд аяншалан ябадаг. Тэдэ түби дэлхэйгээр ябахдаа, хайхан хүгжэмөө зондо бэлэглэн, Буряад оронһоо мэндые хүргэнэ бшуу.

ДАША-Доржын Сэсэг.

«АРР-БАН, ГУРР-БАН, АБАРР-ГА»...

(Түгэхэл. Эхиниш урдаху дугаарнуудта).

Тэдэнэй хэлэһэн гурбахан захяаень хануулая:

- Танилтай хүн
- Талын тухай.
- Танилгүй хүн
- Адхын тухай.

Холын бодолтой ябаха гээ хаа – Харин зоние хүндэлжэ гарга.

Харгыень заахаяа Хазаартаа бари.

Дээрэ хэлэгдэнэй ёһоор холын хараа бодолтойгоор шабинараа хургадаг багшанар дасангуудга аяар тэрэ гушаад оной хирээр үшөөл байһан

зандаа бэлэй. Долоо наһатание шаби болгожо абаад, тэдэниш эрдэмэй түрүүшын зүргэдэ оруулхын тулада бэлдэхэлэй дадхаамжа тусгаар гаргадаг хэн. Энэнь эрбэгэнүүр, бодолгүй хүдэлсень хүноожэ, хни сэдхэлдэнь тогтоомжо олгодог байгаа. Энээнэй эсэгэ сэдхэлээ нэгэ тээнэнь хандуулдаг боложо захалхадань, хэшээлэй дүлгэ руу бодолын шэлжүүлжэ, тэрэниш хараан соогоо зүбөөр барижа хургадаг хэн гэхэл даа. Үхибүүдэй ордохые (психологию) аажамханаар хүтэлбэрлэжэ түхэлшүүлдэг багыше «дээдэ гарай багша» гэжэ хүндэлдэг байгаа. Пургаха, хүмүүжүүлхэ талаар ондоошыс аргануудыс хэрэглэдэг хэн.

Эдэ мэтыс юундэ дурданаһи гэхэдэ, Николай Галдановай эдир

наһанһаань тэрэниш шатарай нюусатай танилсуулха, холын хараата орёо далдануудыс ойлгуулха багша үгы байгаа. Өөрөө өөрыгөө хургажа, ехэ харгыда гараһан намтартай.

Үнгэрһэн тэрэ үемшай Карпов, Каспаровуудай үндыһэн сагуудтал ухаатан зон (гроссмейстернүүд) Галдановыс угтажа абаагүйн мэдээжэ. Эдир наһанһаань эрыуулгын түлэг соогуур хүдөөгэй байдал ямар байгаа хэм бэ?.. Шатарай «шүлэ» уухаһаа байтагай, шанажа ууха саймнайшыс магаһида үгы байгаа юм. Ойдо ургадаг «нохойн хоншоортой улаан халаахай» шанажа саймнай болодог хэн. Энэхэн ганса баримта Эсэгэ ороноо хамгалгын дайнай хатуу хүндэ жэлнүүдыс хануулаадхина бшуу. Үтэлһэн наһажаал хүгшэд, үбгэд, мүн үхибүүд – тэдэнэй хүзүүн дээгүүр хандаралта, үлэсхэлэн, үхэлтэ жэлнүүд үнгэрэн ошоһон түүхэтэй. Россиин олон ондоо яһатанай зоболонто хуби заяас, мүн тэдэнэй ажана байдалай асари ехэ хохидолыс зүбөөр сэгнэхэ болоо хаа, хэды миллиард долларой оройе шүүрдэхэ хэмжээтэй гээшэб?..

Агууехэ шатаршадай холын хараата «дээрмэдэлгэнүүд» манда элдэб зүрилдөөнүүдыс хануулдаг. Зүрилдөөтэ дэлхэйн байдалыс зузайһаань зулай хүрэтэр харуулжа шаданаараа шатар наадамнай ёһотойл уран урлалай ендэр болодог. Ямар гүн ухаатанай бодомжолон зохёһон бүтээл гээшэб?! Гэбшыс хурса ухаатан оорынгөө үзэл болон үйлынгөө үрнин хойшолоһоо сэхэ дулдыдан, оорынгөө хурсалта дүлгэдэ динлэжэ, хилэнсэгэ хөморол руу бүлэршэдэг.

Дэлхэйдэ тинмэ баримтанууд олон.

«Арбан гурбан абарга» тоб гэмэ зохид найруулгаараа тобойжо гараһан ном энэл даа. Үндэр соёлой сахил барижа бэшгэдэн мүнүүдынь уншахада, улгам, сэдхэлдэ абгасатай байхадаа, саанаһаа аятай «богоһонууд» үгы. Галданов тухай, мүн дурсагдаһа ном тухайн уншагшад үшөөл бэшэхэ, дэмжэхэл байха.

Республикын арба дахин чемпионон, Алас-Дурна зонын хоёр удаа чемпионон гэхэн хэргэмүүдыс нэрэ дээрээ үргэжэ ябаһан залуу хүниш шатарай дэлхэйн һайн мэдэхэ байһыснь дээрэ халта дурдаад гараа хэм. Үгээс унжагайрхаһаань һэргылжэ, нигээд түгэхсэхэмни.

Ехэ ерээдүй тээшэ хөрхожолтойгоор шэртэжэ, улас нинтын шатарай дүрэлжөөн (арена) дээрэ бата алхамар гаража ерэн томо шубуун даа – Николай Галданов!

Хун шубуун гарбалһаань хухалга матан, тэрэнэй соло дуудахаар элитэ ехэ мур хойноо үлөөгөөд ябажа байһан эршүүд мүнөө Буряад орон соомнай тинмэшыс олон бэшэл ха. Ажабайдалай хүлдэ үргэжэ, самдаа гараагүй зандаа ябахадань, ажаמידаралай наран тэрэнэй сэдхэл нэбтэлжэ, хабатай эрын халгахгүй зориг, газарһаа абаһан гандашагүй бэлг гэгээн һайхан шарайдань хурсаар ялбана.

Дансаран ДОРЖОГУТАБАЙ,
Буряадай соёлой габьяата ажалшан,
СССР-эй кинематографини
эрхимтэгшэ, «Арадай хүндэ» шангай
лауреат, Россиин Уран зохёолшодой
холбооной гэшүүн.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.

(Үргэлжэл. Эхиниш августын 11-эй, 18-ай, 25-ай, сентябриин 1-эй, 8-ай, 15-ай, 22-ой, 29-эй, октябриин 6-ай, 13-ай, 20-ой, 27-ой, ноябриин 3-ай, 10-ай, 17-ой, декабриин 1-эй, 8-ай, 15-ай, 29-эй, январин 12-ой, 19-эй, 26-ай дугаарнуудта).

В целом дзен-буддизм нужно рассматривать как одно из направлений махаянистского толка. Бог Авалокитешвара в Японии изображается как женское божество и называется Каннон или Кудара Каннон. Это божество уже в конце 7-начале 8 веков стало одним из самых популярных в народе, а с формированием «ребуситто» тесно переплелось с образом верховного божества синтоистского культа - богиней Аматэрасу. В настоящее время знаменитая компания Каннон, выпускающая бытовую технику прекрасно процветает под покровительством этой богини. Бога Манджушири в Японии называют Мандэцу или Моидэцу, а грядущего будду Майтрею - Мироку. Бог Амитабхи здесь называется Амидэ с молитвой «Наму Амидэбуцу» - «Верую в Амиду». Рай Сукхавати по-японски Шукхавати или Дзедо, а гора Сумеру, Шумеру. Многие религиозные термины в японском и в бурятском языках как бы совпадают - это и понятно, потому что они исходят из одного корня. В то же время нужно отметить, что дзен-буддизм и практикуемое у нас «гелука» - это самостоятельные, независимые направления в буддизме.

Нирба - дасанай зөөрине гартаа баряад байдаг хүн.
* Лицо, отвечающее за сохранность имущества дацана. По другому - завхоз.

Ном хаялга – бурханай номой удхаар мэдэсээ элирүүлэлгэ. Номой удхаар ямар нэгэн арсалдаанай гараа хаань, оорынгөө мэдэсые зүб гэжэ наһанан нэгэ хүн гү, али бүлэг зон ондоогоор ойлгодог талатаа уулзажа, олон тоото хүн

зоной урда гаража, али али хажуунь өөр оорынгөө ханамжые хамгаалдаг байгаа. Днилдэһэн талань илажа гараһан таладаа хадаг барижа, днилдэһэнээ мэдэрлэг байгаа.

Эгээн түрүүшын ном хаялган Түгэд орондо 792 онһоо 794 он бологор, аяар хоёр жэлэй хугасаа соо айхабтар шанга тулалдаагаар дүүрэн юм.

Юуб гэхэдэ, Түгэд орондо Бурхан багшын хургаал анхан ерэхэдэ, хоёр талаһаань нэбтэржэ эхилһэн байна. Нэгэ тээһэн Хитадһаа, тэндэ Түгэдһөө хураггүй урда Буддын шажан дэлгэрһэн байдаг. Тингээдыс Түгэд ороной түүхэ харахада, Соронзон Гомбо хаан хоёр талынгаа хүршэ оронудһаа һамга абаһан байдаг. Нэгэ хатаниннь, Балбын ороной басаган -Агшобхья, Майдари, Дара-Эхэ - эдэ гурбан бурхануудаа залажа ерэн гэдэг. Нүгөөд хатаниннь - Хитад ороной басаган бурхан Шэгэмүниин хүрэг залажа ерэн. Хаан өөрөө аяар дүрбэн жэлэй туршада даяанда һуужа, бурханай ном һайса шудалһан байгаа. Тингэжэ Түгэд орондо бурханай хургаал дэлгэрүүлхын тула бурхад нэгэ газар сугларһан юм, юуб гэхэдэ, Хаан өөрөө Арьябаала бурхан байжа, хоёр хатадынь - Сагаан Дара - Эхэ Ногоон Дара-Эхэ хоёр байгаа юм гэжэ урданай номшо зон хэлсэдэг хэн. Юрэдөө гайхамшаг юумэ хөөрэлдэгшэ бэлэй -онтохон шэнги. Хаанай нэгэ харахадань, Түгэд ороной газарай түхэл ара нурган дээрээ алдалжа унаһан айхабтар томо шолмос шэнгээр үзэгдөө ха. Тинхэдэн хаан энэ газарай шолмосуудыс дарахын тула, олон дасан барюулха ёһотойб гэжэ бодоод, шолмосой бүхы бэе дээгүүрнь: хоёр мурэ, тохоног, үбдэг, альган, хүлнүүд болон ула дээгүүрнь

ЗОЛОТЫЕ ЧЕТКИ

Словарь с комментариями

гэжэ байгаад, олон дасангуудыс барюулһан ха.

Соронзон Гомбо хаан Буддын хургаалыс гүрэнэй шажан болгоогоо. Энэдхэг орон руу олон бэлгитэй хүбүүдыс ном үзэхын эльгээгээ, тингээдыс энэл хаанай үедэ түгэд үзэг бэшг хуушан энэдхэг «брахми» гэшэдэ үндэһэлжэ бин болоо. С.Гомбо хаанай хойно Буддын номнол Түгэд орондо нэгэ бодож, нэгэ унажа байгаа. Тинһээр байтар Тэсэрэн Дэбээн гэжэ хаан шэрээдэ һуугаа. Энэ Хаан Бурханай хургаал ехээр дэбжэһэн, олон юумэ бүтээһэн, Түгэдэй эгээн түрүүшын бурханай шажанай ехэ түб Самья гэжэ газарта аяар 108 дасанһаа бүридһэн ехэ комплекс барюулһан байдаг. Ехэ дасангынь Арьябаалада зорюулһан, гурбан дабхар, айхабтар гоё архитектурна найруулгатай, доодо дабхарынь - түгэдэй, дунда дабхарынь хитадай, дээдэ дабхарынь - энэдхэгэй урлалай маягаар баригданхай байһан юм гэдэг. Энэ үедэ Хитадһаа болон Энэдхэгһээ олон багшанар ерэжэ, хургаал айладажа байгаа. Энэдхэгһээ Агууехэ Шантаракишта (Арья Шантаракишта), агууехэ Бадмасамбава (Арья Пабдмасамбхава), Хитадһаа агууехэ хитад багшанар энэ үедэ Түгэдтэ хүдэлжэ байгаа. 8-дахы зуун жэлдэ Түгэдтэ бурханай хургаал энэдхэг маягаараа байгаашыс хаа, Хитадай «чань» шэглэлдэ ехээр абтажа эхилээ. Байһаар энэ хоёр шэглэл хоорондоо ехэ хөморотой болобо. Гол арсалдаанинь юун дээрһэн болооб гэхэдэ - хитад тала нимэ ханамжа баримталаа: бурханай бэе (будда) гэшыс олохын тула бэе сэдхэлээ һулаар табяад байтараа

гэнтэ агшан зуурын шанга зальбаралаар гаража болохо гээ ха, харин энэдхэг багшанар: бурханай бэе (будда) гэшыс олохын тула аргааханаар, даамгайгаар бэе, хэлэ, сэдхэлээ бэлдэжэ, тэсэмгэйгээр зальбараа хаа зүб гэбэ. Энэ арсалдаан байһаар тэсэхын арагүй болоо, илангаяа Арья Шантаракиштын наһа бараһан хойно бүри ехээр һүжэрөө. Тинхэдэн Тэсэрэн Дэбээн хаан Энэдхэгһээ Арья Камалашила гэшыс урижа, Хитадай талаһаа Хошанг - Мохьяна гэжэ ехэ багшын ударидалга доро энэ ехэ хөөрэлдөө үнгэрэбэ. Тэрэн аяар 2 жэл соо боложо, Хитадын тала Бурхан багшын хургаалыс хазагайруулжа байһанаа мэдэрбэ. Хошан багша Камалашила багшада һайхан сээг барюулһан гэдэг. Энэ ушарһаа хойшо арсалдаата асуудалнуудыс ном хаяжа шиндхэдэг болоһон юм.

* Это диспут между противоборствующими сторонами по выяснению истины по тому или иному вопросу, буддийской философии. Первый диспут был проведен в Тибете, в общине Самья.

Хотя тибетский буддизм и монашество в 8 веке имели преимущественно индийскую форму, влияние китайского буддизма росло как в теоретическом, так и медитационном уровнях.

Фактически центр медитации в Самья первоначально находился под управлением двух китайских мастеров «чан». Разница в направлениях между индийскими и китайскими буддистами

стала очевидной с течением времени и обе стороны начали претендовать на подлинность своих взглядов. Китайские мастера утверждали, что состояние будды - это мгновенная реализация, получаемая посредством полной физической и умственной passивности, в то время как индийские мастера утверждали, что необходимо постепенное совершенствование индивидуальной мудрости и морали для достижения состояния Будды. Разница в направлениях, которая развернулась после смерти Арья Шантаракишты, вылилась в состояние выраженного неудобства и сомнения среди тибетских буддистов, включая короля Тэсэрэн Дэбуна. Однако королю напомнили слова, оставленные Шантаракиштой перед его смертью о том, что нужно будет пригласить Арья Камалашилу из Индии, лучшего последователя Шантаракишты, в случае, если буддизм в Тибете будет подвергаться жестким нападкам со стороны оппозиции.

Любовь НАМЖИЛОН.

(Үргэлжэлэһын хожом гараха).

Понедельник, 6

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00	"Доброе утро"
10.00	13.00, 16.00 Новости
10.05	"Контрольная закупка"
10.40	"Жить здорово!"
11.40	"Право на защиту"
12.50	"Женский журнал"
13.15	"Модный приговор"
14.20	"Понять. Простить"
15.00	"Другие новости"
15.20	05.10 "Хочу знать" с Михаилом Ширвиндтом
16.20	Т/с "Обручальное кольцо"
18.05	"Свобода и справедливость" с Андреем Макаровым
19.00	"Вечерние новости" с субтитрами
19.15	Выборы - 2012
19.50	"Давай поженимся!"
20.55	"Пусть говорят"
22.00	"Время"
22.30	Т/с "Жуков"
23.30	"Закрытые за рубежом"
00.35	"Познер"
01.35	"Ночные новости"
01.55	"Белый воротничок"
03.05	Х/ф "Путь в тысячу миль"

«РОССИЯ»

06.00	"Утро России"
06.07	06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35,
09.07, 09.35	Вести-Бурятия. Утро
10.05	"С новым домом!"
11.00	"О самом главном"
12.00	15.00, 17.00, 21.00 Вести
12.30	15.30, 17.30, 21.30 Вести-Бурятия
12.50	Т/с "Кулагин и партнеры"
14.00	Т/с "Тайны следствия"

Вторник, 7

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00	"Доброе утро"
10.00	13.00, 16.00 Новости
10.05	"Контрольная закупка"
10.40	"Жить здорово!"
11.40	"Право на защиту"
12.50	14.55 "Женский журнал"
13.15	"Модный приговор"
14.20	"Понять. Простить"
15.00	"Другие новости"
15.20	"Хочу знать" с Михаилом Ширвиндтом
16.20	Т/с "Обручальное кольцо"
18.05	"Свобода и справедливость" с Андреем Макаровым
19.00	"Вечерние новости" с субтитрами
19.15	Выборы - 2012
19.50	"Давай поженимся!"
20.55	"Пусть говорят"
22.00	"Время"
22.30	Т/с "Жуков"
23.30	"Холод. В поисках бессмертия"
00.35	"Ночные новости"
01.00	Т/с "Городские пизоны". "Следствие по телу"
01.50	Х/ф "Мечта по-итальянски"
03.50	Х/ф "Преступник"

«РОССИЯ»

06.00	"Утро России"
06.07	06.35, 07.07, 07.35, 08.07,
08.35, 09.07, 09.35	Вести-Бурятия. Утро
10.05	"Тайзан"
10.25	"Улгур"
10.40	"Сагай суураан"
11.00	"О самом главном"
12.00	15.00, 17.00, 21.00 Вести
12.30	15.30, 17.30, 21.30 Вести-Бурятия

Среда, 8

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00	"Доброе утро"
10.00	13.00 Новости
10.05	"Контрольная закупка"
10.40	"Жить здорово!"
11.40	"Право на защиту"
12.50	14.55 "Женский журнал"
13.15	"Модный приговор"
14.20	"Понять. Простить"
15.00	"Другие новости"
15.20	05.25 "Хочу знать" с Михаилом Ширвиндтом

15.50	Вести. Дежурная часть
16.05	Т/с "Ефросинья. Продолжение"
17.50	Т/с "Кровинушка"
18.50	Т/с "Хозяйка моей судьбы"
19.50	"Прямой эфир"
21.50	"Спокойной ночи, малыши!"
22.00	Т/с "20 лет без любви"
23.50	Т/с "Байки Митяя"
00.55	"Они были первыми. Валентин Зорин"
01.50	Вести +
02.10	"Профилактика"

КУЛЬТУРА

08.00	"Евроныйос"
11.00	"Наблюдатель"
12.05	Х/ф "Холодный дом"
13.00	01.45 Д/ф "Песни по дороге
	сквозь время. Венский хор мальчииков"
13.55	"Линия жизни"
14.45	Д/с "История произведений искусства"
15.15	Спектакль "Мораль пани Дульской"
16.40	Х/ф
16.50	М/с "Орсон и Оливия"
17.15	М/ф "Дядя Миша"
17.25	Т/с "Загадочные истории Энид Блайтон"
17.50	02.40 Д/с "Обезьяны-воришки"
18.15	03.25 Д/ф "Гвардейский корпус"
18.45	"Великие инструментальные концерты Бетховена"
19.35	Д/с "Тайны прошлого"
20.30	00.45 Новости культуры
20.45	"Главная роль"
21.05	"Сати. Нескучная классика"
21.45	"Полиглот". Выучим английский за 16 часов!
22.30	Д/ф "Двойной портрет в интерьере эпохи. Зошенко и Олеша"
23.30	"Тем временем"
00.15	Д/ф "Завтра не умрет никогда"

01.05	"Документальная камера"
03.10	Д/ф "Старый город Граца. Здесь царит такое умиротворение"

АРИГ УС

07.00	"Необъяснимо, но факт": "Игры для взрослых"
08.00	09.00 "Вся Бурятия". Погода. Мультик ланч
08.30	19.00 "Улан-Удэ: инструкция". Новости шопинга и развлечений. Погода
08.50	14.20 "Смешарики" на Ариг Усе
09.30	Т/с "Универ"
10.30	Т/с "Счастливы вместе"
11.40	М/с "Как говорит Джинджер"
12.40	Будьте здоровы
13.00	М/с "Губка Боб Квадратные Штаны"
13.30	М/с "Бен 10: инопланетная сила"
14.00	"Улан-Удэ: инструкция". Новости шопинга и развлечений
14.30	"Дом-2. Live"
16.05	Х/ф "Вавилон Н.Э"
18.00	20.00 Т/с "Интерны"
18.30	20.30 Т/с "Зайцев +1"
19.20	"Спортивный экспресс"
19.30	"Восточный экспресс"
21.00	Х/ф "Мармадюк"
23.00	00.30 "Восточный экспресс". Погода
23.35	"Дом-2. Город любви"
01.00	Х/ф "Остров потерянных душ"

ТИВИКОМ

06.30	08.25, 09.25, 10.55, 11.25, 17.05,
18.25, 19.25, 20.25, 22.25, 00.25	"Зурхай"
06.30	09.30 "Объектив"
07.00	09.00 "PRO-обзор"
07.30	"UTUMATA"
08.00	"Хорошее кино"

08.30	"Вкусно"
10.00	"Звездные истории: Дэвид Бекхэм"
11.05	Т/с "Чужие тайны"
12.05	Д/ф "Лубянка"
11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00,	16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00, 02.00
	Новости дня
13.05	Х/ф "Всадник по имени смерть"
15.05	М/ф
16.10	"Ваше право"
16.30	"В прокате"
17.05	Д/ф "Спецрасследование"
18.05	"Тайны века"
19.00	23.30 "Горячая линия"
20.00	02.30 "Середина Земли"
20.30	Т/с "Атлантида"
22.00	Т/с "Опасные секреты"
00.00	"Топ-модель по-американски"
03.00	Ночной канал на Тивикоме

СТС «БАЙКАЛ»

17.05	18.50, 20.05, 21.55, 23.45,
00.05, 00.50, 01.30, 01.50	Метеомикс на СТС-Байкал
06.00	М/с "Клуб Винкс - школа волшебниц"
07.00	М/с "Соник Икс"
07.30	М/с "Приключения Вуди и его друзей"
08.00	18.30 Т/с "Даешь, молодежь"
09.00	13.30, 20.55, 00.00 "Красный день календаря" на СТС-Байкал
09.30	23.55, 01.30 Т/с "6 кадров"
14.00	М/с "13 Призраков Скуби Ду"
14.30	М/с "Аладдин"
15.00	Х/ф "Маска Зорро"
17.30	"Галилео"
19.00	Т/с "Воронины"
20.00	Т/с "Восьмидесятые"
21.05	Т/с "Дневник доктора Зайцевой"
22.00	Х/ф "ГАДКИЙ КОЙОТ"
00.30	"Кино в деталях" с Ф. Бондар-

01.45	Х/ф "Пик Данте"
	НТВ
06.55	НТВ утром
09.30	Т/с "Морские дьяволы"
10.30	16.30, 19.30 Обзор. "Чрезвычайное происшествие"
11.00	14.00, 17.00, 20.00 "Сегодня"
11.20	Обзор. "Чрезвычайное происшествие". Обзор за неделю
11.55	"До суда"
13.00	"Суд присяжных"
14.25	Т/с "Супруги"
17.25	"Прокурорская проверка"
18.40	"Говорим и показываем" с Леонидом Закошанским
20.30	Т/с "ППС"
22.25	Т/с "Кодекс чести-5"
00.15	"Сегодня. Итоги"
00.35	"Честный понедельник"
01.25	"Школа злословия"
02.10	"Главная дорога"
02.45	Центр помощи "Анастасия"
03.35	"В зоне особого риска"
04.10	Т/с "Молодые и злые"
06.05	Т/с "2,5 человека"

5 КАНАЛ

07.00	11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00
	"Сейчас"
07.10	21.00, 21.50 Т/с "След"
08.00	"Утро на 5"
10.25	Д/с "Криминальные хроники"
11.30	13.30 Т/с "Убойная сила"
16.00	19.00, 22.35 "Место происшествия"
17.00	"Открытая студия"
20.00	20.30 Т/с "Детективы"
23.25	"Момент истины"
00.25	Х/ф "Самый сильный"
01.55	Т/с "Братья по оружию"
04.00	Д/ф "Мы выстоим вместе"
05.15	Х/ф "Поворот реки"

НТВ

06.55	НТВ утром
09.30	Т/с "Морские дьяволы"
10.30	16.30, 19.30 Обзор. "Чрезвычайное происшествие"
11.00	14.00, 17.00, 20.00 "Сегодня"
11.20	"Внимание, розыск!"
11.55	"До суда"
13.00	"Суд присяжных"
14.25	Т/с "Супруги"
17.25	"Прокурорская проверка"
18.40	"Говорим и показываем" с Леонидом Закошанским
20.30	Т/с "ППС"
22.25	Т/с "Кодекс чести-5"
00.15	"Сегодня. Итоги"
00.35	Д/с "Крутые нулевые"
01.30	Т/с "Детектив Раш"
02.30	"Квартирный вопрос"
03.35	"В зоне особого риска"
04.10	Т/с "Молодые и злые"
06.05	Т/с "2,5 человека"

5 КАНАЛ

07.00	11.00, 13.00, 16.30, 19.30,
	23.00 "Сейчас"
07.10	21.00, 21.50 Т/с "След"
08.00	"Утро на 5"
10.25	Д/с "Криминальные хроники"
11.30	13.30 Т/с "Убойная сила"
16.00	19.00, 22.35 "Место происшествия"
17.00	"Открытая студия"
20.00	20.30 Т/с "Детективы"
23.25	Д/ф "Россия от первого лица"
00.10	Х/ф "SOS над тайгой"
01.25	Х/ф "В моей смерти прошу винить Клаву К."
02.50	Х/ф "Золотая молодежь"
04.40	Прогресс
05.20	Д/ф "Дикая природа: шпион среди антилоп гну"
06.10	Д/с "Жизнь в Средневековье"

«РОССИЯ»

06.00	"Утро России"
06.07	06.35, 07.07, 07.35, 08.07,
08.35, 09.07, 09.35	Вести-Бурятия. Утро
10.05	"С новым домом!"
11.00	"О самом главном"
12.00	15.00, 17.00, 21.00 Вести
12.30	15.30, 17.30, 21.30 Вести-Бурятия
12.50	Т/с "Кулагин и партнеры"
14.00	Т/с "Тайны следствия"
15.50	Вести. Дежурная часть
16.05	Т/с "Ефросинья. Продолжение"
17.50	Т/с "Кровинушка"
18.50	Т/с "Хозяйка моей судьбы"
19.50	"Прямой эфир"

21.50	"Спокойной ночи, малыши!"
22.00	Т/с "20 лет без любви"
23.55	Т/с "Байки Митяя"
01.00	"Нинель Мышкова. До и после"
02.00	"Гадюки"
02.20	Вести +
03.25	"Профилактика"
	"Горячая десятка"

КУЛЬТУРА

07.30	"Евроныйос"
11.00	"Наблюдатель"
12.05	Х/ф "Холодный дом"
13.00	21.45 "Полиглот". Выучим английский за 16 часов!
13.45	19.35 Д/с "Тайны прошлого"
14.40	"Красуйся, град Петров!"

15.10	Х/ф "Веселые ребята"
16.40	Х/ф
16.50	М/с "Орсон и Оливия"
17.15	М/ф "Лесная хроника"
17.25	Т/с "Загадочные истории Энид Блайтон"
17.50	02.55 Д/с "Обезьяны-воришки"
18.15	03.25 Д/ф "Гвардейский корпус"
18.45	"Великие инструментальные концерты Бетховена"
20.30	00.45 Новости культуры
20.45	"Главная роль"
21.05	"Абсолютный слух"
22.30	Д/ф "Двойной портрет в интерьере эпохи. Эрдман и Степанова"
23.30	"Магия кино"

Буряадай арадай поэт Николай ДАМДИНОВАЙ 80 жэлэй ойдо

АБЬЯАС БЭЛИГЫНЬ АЛДАРШУУЛАА

И.Калашниковай нэрэмжэтэ хотын түбэй библиотекэ соо болоһон үдэшэ тухай

Н.Г.Дамдинов

"Как степью широкой по жизни он прошел..." гэжэ нэрлэгдэн дурсалгын үдэшээ Улаан-Үдэ хотын түбэй библиотекынхид республикын арадай поэт, Буряадай болон Россиин Гүрэнэй шангай лауреат, Россиин соёлой габыата хүдэлмэрилэгшэ, олон жэлдэ Уран зохёолшодой холбооной правлениин түрүүлгшэ ябаһан Николай Гармаевич ДАМДИНОВА зорюулһан байна.

1932 оной январин 6-да Хурамхаанай аймагай Угна-асай тосхондо түрэн юм. 8-дахи классһаа шүлэгүүдэ зохёожо эхилһэн залуу хүбүүн - ерээдүйн мэдээ-жэ поэт үндэр хада уула-

нуудтай, түргэн урасхалтай мурэнүүдтэй түрэл тоонто Баргажан дайдаа, Хүйтэнэй талаяа магтан суурхууһан байха юм.

1951 ондо алтан медаляар дунда хургуулияа дүүргэнэн

залуу поэт Москвагай М.Горькийн нэрэмжэтэ Литературна институт түгэсхөө, 1955 ондо "Баргажан" гэнэн түрүүшын ном хэблэгдээ. 1958 ондо СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн болоһон, бэлигтэй поэт, уран зохёолшо, драматург Н.Г.Дамдинов "Пора таежного подснежника" гэнэн уран найханай фильмын найруулга бэшэһэн габыатай.

Дүрбэн тэгшэ бэлиг талаантай Николай Гармаевич 1975 онһоо 1992 он хүрэтэр республикынга Уран зохёолшодой холбооной правлениин түрүүлгшэ байгаа, СССР-эй Верховно Сөвөдэй депутатаар хунгадаа. Олон алдар суута поэдүүдтэй, нэрлэбэл, суг хураһан Роберт Рождественский, мүн Евгений Евтушенко, Михаил Шолохов, Юрий Бондарев, Даниил Гранин, бусад суута поэдүүд, уран зохёолшодтой суг буулгаһан фото-зурагуудай видеоролик ("Н.Г.Дамдинов: Жизнь и творчество"), "Поэт земли - всегда певец восхода" гэнэн номуудайн выставкэ актова залаар дүүрэн сугларһан зоной һонирхол татаба.

Эндэ ерэнэн зон, хурагшад, ветеранууд, нютагаархидын абьяас бэлигээрээ холуур суурхалһан поэдэй шүлэгүүдиень уран гоёор уншаа, дуунуудыень дуулалдаа. Гурбадахи лингвистическэ гимназиин 4-дэхи классай хурагша Никита Багинов (хүтэлбэрилэгшэнь, багша Х.Б.Пурбуева) "Загаһашан" гэнэн шүлэгын уншаба. А.С.Пушкинай шүлэгүүдтэ дуратай байһан Н.Г.Дамдиновай шүлэгүүдые Улаан-Үдын

19-дэхи хургуулийн хүүгэд (багша Л.Ш.Шарланова) бэрхээр уншаа: Гармаев Батар, Цырендоржиев Баяр, Дугаржапов Солбон шагнашадай альга ташалгаар угтагдаа. Тиихэдэ 12-дохи дунда хургуулийн (библиотекарь Л.Г.Теплова) Анастасия Васильева, Дарья Ракшаева, Марина Воробьева, бусад бэрхэ уншагшад байһанаа гэршэлбэ.

Гааргын нютаг зоной эблэй дарга А.Д.Цыденов, БГСХА-гай доцент, ветерануудай Сөвөдэй түрүүлгшэ Ф.Л.Гатапов гэгшэд нютагайнгаа бэлиг ехэтэй хүбүүн тухай найханаар дурсаа, шүлэгүүдын ехэ зохидоор, сээжэр уншаа.

Искусствын колледжын бэрхэ багша, Россиин габыата артистка Дарима Сангажаповагай ударидадаг оюутай бүлэгэй гэшүүд: Баира Юмжапова ("Буряад хэлэн"), Ирина Гомбожапова ("Сурхарбаан") - шүлэгүүдын

уншаба. Россиин арадай артист Михаил Елбоновой хургаһан мэргэжэлтэ артистнууд Гульнара Будаева-Заятуева ("Түрэл хэлэн"), Баир Бастаев ("Декабристын бэһэлиг" гэнэн зүжэгһөө монолог) гэгшэд уран бэрхээр уншаһан байна. Бэлигтэй концертмейстер А.Р.Багеевэй хүтэлбэрилдэг ветерануудай хоор Хурамхаанай районной гимн болоһон "Курумканский вальс" (үгэнь Н.Дамдиновай, хүгжэмынь Геннадий Горшковой) гэнэн дууе ехэ зохидоор гүйсэдхэжэ, эндэ ерэнэн зон үгэнүүдиень дэмжэн дуулалдаба. Россиин арадай уран зурааша Солбон Ринчиновэй "Портрет поэта" гэнэн зураг (видеоролик соо) гоёшоогобди. ЦГБ-гай библиотекарь Людмила Дагбадоржиевна Цыденжапова энэ үдэшые шадамар бэрхээр хүтэлбэрилһэн байна.

Бэлигма ОРБОДОЕВА.

Баира Юмжапова, Ирина Гомбожапова шүлэгүүдые уншана

САГААЛГАН

Сагаан харамнайшыё
бултайба,
Сархаг эдегээ дэлгээд,
Сагаан үбгэн буубал даа,
Сан, хэнгэрэг нэргээд,
Түбэд, Хитад, Монголоор
Түргэн ерээ ха гү,
Түрэл тоонто - Буряадтам
Түшгэмэл найраа дэлгээ гү.
Ажалшан арад, малшад
Альган дээрээ бүүбэйлээ,
Сагаан хара,
Сагаалгамнай! - гээд,
Сэржэм дээжээр үрээлээ.
Далай лама, Рэмбуучин,
Дзанабазар, Миларайбын
Панан, нахин, тахин ябаһан
Паруул найрын ха юм даа.
Сагаан харамнай
Сахиюуса, паннадаар,
Салгисан дэлгэрэн
буубал даа,
Сагаан харамнай
наһандамнай
Сан табижа, «Жэл» сардаа...
Бурхан үршөөг, бүхы юмэн
Бүтэн, жэлдээ амгалан байг,
Арад зомнай,
ажал, ябадал,
Аша, гушанар мэндэ байг!
Сагаан хараар Буряадаа,
Сагаан хэшгээр эжынэрээ,
Сагай найнаар аханараа,
Сариуун омог дүүнэрээ
Сагаан сэдхэлһээ
амаршалжа,
Сагаахан хадаг барюулһайб
даа.

САГААН ХЭШЭГЭЭР, САГААЛГАНААР!

Зулай сагаан Саяанһаа
Зурын залгаа хушуураад,
Мүнгэн үрээл талаараа
Мянган зоноо жаргуулаад,
Пайхан юм даа Буряаднай,
Паруул эхэ нютагнай.
Шэнэ жэлээр,
Шэнын нэгэнээр,
Сагаан хараар,
Сагаалганаар,
Амар мэндэ-ээ, амар мэндэ-ээ!
Буурал һамбай Байгалһаа
Уурал надхан сайбалзаад,
Баян дэлгэр зоноороо
Майлар жаргал угталсаад,
Золтойл байна даа Буряаднай,
Зулгы тэнюун тоонтоннай.
Мүнхэ наһаар,
Мүнгэн хараар,
Сагаан хэшгээр,
Сагаалганаар,
Амар мэндэ-ээ, амар мэндэ-ээ!
Наян нахид дабаанһаа
Найган, угтан харгылаад,
Найгай сариуун хүүгэдээр
Наада найраа найргаад,
Буянтайл даа Буряаднай,
Бунхан сөнхир үлгымнай.
Сахиурдамал
Сагаан замаар
Сагаан зангаар,
Сагаалганаар,
Амар мэндэ-ээ,
амар мэндэ-ээ!

Уулын үндэр оройһоо
Дуулахал дурамни
хүрэдэг юм.
Уян найхан шүлэгэй дээжээр
Сүрнэхэ һанал түрэдэг юм.
Баян дэлхэйн үзэмжэ
Баглажа шадалал гоёл даа,
Баабайн үндэр үрээлээр
Жаргалаа зохёбол, найхан.
Байгал далайнгаа
долгидоор хүхин,
Бахархажа таһарнам,
Саяан уулын
хаяа хормойгоор
Садасараа холжорном,
Бүрин хаандаа буужа
мүргэн,
Бугын дуунаар хамтарнам,
Баян Сагаанай
үнгэтэ энгэртэ
Буян дэлгэжэ зальбарнам.
Зэрэлгээтэ Зэдынгээ
Зан абаршинь сардаа хаб,
Найгай тэнюун байдалынь
Наһандаа юулөө хаб.
Нютаг гээшэ найхан байн,
Нюрга, ханаа тэгшэрхэ,
Найдал гээшэ
удхатай байн,
Наһанайш үндэртэ үнгэлхэ.

Матвей ЧОЙБОНОВ

МИНИИ НАНАЛ

Эсэшгэн бэснэйнгээ
Эсэстээ хүрэхыень
бү үзэхүү,
Энгэрээ сэлнэн задарюун
залуугаа хайрлаһуу,
Эршээ тоһон ухаанайл
утаһа бү таһарһай даа,
Элдэр наһанайм
хонго хонхо
Жэнгирэн зэдлнэй!
Хүнэй үридэ баһалдажа
ошоһоёо
Холо орхинуу,
Хүрһэтэ дэлхэйн
найһанай хайханни
Нүхэдтөө баглаһуу даа,
Шуһандаа бүлнэтэй
оршолон тойроноо
Борлуулжа ябаашадта.
Сэхэ дүтэлжэ,
хоһон сэдхэлдэнь
Зула баринуу!

Нэлэнхы үлгэн замбида
Нэгэ дуһал, нэгэл үрил
ха юмбид,
Нэрэгүй жэлнүүдээ
бусааха, тоолохошыё
дурамгүй,

Гансахан бэшэ,
эрхэхэ наһатай юумэлби,
Голхороогоо энэмни
гэжэ яһаншыё
һанадаггүйб.
Зуун жэлнүүдэй хабшалаар
нарандал туяалааб,
Зугаагаа дэлгэжэ,
Зула барилсаһамни
болтогой,
Хушууран ерэдэг аянай
шубуудай сэлхэлдэ
Гашуудал түрэдэггүйл,
тэрэнһээ жэнгээтэйб.
Магнай дээрэмни бурхан,
доромни нютаг нуга,
Тэнюун сэдхэлгэйм
үри дүн дэлгэнхэй,
Ухаандамни суранза,
гартамни
помо годли,
Унараа мэдүүлһэн удамай
һүлдэ һахинхай.
Газар дэлхэй дээр хүнэй
ганса хүбүүмби,
Гангинуур шоно,
бузартай
амитадаа холоб,
Гэрэлтэ нютагуудтаа
Буян дэлгэжэ гарахалби,
Гималайн хормойдо
хүлээдэг
багшадаа дүтэлхэб!

Сагаан харын хүндэлэлдэ

АРАДАЙ БАГШЫН АБЬЯАС БЭЛИГ, АЖАЛ ХЭРЭГЫНЬ МАРТАГДАШАГҮЙ

(“Лодон багшын дэбтэрһээ” гэнэн шэнэ номой презентаци тухай)

Ивалгын районой Оронгын дунда нургуулида 1946 онһоо 1949 он хүрэтэр, удаань 1953 онһоо 1965 он болотор амжалта түгэсөөр ажаллаһан урданай буряад багша, хизаар ороноо шэнжэлэгшэ, гэгээрүүлэгшэ, этнограф, арадай аман зохёол, ёһо заншалнуудыг суглуулагша Лодон Линхобоевич Линховоиной түрэхөөр байгша ондо 110 жэлэй ой гүйсэхэн. Арадтаа суутай багшын бэшэһэн суглуулбаринуудаар, номоор («Заметки о дореволюционном быте агинских бурят») бүридхэгдэһэн “Лодон багшын дэбтэрһээ” гэнэн ород, буряад хэлэн дээрэ хэблэгдэһэн ехэ һонин номой (проектые хүтэлбэрилэгшэ, редактор Жанна Дымчикова) презентациин үдэшэ Оронгын Н.Балданогой нэрэмжэтэ дунда нургуулида олонийтын, хүн зоной, журналистнуудай хабаадалгатайгаар эмхидхэгдэһэн байна. Үбгэн абынгаа баяр ёһололдо бэлигтэй аша басаганиинь – бэрхэ концертмейстер, Россиин арадай артистка Дарима Линховоин бүлэг артистнар-нүхэдтээ уригдаа.

Угтамжын үедэ: Ж.В.Цыренжапов (тэг дундань)

Э.Д.Дагбаев

Уридшалан Улаан-Үдэһөө ерэнэн айлшадые, багшанарые, журналистнуудыг “Оронго” поселениин дарга **Ж.В.Цыренжапов** XII Бандидо Хамба-лама Д.Д.Итигэловэй музей-байшанай дэргэдэ угтаба. Бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ болоһон санаартанай музей хаража, хүрэгтэнэ мүргөөд, адиста аршаанһаань хүртэбэди. Хариин оронудай, Россиин олон хото, нуурунуудай, республикануудай мүргэлшэд, хүзэгшэд, юрын зон, аяншалагшад эндэ ерэгжэ мүргэдэг, музей-байшантай танилсадаг байна.

Халуун сай нургуулидань бариһанай удаа Ивалгын аймагай Оронгын библиотекэ гүүлэдэг хүдөөгэй библиотекын (даргань О.Н.Клюева) ажал, нургуулин музейнүүдэй баян жаса тухай мэдэхэ болободи. Эндэ хоморой шухаг фото-зурагуудтай, хүүгэдэй, ехэшүүлэй уншаха номууд, журналнууд олон байна, һонин номуудай выставкэнүүд дэлгэгдэнхэй. Нурагшадтай, хүүгэдтэй ажалладаг Я.О.Бадмаеватай танилсабади, ажал тухайгаа “Одон” журналдамнай бэшэжэ байхыень урялбади.

Дайнда мордоһон 277 оронгынхидай 92-ын нута-

гаа бусаһан, харин 41-ниинь нураггүй хосорһон байна, батарай үхэлөөр наһа бараһан сэрэгшэдэй нэрэ обогүүд эндэ үгтэнхэй гэжэ музей соһоонь мэдэжэ абабади. Оронгоёо суурхууһан алдар суута уран зохёолшо, драматург, артист Н.Г.Балдано, республикын арадай поэт А.Д.Бадаев, бурхан бүтээдэг байһан уран гартан Санжи-Цыбик Цыбиков, бусад элитэ нютагаархид тухай мэдээсэлнүүд, фото-зурагууд эдэ музейн таһалгануудыг шэмгленэ.

СЭСЭН БОДОЛТОЙ, СЭДЬХЭЛ БАЯНТАЙ НЭН

Олон кабинедүүдтэй томо нургуулиинь актова зал соо алдарт багшын шэнэ номой презентациин үдэшэ үргэлжэлһэн байна. Тайзан дээрэ ара талдань үлгэгдэһэн томо дүр зурагайн доро “Хэнэн ажалын сэгнэшгүй даа, хэтын хэтэдэ мүнхэрхэ болтогой” гэнэн үгэнүүд бэшэгдэнхэй. Түрүүн үдэшые хүтэлэгшэ багшанар эндэ ерэнэн зонтой, журналистнуудтай танилсуулба. Амаршалгын үгэнүүдыг хэлэһэн поселениин дарга **Жамсо Владимирович** презентацида ерэгшэдтэ

ехэ амжалта хүсэһэн байна.

Ивалгын аймагай захиргаанай шэнээр һунгагдһан гулваа **Б.Ц.Дымбрылов** эндэ ерэнэн зоние, багшанарые хани халуунаар амаршалжа, “алдар суута багшанарай гэр бүлэтэй – Л.Л.Линховоин, тэрэнэй хани нүхэр Долгор Базаровна гэгшэдтэй танил, иимэ бэрхэ багшанарта заалганһандаа золтой, ехэ жаргалтай байгаади. Зохёохы баян дүршэл, абьяас бэлигтэй бэрхэ директор, агууехэ багша ябаһан Лодон Линховоичтоо бүхы наһаараа баяр баясхан хүргэн, омогорхон ябанади” гэжэ мэдүүлээд, гарай бэлэг нургуулинхидта дамжуулба, ивалгынхидай Сагаалганай найрта (бурдрамын театрта, февральин 29-дэ) эбтэй зетэйгээр булта суглархы урялба.

Оронгын нургуулинхидай эдэбхитэй, урагшатай ажалда үндэр сэгнэлтэ үгэнэн аймагай эрдэм нуралсалай управлениин дарга **О.В.Иванова** 15 мянган түхэригэй шан коллективтэнь, нургуулидань дамжуулагдаа гэжэ баясуулаа. Республикын нуралсалай болон эрдэмэй министрствын зүгһөө таһагай начальник, “Буряадай түрүү хүнүүд -2011” гэнэн конкур-

сымнай (“Буряад үнэн”) лауреат Т.Ч.Будаева амаршалгын үгэнүүдыг хэлэхэдээ, мүнөө үеын эрилтэнүүдыг бэлүүлэн хүдэлдэг тус нургуулине, материальна баазыень мүнгэ зөөриин, ажалшадын салингай талаһаа дэмжэхэ тухайгаа мэдүүлбэ. Ород хэлэнэй багша **Ж.Б.Бимбаева** суута багшын ажалай намтартай, ажабайдалтай танилсуулба. Найхан хоолой, гоёор дууладаг бэлигээ элитэ дуушан болоһон хүбүүн СССР-эй арадай артист Лхасаран Линховоиндоо, аша басаган Даримадаа дамжуулаа. 1922 ондо эндэ түрэнэн Бальжит басаганиинь Оронгодоо түбхинэжэ, Цыремпиловтэнэй гэр бүлэ үнэржөө, олон ури һадаһаниинь эндэ ажаһууна, үбгэ эсэгэдээл адляар гоёор дууладана гэжэ эндэ үнгэрһэн баярай концерт гэршэлбэ. 1924 ондо түрэнэн Лхасаран хүбүүниинь найхан хоолойгоороо бүхы дэлхэй дээрэ суурхһан байха юм.

Шухаг, баян удхатай ном барлаһан тухайгаа редактор-согсолборилогшо, журналист **Ж.Ч.Дымчикова**, этнографи баяжууһан алдарт багшын сэнтэй ажал тухай РАН-ай СО-гой ИМБИТ-һээ түүхын эрдэмэй док-

тор **М.М.Содномпилова**, мэдэжэ поэт **Б.Н.Жанчипов**, ажалай ветеран **Е.А.Хензыхенова** гэгшэд найханаар дурсажа, арадынгаа ёһо заншалнуудыг, хүниие үргэхэ, шэнэ багшанарыг дэмжэхэ гэжэ оролдодог баян сэдхэлтэй багша байһан тухайнь хөөрэхэн байна.

- Анхан “Байгал” журналдамнай хэблэгдэһэн, уншагдай һонирхол татаһан Л.Л.Линховоиной материалнууд ехэ удха шанартай. Суута багшын ажал ерээдүй үетэндэһэнэй үлэхэ, нэрэнэ, хэнэн ажалын мүнхэрхэ ёһотой. Иимэ баян жасатай ном болгожо гаргаһандань баясанади. Бидэ “Байгал”, “Байгал” гэнэн литературно-уран найханай, хүүгэдэй “Одон” журналнуудаа, тийхэдэ ород, буряад хэлэнэй багшанарта, хизаар ороноо шэнжэлэгшэдтэ, эрдэм, нуралсалай ажалшадта аша туһатай “Морин хуур” журналаа, бүхы уншагшадтаа “Бурятия-7”, “Буряад үнэн”, “Спорт-Тамир” газетэнүүдээ зорюулнади, багшанартай саашадаа хани харилсаатайгаар хүдэлхэбди

Б.Ц.Дымбрылов

гэжэ найданади, - гэжэ “Буряад үнэн” хэблэлэй байшангай генеральна директор, ахамад редактор, БГУ-гай профессор **Э.Д.Дагбаев** тэмдэглээ. Ажалай ветеранууд, РБ-гэй габьяата багшанар **Д.Д.Бальжиева**, **Ч.Л.Ринчинов**, аша басаганиинь – Россиин арадай артистка **Д.Л.Линховоин**, бусад арадтаа суутай багша тухай найханаар дурсаба.

“Алтаргана-2008” һайндэртэ, Линховоиной нэрэмжэтэ конкурсно шалгарһан **Людмила Дашинамаева**, аша хүбүүниинь, “Алтан гургалдай” конкурсын дипломант **Доржо Цыремпилов**, “Оронго” гэнэн хатарай ансамбль - уласхоорондын лауреат, тийхэдэ суута артистнууд **Валентина Цыдыпова**, **Намхайн Мүнхзул** гэгшэд уран бэлигээрэ концертые шэмгленэ. Алдар суута арадай багшын нэрэ, ажал хэрэг хэзээдэшье мартагдахагүй, ерээдүйн үетэн алдар солын арьбажуулха байха гэжэ этигэнэбди!

Бэлигма ОРБОДОЕВА.
Зурагууд дээрэ: номой презентациин үедэ.

Балдан ЖАМБАЛОВАЙ
фото.

«Оронго» ансамбль хатарна

Сагаан харые угтуулан

"ДЭНЗЭ" БҮЛЭГ - ДЭЭЖЭ ДУУНУУДАЙ БЭЛЭГ*

Һаяхан хоёр үдэшын туршада "Дэнзэ" гэжэ нэрлэгдэһэн дууша бүлэгэйнгөө тоосоото концерт Х.Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театр шагнагшадтаа зорюулжа, шэхэнэй шэмэг, нюдэнэй хужар болгоһон байха юм. "Алтаргана", бусад уласхоорондын урданай дуунуудай конкурсуудта, фестивальнуудта илаһан, шалгарһан, угһаа үгтэһэн дабтагдашагүй һайхан хоолойтой, зохидхон шарайтай, ехэ бэлиг талаантай залуу артистнууд – илдам дулаахан харасатай, үндэр нарин бэетэй, Захааминай Дүтэлүүр нютаг тоонтотой Сэсэгма Дондокова (анхан Дугарова гэхэн эсэгынгэ нэрэ обогтой байһан), мүн Уран бэйлэгэ Хитада хурсадхаһан, урин шарайтай, Ивалгын аймагай Оронгоһоо гарбалтай Цыден-Еши Бимбаев арадаингаа, мүн мүнөө үеын дуунуудые аргагүй һайханаар дуулажа, сэдхэл зүрхыемнай бөөмэйлэн жаргуулһан, дулааханаар жөгнэн баясуулһан байха юм.

Ц-Е.Бимбаев, С.Дондокова

...Буряад малгайн дээрэхи дэнзэнүүдые һануулһан шэмэглэл - "дэнзэнүүдһээ" доошоо һанжаһан, сагаан бүдөөр хушагдаһан һэеы гэрнүүдтэл адли уран бүтээлнүүд тайзан дээрэ урданай байдал һануулна. Тайзанай захаар ехэ гоёор хэгдэһэн томоноуд мүүнгэн хэтэ, сахуунууд түүхын хуудаһануудые һэргээхэдэл гэхэ юм. Ара таладань хэмэл морид, бага тайзан харагдана, эндэ дуунай удха элирхэйлнэ. Амаршалгын дорюун дуунуудар, зохид буряад хатараар ("Лотос" ансамбль) концертэе эжилһэн залуушуул абаһаар лэ хонгео һайхан, мартагдашагүй хоолойнуудаараа шагнагшадтай ухаан бодолые эхинһээн эзэлжэ шадана. "Үргэн Ононой эрье дээхэнүүр..." гэхэн урданай дууе хонгео һайханаар хангюурдаһан гоё буряад хубсаһатай дууша басагые харагшад халуунаар уртаба. Зоной сэдхэлдэ гуниг, голхорол түрүүлһэн "Ангуушанай дууе" бэлигтэй артист таталуулжа, агнууриин үедэ хүйтэндэ дааража, ангай арһа хэдэрһэн ахайгаа дүүгэйн хорооһон тухай урданай дуудомог шагнагшадта уянгатуулан дамжуулба:

Хуяа шэлын оройгоор Хулһан хаанаһаа ургаа юм? Хуланай арһа хэдэржэ, Ахайм хаанаһаа һуугаа юм...

Базаржап Чернилович эсэгынгэ, Жаргалма Цыденовна эжынгэ нэрэ нэрлүүлжэ, суурхуулжа ябаһан Цыден-Еши хубүүн гоёор дууладаг Дари Зандраевна хүгшэн

эжынгэ бэлигһээ халан абаһан, һайхан хоолойеы дууриян һажаһан байна. Угай бэлигтэй залуу артист 2007 оной мартын 7-до анха түрүүшынхиеэ хубиингаа концерт харуулһан байха юм. 2007 ондо Хитадай Хүхэ-Хотодо эмхидхэгдэһэн арадай дуунай уласхоорондын фестиваль дээрэ 3-дахи һуури эзэлһэн, тусхай шан абаһан габьяатай энэ артист хүгжэмэй колледждо һурахадаа, бэрхэ багша, республикын арадай артистка Ешин-Хорло Будиевна Гомбоинда заалгаһан, баян дүршлһөөн хубаалдаһан байна.

Баһал энэ бэлигтэй багшын шаби боложо, республикаа хаа хаанагүй суурхуулһан, "Алтарганада" Гран-при шанда хүртэһэн, Монголда арадай дуунай конкурсно илаһан, ВСГАКИ дүүргэһэн Сэсэгма Дондокова энэ үдэшэ баһал бидэнээ уран бэлигээрэ урмашуулба, баясуулба. "Манай кавалери", "Тэргынгэе холисоогой", монгол, буряад арадай, бусад мүнөө үеын шэнэ дуунуудые хангюурдаа. Захар Лыгденович эсэгээ, Маргарита Дымбрыловна эжыгэе баясуулаа, ёһотойл "Бурядай гургалдай" байһанаа гэршэлээ. "Хазаарайм гоёе...", «Алтаргана», бусад урданай дуунуудые гүйсэдхэбэ.

Россиин габьяата артист **Дамба-Дугар Бочиктоев** – ахатан дуушан аргагүй бэрхээр бэлэг-дуунуудаа гүйсэдхэжэ, баян сэдхэлээ дэлгэһэн байна. Шагнагшадтай зүрхэ сэдхэл хайлуулдаг "Джарун Хашорай субарга", "Хуһан", "Занданхан бүрээтэй

ташуураа" гэхэн дуунуудаа гоёор дуулаба, шагнагшадтаа бахархуулба. Тиэхэдэ "Лотос" гэхэн суута ансамблиин (РЦНТ – хүтэлбэрилэгшэнь, "Душа России" гэхэн бүхэроссиин шан абаһан Россиин габьяата хүдэлмэрилэгшэ Татьяна Вампилова) мэдээжэ хатарнууд – "Түнхэнэй ёһор", "Лёнхобо сэсэг", "Хонхо, дамаари", бусад найруулганууд, эдир хүүгэдэй ("Саһаар наадалга") хатар олондо һайшаагдаа. "Хадата Захаамин" бүлэгэйхид, эжынь Маргарита Дымбрыловна, түрэлхидынь хоердохи үдэшэ (түрүүшын үдэшэ дээрэ Цыден-Ешиие түрэл гаралынь амаршалаа) дээрэ хонгео хоолойтой басагаая халуунаар амаршалба, бэлэг сэлэг барюулба. Театрай бэлигтэй артист Баир Дондоковой хани нүхэрын болохо Сэсэгмадаа, бэлигтэй дуушан Цыден-Ешидэ - "Дэнзэ" бүлэгтэ зохёохы амжалта, һайн һайхание хүсэбэ. Зохёохы, ерээдүйн олон харгы замтай, уг удхатай болгохо үдэшэнүүдтэй, концертнүүдтэй "Дэнзэ" бүлэгэйхидтэ абьяас бэлигээ улам баяжуулхыень үрэн, арадаймнай абдарые шэмэглэһэн арадай, мүн һайхан шэнэ дуунуудые шагнагшадтаа ходол бэлэглэжэ байхыень хүсэ!

Сагаан харын хүндэлдэ дээжэ дуунуудаа, бэлэгүүдээ бэлдэһэн залуугай залитай артистнуудаа шэнэ, гоё концерт табиһаарнь халуунаар амаршалаа!

Бэлигма ОРБОДОЕВА,
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ
фото.

Д-Д.Бочиктоев

Эдир артистнууд

"С песней по Азии - 2012" гэхэн этническэ эстрадын уласхоорондын хүгжэмтэ фестиваль-конкурс тухай

3 15:00 ПОЛНОЧНАЯ 19:00
БУРЯТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АКАДЕМИЧЕСКИЙ ТЕАТР ДРАМЫ ИМ. Х.НАМСАРАЕВА
П. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ФЕСТИВАЛЬ-КОНКУРС ЭТНИЧЕСКОЙ ЭСТРАДЫ
«С песней по Азии»
Тыва, Китай, Бурятия, Киргизия, Монголия, Калмыкия, Саха Якутия, Горная Шория, Башкортостан
Тел. КАССЫ: 66-80-41; 22-25-37
Айдамир Мугу "Черные глаза"

ЕВРОВИДЕНИИН "ОДОН" АЗЕРБАЙДЖАНЬАА ЕРЭХЭ

- Мартын 3-да Х.Намсараевай нэрэмжэтэ Буряад драмын академическэ театрай тайзан дээрэ "С песней по Азии-2012" гэхэн этническэ эстрадын II уласхоорондын хүгжэмтэ фестиваль-конкурс үнгэргэгдэхэ юм. Түрүүшымнай иимэ фестиваль 2010 оной февралын 25-да ЗММК-гай КСК-гай зал соо суута дуушан Азизын хабаадалгатайгаар үнгэргэгдэжэ, олоной һонирхол татаа бэлэй. Харин мүнөө үедэ олондо мэдээжэ болоһон залуу артист Айдамир Мугу гэгшые нэн түрүүн уринхайбди. Бүхы дискотеке, һүниин клубуудта, түрэ нарануудта, юбилейнүүдтэ хүхюун, дорюун хатарта уридаг Росси соогоо хит болоһон

"Черные глаза" гэхэн дуугаараа суутай болоһон залуу дуушан Адыгейн Республикын Майкопто түрэнэн юм. Оройдоол 15 һаһатайдаа энэ дуугаараа суурхаһан, "Первый месяц осени", "Моя красавица", "Один мир...", "Моя одноклассница", бусад хүгжэмтэ зохёолнуудаараа мэдээжэ болоһон Айдамир Мугу "Черные глаза-2" гэхэн альбомоо гаргаа, шэнэ клип буулгаа, - гэжэ Чингис Хандажапов ехэ зохидоор хөөрөбэ. - Шагнагшадтай сэдхэл баясуулаа Евровиденидэ шүүһэн, Азербайджанай ниислэл хото Бакуда Евровидениин дуушадтай уласхоорондын конкурс үнгэргэхэ болоһон Азад Шабанов фестиваль-конкурсдо ерэхээр уригданхай, ерэхээ

мэдүүлээ, - гэжэ тэмдэглэһэн, онсолһон байна. СМН-нүүдтэ, туһалха спонсорнуудтаа тархалаа дамжуулна. Эдэ бэлигтэй дуушадһаа гадна Яхадай, Хакасиин, бусад республикануудай бэлигтэй дуушад эндэмнай уран бэлигтэ дэлгэхэ байна гэжэ мэдэжэ абабабди. Тэдэ хэд бэ гэхэдэ, залуугай ульһатай, һайхан хоолойтой эстрада на "одод" - артистнууд Азад Шабанов, Варя Аманатова, Ирина Цыремпилова, бусад болоно. Мартын эхээр эмхидхэгдэхэ тус фестивалиин хүдэлмэридэ хабаадаха бэрхэ дуушадта зохёохы амжалта, һайн һайхание хүсэнэбди.

Бэлигма ОРБОДОЕВА.

Буряад орондоо мэдээжэ болоһон эстрадын "одон" олон проект зохёогшо, телевиденээр залуушуулай программа бэлдэдэг, бэлигтэй дуушан, продюсер, уласхоорондын конкурс, фестивальнуудай лауреат Чингис Хандажапов ээлжээтэ шэнэ фестиваль-конкурсдо бэлдэжэ байна.

«Галхан» литературно-хүгжэмтэ салондо

Бэлигма ОРБОДОЕВА

Уран шүлэгэй долгин дээрэ Валерий ЦЫБИКОВ

ЖАРГАЖА БАЙНА ГҮ?

Эндидээ ургаһан сэсэгнай
Эрээлжэл байна гү наранһаа.
Эжы баабай хоёрнай
Жаргажал байна гү манһаа.

Байсада ургаһан сэсэгнай
Бадаржал байна гү наранһаа.
Баабай эжы хоёрнай
Баярлажал байна гү манһаа.

Хададаа ургаһан сэсэгнай
Халюуржал байна гү наранһаа.
Хабтагай ургэн нютагнай
Хубилжал байна гү саһаа.

ДУЛААХАН ДАА

Баабайн бариһан байшан
Баруунхан ханаһаа дулаахан.
Эжым эсэхэн дэгэл
Энгэрхэн захаһаа дулаахан.

Минии түрэнэн нютагни
Манан соохоноо дулаахан.
Мансылжа үргэнэн эжымни
Минии досоохоном дулаахан.

Балшар наһанайм нютагни
Байса соохоноо дулаахан.
Багаһаа үргэнэн баабаймни
Бодол соомни дулаахан.

Дурием буляһан дуунуудни

МҮРГЭЛЭЙ АЙМАГ

Харгы замай хүндые
Хамаһаа түрүүн дабажа,
Буряад зоной хии мориие
Бурханай залаада хүргэнэн

Дабталга: Мүргэлэй аймаг
Дасанай орон
Бултанай жаргаха
Баян дэлгэр
Эгээл сэнтэйхэн
Ивалгамни.

Хүбшынгөө хангал шэнгээһэн
Халюута аршаанай шэди.
Хамаг зондоо үршөөһэн
Хонгор талатай Ивалгамни.

Дабталга:

Баян, тэгшэхэн бэлигтэй
Буряад сэдхэлээ дэгжээһэн
Буян дэлгэхэ табисууртай
Бултанай түрүүдэ тэгүүлһэн.

Дабталга:

БЭЛИГТЭЙ БАГШЫН
САГААЛГАНАЙ БЭЛЭГҮҮД

Бэрхэ багша, уран гартай, урма зоригтой, хүхюун, дорюун зантай Валерий Дашиевич Цыбиковые танихагүй зон үсөөн бэшэ гү гэжэ ханахаар болодог. Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ В.Д.Цыбиков хүүгэдые хүнанай үйһөөр уран дарханда шадмар бэрхээр заадаг, бүхы бэлигһээ хубаалдаха, хургаха гэжэ оролдодог. Өөрөө Туулай жэлтэй, нэгэ рабжууниие угтаһан хадаа Сагаалганай олон тоото бэлэгүүдые, гоёлтонуудые, нөөл зохидхон шатар, бэлэгэй ном, амаршалгын (досоонь баярай открытка хээд) дэбтэр, ниихэ, гарай бугааг (хүүгэдэй «фенечкэ»), хүзүүндээ зүүхэ зүүдхэл, амхарта, шэнхинүүр нааданхай гэхэ мэтын, бусад һонин шэнэ хэрэгсэлнүүдые үйһөөр бүтээһэн байха юм. Илангаяа олон хубинуудһаа бүридэһэн, хадхууртай үйһэн массажер гайхуулба. Архиин, сайн, бусад унданай амхартые үйһөөр гүрэн байжа гадарлан, гоё угалзатайгаар бүтээһэн байха юм.

Захааминдаа, Сахирта, 1969 ондо хургуулияа дүүргэнэн Валера хүбүүн багаһаа хүбэлгэн хурса, шоглохо, дорюун, хүхюун зантай, зураха, угаа һажаалдан, үбгэ эсэгээ дуураан, юмэ дархалха дуратай хэн. Шүлэгшэ, дууша, баян сэдхэлтэй залуу хүбүүн Совет Армида сэрэгэй албан гараһанаа гоёор, өөрын гараар зуража, фото-зурагуудай альбом шэмэглэһэн юм. Беларусьда, удаань Новосибирскдэ сэрэгэй албанда байһан Валера хүбүүн Хэжэнгын, Түнхэнэй, Яруунын хүбүүдтэй нүхэсөө бэлэй. Тимирязевай нэрэмжэтэ хүдөө ажахын институт (Москвагай академи) дүүргэнэн залуу багша «Арадай мастер» гэнэн нэрэ зэргэтэй боложо, 1994 ондо үйһөөр хэһэн бүтээлнүүдэй түлөө ВДНХ-да алтан медальда хүртөө хэн. Уран зураашадай, мастернуудай выставкэдэ (Улаан-Үдэ, 2006 он) алтан медальар, харин «Заводной апельсин» гэнэн уласхоорондын выставкэдэ (Москва, 2007 он) мүнгэн медальар шагнагдаһан арадай уран бэлигтэн 12 үйһэн бүтээлнүүдээ Москвагай политехническэ музейдэ хадагаламжада бэлэглэһэн байна.

Багшын ажал шабиинь амжалтаар сэгнэгдэдэг гэшэ. 2010 ондо Ламажап Банзарханов шабинь «Национальное достояние России» гэнэн выставкэ дээрэ (Москва) 800 үхибүүд сооһоо 3-дахи нуури абаһан габьяатай.

- Шүлэгүүдэй 2 ном гаргаһан байнаб: «Мүргэлэй аймаг» гэнэн дуумни (хүгжэмынь Ольга Кашаповагай) нёдондо 350 жэлэй ойн баярай конкурс дээрэ шалгаржа, Гран-при шанда хүртэнэһэндэнь баясанаб. «Баян-Тугад» гэнэн дуутайб. 60 дуунһаа бүридэһэн «Сэлгээ һүни нютагтам» гэнэн нютаг орон тухай шэнэ номоо бэлдэжэ байнаб. Оюутадай отрядта (Хальмаг Республикада) залуудаа байхадамни, наһажаал хальмаг үбгэн 108 дахин шара сайгаа һамаржа, кислородоор ундаяа баяжуулдаг байгаа. Харин бидэ 99 тэнгэридэ зорюулан, 33, 33 дахин һамаржа, элшэ хүсэтэй ногоон сай, бүхэлээр, захаамнайхяараа аарса, зутараан сай, бууза-яа, сагаан эдеэгээ Сагаалганай һайндэртэ гэртээ бэлдэдэгбди. Мойһотой үрмэ, үгы гэбэл, Дарима хүгшэн эжынгээ бэлдэһэн һүнэй дээрэхи үрмэ багадаа интернадһаа ерээд, ехэ амтархан эдидэг бэлэйб. Ехэ үрмэ хүшөөгөөд, хүгшэн эжымни намайгаа хүлээдэг хэн. Харин нүхэрни Ага тоонтотой хадаа мойһотой, печени, саахартай, амтатай үрмэ шанажа, түрэлхидөө Сагаалганда хүндэлдэг, - гэжэ Валерий Дашиевич уг удхатайгаар хөөрөбэ.

Хэһэн ажалынь, үйһөөр хэһэн Сагаалганай бэлэгүүдыень хаража баясабабди, урмашабабди. Шүлэгүүдыень, дууень уншагшадтаа Сагаалганай бэлэгүүд болгон, «Галхан» гэнэн литературно-хүгжэмтэ салонийнгоо уншагшадта зорюулнабди. Угһаа бэлигтэй уран дарханда зохёохы амжалта, зол жаргал, бэрхэ шабинярые хүмүүжүүлхыень Шэнэ 2012 ондо хүсэе!

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото

Зурагууд дээрэ: гайхалтай, бахархама бүтээлнүүдынь гоёшоон хужарламаар.

00.15 Д/ф "Завтра не умрет никогда"
01.10 Х/ф "Цирк"
02.40 Играет Барри Дуглас (фортепиано)
03.50 Д/ф "Томас Кук"

АРИГ УС

07.00 "Необъяснимо, но факт": "Чудеса"
08.00, 09.00, 23.00, 00.30 "Восточный экспресс". Погода
08.30 "Улан-Удэ: инструкция". Новости шопинга и развлечений. Погода
08.50 "Смешарики" на Ариг Усе
09.30 Т/с "Универ"
10.30 Т/с "Счастливы вместе"
11.40 "Как говорит Джинджер"
12.40, 19.30 "Восточный экспресс"
13.00 М/с "Губка Боб Квадратные Штаны"
13.30 М/с "Бен 10: инопланетная сила"
14.00, 19.00 "Улан-Удэ: инструкция". Новости шопинга и развлечений
14.20 "Точка зрения"
14.30 "Дом-2. Live"

16.15 Х/ф "Кенгуру Джеклот"
18.00, 20.00 Т/с "Интерны"
18.30, 20.30 Т/с "Зайцев +1"
19.20 Афиша. Погода
21.00 Х/ф "Месть пушистых"
23.35 "Дом-2. Город любви"
01.00 "Бьет - значит любит"

ТИВИКОМ

06.30, 08.25, 09.25, 10.55, 11.25, 17.05, 18.25, 19.25, 20.25, 22.25, 00.25 "Зурхай"
06.05, 07.30, 20.00, 23.30, 02.30 "Середина Земли"
06.30, 08.00, 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00, 02.00 Новости дня
07.00, 09.00 "PRO-новости"
08.30 "Хит-парад интерьеров"
10.05 "Портреты наций"
10.30, 17.05 Осторожно, модерн!
11.05 Т/с "Чужие тайны"
12.05 Д/ф "Тайны века"
13.05 Х/ф "9 дней одного года"
15.05 "Мультифильмы"
16.05, 20.30 Т/с "Атлантида"
17.35 "Зарисовки: Коротко о главных"

18.05 Х/ф "Тайны века"
19.00 "Актуальное интервью"
22.00 Т/с "Опасные секреты"
00.00 "Топ-модель по-американски"
03.00 Ночной канал на Тивикоме

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.00, 09.20, 11.05, 12.05, 13.05, 17.05, 18.50, 20.05, 21.55, 23.45, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 Метеомикс на СТС-Байкал
06.00 М/с "Клуб Винкс - школа волшебниц"
07.00 М/с "Соник Икс"
07.30 М/с "Приключения Вуди и его друзей"
08.00, 18.30 Т/с "Даешь, молодежь"
08.30, 10.30, 20.00 Т/с "Восьмидесятые"
09.00, 13.30, 20.55, 00.00 "Красный день календаря" на СТС-Байкал
09.30, 21.05 Т/с "Дневник доктора Зайцевой"
11.00, 16.55, 23.45 Т/с "6 кадров"
14.00 М/с "13 Призраков Скуби Ду"

14.30 М/с "Аладдин"
15.00 Х/ф "Грязные танцы"
17.00 Т/с "Папины дочки"
17.30 "Галилео"
19.00 Т/с "Воронины"
22.00 Х/ф "Таймшер"
00.30 "Инфомания" Информационно-аналитическая программа
01.00 Х/ф "Красавчик Джонни"
02.45 Х/ф "Как по маслу"

НТВ

06.55 НТВ утром
09.30 Т/с "Морские дьяволы"
10.30, 16.30, 19.30 Обзор. "Чрезвычайное происшествие"
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 "Сегодня"
11.20 "Внимание, розыск!"
11.55 "До суда"
13.00 "Суд присяжных"
14.25 Т/с "Супруги"
17.25 "Прокурорская проверка"
18.40 "Говорим и показываем" с Леонидом Закошанским
20.30 Т/с "ППС"
22.25 Т/с "Кодекс чести-5"
00.15 "Сегодня. Итоги"

00.35 Т/с "Гончие-4"
02.35 "Дачный ответ"
03.40 "В зоне особого риска"
04.15 Т/с "Молодые и злые"
06.10 Т/с "2,5 человека"

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 "Сейчас"
07.10, 21.00, 21.50 Т/с "След"
08.00 "Утро на 5"
10.25 Д/с "Криминальные хроники"
11.30, 13.30 Х/ф "Государственная граница"
14.15 Х/ф "Здравствуй и прощай"
16.00, 19.00, 22.35 "Место происшествия"
17.00 "Открытая студия"
20.00, 20.30 Т/с "Детективы"
23.25 Х/ф "Золотая мина"
02.00 Х/ф "Сломанная подкова"
03.25 Д/ф "Как работают аттракционы"
04.15 Х/ф "Миссия в Кабуле"
06.20 Д/с "Жизнь в Средневековье"

Четверг, 9 ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 "Доброе утро"
10.00, 13.00, 16.00 Новости
10.05 "Контрольная закупка"
10.40 "Жить здорово!"
11.40 "Право на защиту"
12.50, 14.55 "Женский журнал"
13.15 "Модный приговор"
14.20 "Понять. Простить"
15.00 "Другие новости"
15.20 "Хочу знать" с Михаилом Ширвиндтом
16.20 Т/с "Обручальное кольцо"
18.05 "Свобода и справедливость" с Андреем Макаровым
19.00 "Вечерние новости" с субтитрами
19.50 "Давай поженимся!"
20.55 "Пусть говорят"
22.00 "Время"
22.30 Т/с "Жуков"
23.30 "Человек и закон"
00.35 "Ночные новости"
01.00 "В контексте"
01.55 Х/ф "Комната страха"
04.05 Х/ф "Ангел смерти"

«РОССИЯ»

06.00 "Утро России"
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 Вести-Бурятия. Утро
10.05 "Толи"
10.20 "Урок бурятского языка"
10.25 "Буряад орон"
11.00 "О самом главном"
12.00, 15.00, 17.00, 21.00 Вести
12.30, 15.30, 17.30, 21.30 Вести-Бурятия
12.50 Т/с "Кулагин и партнеры"
14.00 Т/с "Тайны следствия"

15.50 Вести. Дежурная часть
16.05 Т/с "Ефросинья. Продолжение"
17.50 Т/с "Кровинушка"
18.50 Т/с "Хозяйка моей судьбы"
19.55 "Прямой эфир"
21.50 "Спокойной ночи, малыши!"
22.00 Т/с "20 лет без любви"
23.55 Т/с "Байки Митяя"
01.00 "Обреченные на "Оскар"
02.00 Вести +
02.20 "Профилактика"

КУЛЬТУРА

07.30 "Евроноьюс"
11.00 "Наблюдатель"
12.05 Х/ф "Холодный дом"
13.00, 21.45 "Полиглот". Выучим английский за 16 часов!
13.45, 19.35 Д/с "Тайны прошлого"
14.40 "Провинциальные музеи". Балтийск
15.10 Х/ф "Цирк"
16.40 Х/ф "Орсон и Оливия"
16.50 М/ф "Пони бегает по кругу"
17.15 Т/с "Загадочные истории Энид Блайтон"
17.50, 02.55 Д/с "Обезьяны-воришки"
18.15, 03.25 Д/ф "Гвардейский корпус"
18.45 "Великие инструментальные концерты Бетховена"
19.25 Д/ф "Поль Сезанн"
20.30, 00.45 Новости культуры
20.45 "Главная роль"
21.05 "Черные дыры. Белые пятна"
22.30 Гении и злодеи
23.00 "Я хочу добра". Микаэл Таривердиев
23.30 "Культурная революция"
00.15 Д/ф "Завтра не умрет никогда"
01.10 Х/ф "Светлый путь"

02.40 "Русская рапсодия"
03.50 Д/ф "Тихо Браге"

АРИГ УС

07.00 "Необъяснимо, но факт": "Стихия огня"
08.00, 09.00, 23.00, 00.30 "Восточный экспресс". Погода
08.30, 19.00 "Улан-Удэ: инструкция". Новости шопинга и развлечений. Погода
08.50 "Смешарики" на Ариг Усе
09.30 Т/с "Универ"
10.30 Т/с "Счастливы вместе"
11.40 М/с "Как говорит Джинджер"
12.40, 19.30 "Восточный экспресс"
13.00 М/с "Губка Боб Квадратные Штаны"
13.30 М/с "Бен 10: инопланетная сила"
14.00 "Улан-Удэ: инструкция". Новости шопинга и развлечений
14.20 Афиша
14.30 "Дом-2. Live"
16.15 Х/ф "Месть пушистых"
18.00, 20.00 Т/с "Интерны"
18.30, 20.30 Т/с "Зайцев +1"
19.20 "Точка зрения"
21.00 Х/ф "Агент по кличке Спот"
23.30 "Дом-2. Город любви"
01.00 "Мечтать не вредно"

ТИВИКОМ

06.30, 08.25, 09.25, 10.55, 11.25, 17.05, 18.25, 19.25, 20.25, 22.25, 00.25 "Зурхай"
06.05, 07.30, 20.00, 23.30, 02.30 "Середина Земли"
06.30, 08.00, 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00, 02.00 Новости дня
07.00, 09.00 "PRO-новости"
08.30 "Актуальное интервью"
10.05 "Зарисовки: Коротко о глав-

ных"
10.30, 17.05 Осторожно, модерн!
11.05 Т/с "Чужие тайны"
12.05 Д/ф "Тайны века"
13.05 Х/ф "Опасный возраст"
14.45 "Мультифильмы"
16.05, 20.30 Т/с "Атлантида"
17.35 "Кумиры: боль, о которой мы не знаем"
18.05 Х/ф "Тайны века"
19.00 "Радар-спорт"
22.00 Т/с "Опасные секреты"
00.00 "Топ-модель по-американски"
03.00 Ночной канал на Тивикоме

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.00, 09.20, 11.05, 12.05, 13.05, 17.05, 18.50, 20.05, 21.55, 23.45, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 Метеомикс на СТС-Байкал
06.00 М/с "Клуб Винкс - школа волшебниц"
07.00 М/с "Соник Икс"
07.30 М/с "Приключения Вуди и его друзей"
08.00, 18.30 Т/с "Даешь, молодежь"
08.30, 10.30 Т/с "Восьмидесятые"
09.00, 13.30, 20.55, 00.00 "Красный день календаря" на СТС-Байкал
09.30, 21.05 Т/с "Дневник доктора Зайцевой"
11.00 "Ералаш"
14.00 М/с "13 Призраков Скуби Ду"
14.30 М/с "Аладдин"
15.00 Х/ф "Побег на гору ведьмы"
16.50, 23.50 Т/с "6 кадров"
17.00 Т/с "Папины дочки"
17.30 "Галилео"
19.00 Т/с "Воронины"
20.00 Т/с "Восьмидесятые"
22.00 Х/ф "Мошеники"
00.30 "Инфомания" Информационно-аналитическая программа
01.00 Х/ф "СЕРДЦЕ АНГЕЛА"

НТВ

06.55 НТВ утром
09.30 Т/с "Морские дьяволы"
10.30, 16.30, 19.30 Обзор. "Чрезвычайное происшествие"
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 "Сегодня"
11.20 "Медицинские тайны"
11.55 "До суда"
13.00 "Суд присяжных"
14.25 Т/с "Супруги"
17.25 "Прокурорская проверка"
18.40 "Говорим и показываем" с Леонидом Закошанским
20.30 Т/с "ППС"
22.25 Т/с "Кодекс чести-5"
00.15 "Сегодня. Итоги"
00.35 Т/с "Гончие-4"
02.35 Д/с "Всегда впереди"
03.30 "В зоне особого риска"
04.05 Т/с "Молодые и злые"
06.05 Т/с "2,5 человека"

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 "Сейчас"
07.10, 21.00, 21.50 Т/с "След"
08.00 "Утро на 5"
10.25, 02.50 Д/с "Криминальные хроники"
11.30, 13.30 Х/ф "Государственная граница"
14.40 Х/ф "SOS над тайгой"
16.00, 19.00, 22.35 "Место происшествия"
17.00 "Открытая студия"
20.00, 20.30 Т/с "Детективы"
23.25 Х/ф "Одиноким предоставляется общежитие"
01.05 Х/ф "Личной безопасности не гарантирую"
03.50 Д/с "10 правил мафии"
05.20 Прогресс
05.55 Д/с "Жизнь в Средневековье"

Пятница, 10 ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 "Доброе утро"
10.00, 13.00, 16.00 Новости
10.05 "Контрольная закупка"
10.40 "Жить здорово!"
11.40 "Право на защиту"
12.50, 14.55 "Женский журнал"
13.15 "Модный приговор"
14.20 "Понять. Простить"
15.00 "Другие новости"
15.20, 05.50 "Хочу знать" с Михаилом Ширвиндтом
16.20 Т/с "Обручальное кольцо"
18.05 Жди меня
19.00 "Вечерние новости" с субтитрами
19.50 "Поле чудес"
20.55 "Пусть говорят"
22.00 "Время"
22.30 "Две звезды"
00.00 "Прожекторперисхилтон"
00.35 Х/ф "Огни притона"
03.50 Х/ф "Граница"

«РОССИЯ»

06.00 "Утро России"
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 Вести-Бурятия. Утро
10.05 "Мусульмане"

10.15 "С новым домом!"
11.10 "О самом главном"
12.00, 15.00, 17.00, 21.00 Вести
12.30, 15.30, 17.30, 21.30 Вести-Бурятия
12.50 Т/с "Кулагин и партнеры"
14.00 "Мой серебряный шар"
15.50 Вести. Дежурная часть
16.05 Т/с "Ефросинья. Продолжение"
17.50 Т/с "Кровинушка"
18.50 Т/с "Хозяйка моей судьбы"
19.55 "Прямой эфир"
21.50 "Спокойной ночи, малыши!"
22.00 "Михаил Жванецкий. Авторский вечер"
23.25 Х/ф "Мелодия любви"
01.15 Х/ф "История о нас"

КУЛЬТУРА

07.30 "Евроноьюс"
11.00, 20.30, 00.30 Новости культуры
11.20 Х/ф "Города и годы"
12.55 "Полиглот". Выучим английский за 16 часов!
13.40 Д/с "Тайны прошлого"
14.35 "Письма из провинции"
15.05 Х/ф "Светлый путь"
16.40 Х/ф "Орсон и Оливия"
16.50 М/ф "Сказка за сказкой"
17.35, 02.55 Д/с "Подводные дома"
18.45 "Билет в Большой"

19.25 Д/ф "Герард Меркатор"
19.35 Концерт "Виртуозы Якутии"
20.50 Х/ф "Выстрел"
22.05 "Линия жизни"
22.55 Х/ф "Пиковая дама"
00.50 Концерт "Олимпиа"
01.45 Кто там
02.10 "Искатели"
03.50 Д/ф "Джакомо Пуччини"

АРИГ УС

07.00 "Необъяснимо, но факт": "Тайна имени"
08.00 "Восточный экспресс" Погода
08.30 "Улан-Удэ: инструкция". Новости шопинга и развлечений. Погода
08.50 "Смешарики" на Ариг Усе
09.00 "Восточный экспресс". Погода
09.30 Т/с "Универ"
10.30 Т/с "Счастливы вместе"
11.40 М/с "Как говорит Джинджер"
12.35, 19.30 "Восточный экспресс"
13.00 М/с "Губка Боб Квадратные Штаны"
13.30 М/с "Бен 10: инопланетная сила"
14.00, 19.00 "Улан-Удэ: инструкция". Новости шопинга и развлечений
14.20 "Точка зрения"
14.30 "Дом-2. Live"
16.05 Х/ф "Агент по кличке Спот"

18.00 Т/с "Интерны"
18.30 Т/с "Зайцев +1"
19.20 Афиша Погода
20.00 "Битва экстрасенсов"
21.00 "Комеди клуб"
22.00 Наша Russia
23.00, 00.30 "Восточный экспресс". Афиша Погода
23.30, 01.50 "Дом-2. Город любви"
01.00 "Слуги"

ТИВИКОМ

06.30, 08.25, 09.25, 10.55, 11.25, 17.05, 18.25, 19.25, 20.25, 22.25, 00.25 "Зурхай"
06.05, 07.30, 20.00, 01.20 "Середина Земли"
06.30, 08.00, 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 22.30, 00.50 Новости дня
07.00, 09.00 "PRO-новости"
08.30 "Радар-спорт"
10.05 "Кумиры: боль, о которой мы не знаем"
10.30 Осторожно, модерн!
11.05 Т/с "Чужие тайны"
12.05 Д/ф "Тайны века"
13.05 Х/ф "Время для размышлений"
14.35 "Мультифильмы"
16.05 Т/с "Атлантида"
17.05 "Осторожно модерн!"
17.35 "10 самых"
18.00 "Портреты наций"

18.30 Д/ф "Спецрасследование"
19.20 "Детектор"
20.25 Х/ф "Башмачник"
23.00 Х/ф "Яма"
01.45 Ночной канал на Тивикоме

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.00, 09.20, 11.05, 12.05, 13.05, 17.05, 18.50, 20.05, 21.55, 23.45, 00.25, 00.50, 01.30, 01.50 Метеомикс на СТС-Байкал
06.00 М/с "Клуб Винкс - школа волшебниц"
07.00 М/с "Соник Икс"
07.30 М/с "Приключения Вуди и его друзей"
08.00, 18.30 Т/с "Даешь, молодежь"
08.30, 10.30 Т/с "Восьмидесятые"
09.00, 13.30, 20.55 "Красный день календаря" на СТС-Байкал
09.30 Т/с "Дневник доктора Зайцевой"
11.00, 16.50, 20.00 Т/с "6 кадров"
14.00 М/с "13 Призраков Скуби Ду"
14.30 М/с "Аладдин"
15.00 Х/ф "Мошеники"
17.00 Т/с "Папины дочки"
17.30 "Галилео"
19.00 Т/с "Воронины"
21.05 Х/ф "ДУМ"
22.55 "Валера ТВ". Скетч-шоу
23.25 "ЛЮДИ-ХЭ" Ведущий - Александр Ревва

23.55 Х/ф "Убойные каникулы"
01.35 Х/ф "Саймон говорит"
03.10 Х/ф "Волшебное дерево"
04.50 Х/ф "Подпольная империя"

НТВ

06.55 НТВ утром
09.30 Т/с "Морские дьяволы"

10.30, 16.30, 19.30 Обзор. "Чрезвычайное происшествие"
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 "Сегодня"
11.20 Спасатели
11.55 "До суда"
13.00 "Суд присяжных"
14.25 "Суд присяжных". Окончательный вердикт
15.40 "Женский взгляд"
17.25 "Прокурорская проверка"

18.40 "Говорим и показываем" с Леонидом Закошанским
20.30 Х/ф "Мой дом - моя крепость"
22.25 Т/с "Кодекс чести-5"
00.30 Х/ф "Тот, кто гасит свет"
02.15 Х/ф "Список Шиндлера"
05.25 Т/с "2,5 человека"

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30 "Сейчас"
07.10, 21.00, 21.50, 22.35, 23.25, 00.10, 00.55 Т/с "След"
08.00 "Утро на 5"
10.25 Д/с "Криминальные хроники"

11.30 Х/ф "В моей смерти прошу винить Клаву К."
13.30 Х/ф "Золотая мина"
16.00, 19.00 "Место происшествия"
17.00 "Открытая студия"
20.00, 20.30 Т/с "Детективы"
01.45 Х/ф "Шенандоа"
03.40 Д/с "10 правил мафии"
04.25 Х/ф "Любопытный Том"
06.00 Прогресс

Суббота, 11

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00 Новости
07.10 Х/ф "Метель"
08.45 "Играй, гармонь любимая!"
09.35 "Джейк и пираты из Нетландии"
10.00 "Умницы и умники"
10.45 "Слово пастыря"
11.15 "Смак"
11.55 "Алексей Мишин. Между звездами"
13.15 Д/ф "Среда обитания"
14.10 Х/ф "Осенние цветы"
17.55 "Кто хочет стать миллионером?"
19.00 "Вечерние новости" с субтитрами
19.20 "В черной-черной комнате"
20.20 "Мульт личности"
20.50, 22.25 "Кубок профессионалов"
22.00 "Время"
23.25 "Первый класс" с Иваном Охлобыстиным
00.30 Х/ф "На крючке"
02.40 Х/ф "Бездна"
05.20 Х/ф "Широко шагая: Расплата"

«РОССИЯ»

05.40 Х/ф "Гусарская баллада"
07.35 "Сельское утро"
08.00 "Диалоги о животных"
09.00, 12.00, 15.00 Вести
09.10, 12.10, 15.15 Вести-Бурятия
09.20 "Военная программа"
09.50 "Субботник"
10.30 "Городок"
11.05 "Позиция"

11.25 "Чайный путь"
11.40 "Актуальное интервью"
11.50 "Телевизионная приемная"
12.20 Вести. Дежурная часть
12.50 "Честный детектив"
13.25, 15.25 Т/с "На солнечной стороне улицы"
18.00 "Субботний вечер"
19.55 Шоу "Десять миллионов" с Максимом Галкиным
21.00 Вести в субботу
21.45 Х/ф "Тропинка вдоль реки"
01.25 "Девчата"
02.05 Х/ф "Холостяк"

КУЛЬТУРА

07.30 "Евроноьюс"
11.00 "Библейский сюжет"
11.35 Х/ф "Бессонная ночь"
13.05 "Красуйся, град Петров!"
13.30 Х/ф "Личное время"
14.00 М/ф "Маугли"
15.10 "Очевидное-невероятное"
15.35 "Партитуры не горят"
16.05 Всеволод Якут. "Мой мир - театр"
16.45 Спектакль "Костюмер"
19.10 Большая семья
20.05 "Романтика ромansa"
21.00 Х/ф "Весна"
22.40 "Больше, чем любовь"
23.20 "Белая студия". Андрей Кончаловский
00.00 Д/ф "Сколько весит Ваше здание, мистер Фостер?"
02.00 "Величайшее шоу на Земле. Василий Блаженный"
02.40 М/ф
02.55 "Заметки натуралиста" с Александром Хабургаевым
03.25 "Личное время". Алексей Рыбников
03.50 Д/ф "Сирано де Бержерак"

АРИГ УС

08.00, 09.00 "Восточный экспресс". Погода
08.30, 19.30 "Улан-Удэ: инструкция". Новости шопинга и развлечений. Погода
08.50 "Смешарики" на Ариг Усе
09.35 "Мунгэ сэргэ". Мультфильм-ланч
10.00 "Великолепная пятерка": Школа № 40 - Школа № 17
10.30 "Женская лига"
11.30 "Школа ремонта"
12.30 "Ешь и худей!"
13.00 "Спасатели из сети"
14.00, 18.00 Comedi Woman
15.00 "Комеди клуб"
16.00 "Битва экстрасенсов"
17.00 "Суперинтуиция"
19.00 Интерны
20.00 "На ночь глядя" с А.Левантуевым. Погода
21.00 Х/ф "Золотой компас"
23.00 "Комеди клуб". Погода
00.00 "Дом-2. Город любви"
01.00 "Дом-2. После заката". Погода
01.30 Х/ф "Корпаративка"

ТИВИКОМ

06.30, 08.25, 09.25, 10.25, 11.25, 17.25, 18.25, 19.25, 20.25, 22.25, 00.25 "Зурхай"
06.05, 07.35, 09.30 "Середина Земли"
06.30, 09.00, 12.00 Новости дня
07.05 "Радар-спорт"
07.50, 09.50 "Детектор"
08.10 "Мультфильмы"
10.05 "Хит-парад интерьеров"
10.35 "Кумиры: боль, о которой мы не знаем"
11.05 Х/ф "Спецрасследование"
12.30 Х/ф "Ночные забавы"
15.10 "ДОСААФ России. Эпоха воз-

рождения"
15.40 "УТУМАТА"
16.05 Х/ф "Башмачник"
18.00 "Азия 5"
18.30, 20.00 "Время женщин"
18.40 Х/ф "Кремль-9"
19.30 "Вкусно"
20.10 Х/ф "Сухая кость"
22.10 "Звездные истории: Рембрант Ван Рейн и Винсент Ван Гог"
23.10 Осторожно, модерн!
00.10 Ночной канал на Тивикоме

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.05, 08.00, 08.30, 08.50, 11.05, 17.05, 19.05, 21.55, 23.25, 00.50, 01.30, 01.50 Метеомикс на СТС-Байкал
06.00 Х/ф "Пурпурные крылья. Тайна фламинго"
07.30 М/ф "Цветик-семицветик"
08.00 М/с "Волшебные поппикси"
08.30, 16.00 "Красный день календаря" на СТС-Байкал
09.00 "Ералаш"
11.00 Семейная телеигра "Это мой ребенок!". Ведущая - Татьяна Лазарева
12.00 Т/с "Воронины"
14.00 Семейная телеигра "Моя семья против всех". Ведущие - Татьяна Лазарева, Михаил Шац
15.00 М/с "Чип и Дейл спешат на помощь"
15.30 М/с "Легенда о Тарзане"
16.30 Т/с "6 кадров"
17.25 Х/ф "Дум"
19.20 М/ф "Би муви. Медовый разговор"
21.00 Х/ф "Между небом и землей"
22.50 Шоу "Уральских пельменей". "От томата до заката"
00.20 Х/ф "Земное ядро. Бросок в преисподнюю"
02.50 Х/ф "Счастливчик Гилмор"

04.35 Х/ф "Подпольная империя"
05.25 М/с "Настоящие охотники за привидениями"

НТВ

06.25 Т/с "МУР есть МУР"
08.25 "Смотр"
09.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 "Сегодня"
09.20 Лотерея "Золотой ключ"
09.45 "Академия красоты с Ляйсан Утяшевой"
10.20 "Готовим с Алексеем Зиминным"
11.20 "Главная дорога"
11.55 "Кулинарный поединок" с Оскаром Кучерой
13.00 "Квартирный вопрос"
14.20 "Своя игра"
15.10 Т/с "Возвращение Мухтара"
17.20 "Следствие вели..."
18.20 "Очная ставка"
19.20 Обзор. "Чрезвычайное происшествие"
20.55 "Программа максимум"
22.00 "Русские сенсации"
22.55 "Ты не поверишь!"
23.55 Х/ф "Союз нерушимый"
01.50 Т/с "Час Волкова"
05.55 Т/с "2,5 человека"

5 КАНАЛ

07.00 М/ф
09.40 Х/ф "Золотые рога"
11.00, 19.30 "Сейчас"
11.10 Т/с "След"
20.00 "Правда жизни". Спецрепортаж
20.30 Т/с "Убойная сила"
00.30 Х/ф "Государственная граница"
03.10 Д/с "Криминальные хроники"
04.05 Х/ф "Камилла Клодель"

Воскресенье, 12

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00 Новости
07.10 Х/ф "Осенний марафон"
09.15 "Армейский магазин"
09.50 "Гуфи и его команда"
10.15 Здоровье
11.15 "Непутевые заметки"
11.35 "Пока все дома"
12.30 "Фазенда"
13.15 "Ералаш"
13.30 Х/ф "Пираты XX века"
15.05 "Народная марка" в Кремле
16.15 Т/с "Охотники за бриллиантами"
20.20 "Минута славы. Мечты сбываются!"
22.00 Воскресное "Время"
23.00 "Гражданин Гордон"
00.00 "Yesterday live"
01.00 "Клан Кеннеди"
01.55 Х/ф "Фантастическая четверка: Вторжение серебряного серфера"
03.35 Х/ф "Любовники"

«РОССИЯ»

06.25 Х/ф "Охота на лис"
08.20 "Вся Россия"
08.30 "Сам себе режиссер"
09.20 "Смехопанорама"
09.50 "Утренняя почта"
10.30 "Сто к одному"
11.20 Вести-Бурятия. Неделя в городе
12.00, 12.10 "С новым домом!". Идеи для вас
12.25, 15.30 Т/с "На солнечной стороне улицы"
15.20 Вести-Бурятия
17.00 "Смеяться разрешается"
19.00 Х/ф "Золотые небеса"
21.00 Вести недели
22.05 Х/ф "Любовь на два полюса"
00.05 Х/ф "Отдаленные последствия"
02.20 Х/ф "Надувательство"

КУЛЬТУРА

07.30 "Евроноьюс"
11.00, 02.55 "Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфиоровым"
11.35 Х/ф "Попрыгунья"
13.05 Х/ф "Легенды мирового кино"
13.35 М/ф
14.40 Д/с "Дикая природа Карибских островов"
15.30 "Что делать?"
16.20 Балет "Раймонда"
19.00 Контекст
19.40 Х/ф "Единожды солгав"
21.15 "Искатели"
22.00 "Королева оперетты". Вечер-посвящение Татьяне Шмыге
23.35 Х/ф "Сансет бульвар"
01.35 "Джем-5" с Даниилом Крамером
02.40 М/ф "Старая пластинка"
03.25 "Легенды мирового кино"
03.50 Д/ф "Чингисхан"

АРИГ УС

08.00 М/с "Приключения Джимми Нейрона"
08.55 "Смешарики" на Ариг Усе. Погода
09.10 "Улан-Удэ: инструкция". Новости шопинга и развлечений. Погода
09.30 "Мунгэ сэргэ". Мультфильм-ланч
10.00 "На ночь глядя" с А.Левантуевым (повтор от 11 февраля)
Погода
11.00 "Точка зрения"
11.30 "Будьте здоровы"
11.50 "Смешарики" на Ариг Усе
12.00 "Великолепная пятерка": школа №40 - школа №17
12.30 Т/с "Счастливы вместе"
13.00 "Все ради любви"
14.00 "Золушка-перезагрузка"
15.00 Суперинтуиция
16.00 "Т/с "Зайцев +1"
16.30 "Великолепная пятерка": школа №49 - Школа №18
17.00 Х/ф "Золотой компас"
19.00 "Комеди клуб". Лучшее. Погода
19.30 "Вся Бурятия". Погода. Мультфильм-ланч
20.00 Х/ф "Гран Торино"

22.20 "Комеди клуб". Лучшее Погода
23.00 "Дом-2. Город любви". Погода
00.00 "Дом-2. После заката". Погода
00.30 Х/ф "Возмездие"

ТИВИКОМ

06.30, 08.25, 09.25, 10.25, 11.25, 17.25, 18.25, 19.25, 20.25, 22.25, 00.25 "Зурхай"
06.30, 10.00 "Вкусно"
07.00 "Кремль-9"
08.00 "Мультфильмы"
09.00 "Русский чарт"
10.30, 13.35, 18.30 "Время женщин"
10.40 "Азия 5"
11.05 Х/ф "Петля"
13.45 Х/ф "День полнолуния"
15.40 "Ваше право"
16.00 Х/ф "Сухая кость"
18.00 "В прокате"
18.40 Х/ф "Лубянка"
19.30 "Объектив"
20.00 "Безумно красивые" шоу
21.00 Х/ф "Плохой хороший полицейский"
23.20 Осторожно, модерн!
00.20 "Ночной канал на Тивикоме"

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.05, 08.00, 08.30, 08.50, 11.05 Метеомикс на СТС-Байкал
06.00 Х/ф "Птичка на проводе"
08.05 М/с "Волшебные Поппикси"
08.20 М/с "Смешарики"
08.30, 16.00 "Красный день календаря" на СТС-Байкал
09.00 "Самый умный"
10.45 "Ералаш"
11.00 "Галилео"
12.00 "Снимите это немедленно!"
13.00 Х/ф "Между небом и землей"
14.40, 16.30 Т/с "6 кадров"
17.20 М/ф "Би муви. Медовый разговор"
19.00 Шоу "Уральских пельменей". "День смешного Валентина"
20.30 "Валера TV". Скетч-шоу
21.00 Х/ф "Изгой"
23.45 Шоу "Уральских пельменей". "Агенты 0,7"

01.15 Х/ф "8 Миллиметров"
03.35 Х/ф "Франкенштейн Мэри Шелли"

НТВ

06.25 Т/с "МУР есть МУР"
08.25 Живут же люди!
09.00, 11.00, 14.00, 17.00 "Сегодня"
09.15 "Русское лото"
09.45 "Их нравы"
10.25 "Едим дома"
11.20 "Первая передача"
11.55 "Развод по-русски"
13.00 "Дачный ответ"
14.20 "Своя игра"
15.10, 04.30 Т/с "Возвращение Мухтара"
17.20 "Следствие вели..."
18.20 "И снова здравствуйте!"
19.20 Обзор. "Чрезвычайное происшествие". Обзор за неделю
20.00 "Сегодня. Итоговая программа" с Кириллом Поздняковым
21.00 "Чистосердечное признание"
21.50 "Центральное телевидение"

22.55 "Тайный шоу-бизнес"
00.00 "НТВшники". Арена острых дискуссий
01.05 Х/ф "Воры и проститутки"
03.30 "Кремлевская кухня"
06.30 Т/с "2,5 человека"

5 КАНАЛ

07.00 М/ф
09.00, 06.15 Д/ф "Сколько людей может жить на Земле"
10.00 Д/ф "Дикая природа: шпион среди антилоп гну"
11.00 "Сейчас"
11.10 "Истории из будущего" с Михаилом Ковальчуком
12.00 Х/ф "Одиноким предоставляется общежитие"
13.50 Т/с "Детективы"
18.30, 03.10 "Место происшествия. О главном"
19.30 "Главное"
20.30 Т/с "Убойная сила"
00.30 Х/ф "Государственная граница"
04.05 Х/ф "Король Лир"

В с.Эдэрмык Кижингинского района 4 февраля проводится молебен «ЮМ», 5 февраля – республиканский турнир юных борцов в новом борцовском зале. Просим откликнуться желающих помочь.
Контакты: 89148367587, 89833353087, 602268.

«Буряад үнэн» хэблэлэй байшанда буряад хэлэ найн мэдэхэ, мүн ажалаа жэншэдгүй мэдэхэ уран найханай дизайнер-верстальщицай хуурида ажалшан хэрэгтэй болоод байна.
Манай хаяг: Каландаришвили гудамжын 23-дахи гэр, 44-дэхи таһаг. 21-54-54, 21-60-21 гээн телефонуудаар хонходожо болоно.

Курсы массажиста.
Тел.: 66-21-75

ХУЛГАНА ЖЭЛ

**Алтан дэлхэйдэ нүхэтэй,
Алтан таряан эдеэтэй,
Адхын шэнээн бээтэй
Ама сагаан Хулгана жэл.**

Энэ жэлдэ түрэнэн хүнүүд шэг шарайгаараа аятайхан, бултанай дура сэдхэл татадаг байханаа гадна ажалша, үмсын зөөритэй болохые оролдодог, нарин гуримаар мунгээе гаргашалхаараа бусаднаа илгардаг. Тэдэ түргэн сүхалтайшые наа, сүхалдаһанаа мэдүүлэнгүй, бээе барижа шададаг. Тийхэдэ үнэн сэхэ үгэтэй, уужам сэдхэлтэй байбашые, олонхинь хоб жэбтэ дуратай байха юм.

Хулгана жэлдэ түрэнэн элитэ хүнүүд: Ж.Верн, Л.Армстронг, Х.Грант, У.Шекспир, Э.Золя, Л.Толстой, Ч.Диккенс, Д.Буш, В.Гавел.

ҮХЭР ЖЭЛ

**Аргай найхан эбэртэй,
Арал дүүрэн бээтэй,
Арсалан заанай**

шадалтай

Аша ехэтэй Үхэр жэл!

Энэ жэлдэ түрэнэн хүнүүд тэсэмгэй, олон үгзгүй, өөртөө хүнүүдые этигүүлжэ шададаг, зүгөөр заримдаа хашан, бэлэхэнээр сүхалаа хүрэдэг. Иймэ сагтань тэдэнтэй болгоомжотой, нэргэлэн байха хэрэгтэй: тэдэ сүхалдахадаа, бээе барижа шададаггүй. Юрэнхыдөө шадал тамиртай, ухаатай байбашые, хүнгэн абари зантай гүүлэхэнээ гадна зүрюу зантай юм. Тэрэнтэй зүрилдэнэн хүндэ ехэ дурагүй байдаг.

Үхэр жэлдэ түрэнэн элитэ хүнүүд: М.Кутузов, И.Бах, Э.Хопкинс, Б.Обама, С.Хуссейн, Э.Мерфи, А.Пугачева.

БАР ЖЭЛ

Агуулын модондо

нютагтай,

**Арбан бүхын шадалтай,
Амитан бүхэниие айлгадаг**

Уур ехэтэй Бар жэл!

Энэ жэлдэ түрэнэн хүн уян сэдхэлтэй, зоной дунда хүндэтэйшые наа, хүнүүдтэй, ноёдтой саг үргэлжэ хэрэлдэдэг юм. Тэдэнэр хүниие шэнжэ шанарайнь зэргээр хүндэлжэ шададаг. Зүгөөр заримдаа түргэдүү байдаг дээрэнээ алдуу хэдэг гү, али даншые хойнотожо, зүб шийдхэбэри абадаг. Хаа-яа хара амяа хараха ябадал үзүүлдэг, гэбэшье эрэлхэг зоригтой, шанга хүнүүд юм.

Бар жэлдэ түрэнэн элитэ хүнүүд: Иван Грозный, К.Маркс, Хо Ши Мин, А.Кристи, М.Монро, А.Дункан, Г.Уэлс.

ТУУЛАЙ ЖЭЛ

Бута бургааһанда

хэбтэритэй,

**Буурал наарал зүһэтэй,
Бушуу хүрэн харайдаг
Булшан ехэтэй Туулай жэл!**

Энэ жэлдэ түрэнэн хүн онсо өөрын абари зантай, бэлигтэй, үнэн сэхэ, найхан ханаатай, бээе барижа шададаг байһаараа шалгардаг. Гадна бултанай дура буляжа гайхуулдаг, этигэл ехэтэй хүнүүд юм. Эд зөөри,

Сагаалганиие угтуулан

АРБАН ХОЁР ЖЭЛЭЙ МАГТААЛ

АБАРИ ЗАНГЫЕМНАЙ ЭЛИРҮҮЛХЭН АРБАН ХОЁР ЖЭЛ

мүнгэнэй талаар хэрэгын урагшатай байдаг. Тэдэ аза муутай дүүнэртээ туһалхаяа оролдодог, тийхэдэ гансал өөртөө найдадаг дээрэнээ бусад хүнүүдэй хэлэн үгэдэ этигэдэггүй, саг үргэлжэ энэ талаар үлүү гарахаяа ханадаг. Эрид шууд ханалтай, тодорхой зорилготой, азагүйдэбэл, ехээр ханаагаа зободог.

Туулай жэлдэ түрэнэн элитэ хүнүүд: Конфуций, А.Эйнштейн, Ф.Каспаров, А.Стендаль, Г.Каспаров, У.Хьюстон, В.Скотт, Э.Рязанов.

ЛУУ ЖЭЛ

Агаар тэнгэриде

нютагтай,

**Аянша үүлэн хүлэгтэй,
Арбан найман убдистай
Абарга дуутай Луу жэл.**

Энэ жэлдэ түрэнэн хүн элүүр энхэ бээтэй, эршэ эдэбхитэй, бэлэхэнээр хөөрөшэдэг, заримдаа эрхэ дураараа ябаха дуратай, зүрюу, үнэн сэхэ, уярха сэдхэлтэй, эрид шууд зоригтой байдаг. Тэдэнэртэ түгэс найдажа боломоор, олон үгзгүй, уужам сэдхэлтэй, найн бодолын үндэнэтэй. Хатуу зүрхэтэй, саг үргэлжэ алдуу хэжэ ябадаг, удангүй тэрэнээ мэдэржэ заһадаг зантай.

Луу жэлдэ түрэнэн элитэ хүнүүд: О.Хайям, А.Пачино, Ф.Ницше, Ф.Энгельс, И.Кант, А.Линкольн, В.Путин.

МОГОЙ ЖЭЛ

Уулын хажууда

хэбтэшэтэй,

**Ута дээхэн бээтэй,
Улад бүхэниие сошоодог
Уран хэлэтэй Могой жэл!**

Энэ жэлдэ түрэнэн хүнүүд ухаатай сэсэнүүд, саг үргэлжэ хара амяа харадаг, нэрэ алдарта дуратай, мүнгэнэй талаар хэ-

рэгын урагшатай байдаг. Тэдэ аза муутай дүүнэртээ туһалхаяа оролдодог, тийхэдэ гансал өөртөө найдадаг дээрэнээ бусад хүнүүдэй хэлэн үгэдэ этигэдэггүй, саг үргэлжэ энэ талаар үлүү гарахаяа ханадаг. Эрид шууд ханалтай, тодорхой зорилготой, азагүйдэбэл, ехээр ханаагаа зободог.

Могой жэлдэ түрэнэн элитэ хүнүүд: П.Пикассо, Г.Гарбо, Д.Кеннеди, И.Ганди, К.Диор, А.Нобель, Мао Цзе Дун, Д.Медведев.

МОРИН ЖЭЛ

**Алас газарта гүйдэлтэй,
Атар хээрэ нютагтай,
Аян замда түшэгтэй
Агуу хүсэтэ Морин жэл!**

Энэ жэлдэ түрэнэн хүн олоной дунда ехэ алдар нэрэтэй, найн абари зантай, үхибүүдтээ харилсаа холбоотой байжа шададаг, заримдаа дан олон үгэтэйшые наа, нэбтэ харадаг харуул ухаатай. Бэлигтэй, үлүү гарам хашалгүй журамаараа бусадай анхарал татадаг, бээдэ найданги, өөрынгөө үнэ сэнгые найн мэдэдэг юм. Зугаа нааданда, олоной суглардаг газарта ябаха дуратай байханаа гадна хүнүүдэй анхарал татаха тон дуратай.

Морин жэлдэ түрэнэн элитэ хүнүүд: Ф.Шопен, В.Ленин, С.Королев, Т.Рузвельт, И.Ньютон, Д.Траволта, Б.Ельцин.

ХОНИН ЖЭЛ

**Түхэрээн тарган һүүлтэй,
Түглэгэр хоёр эбэртэй,
Дун сагаан нооһотой
Аша туһатай Хонин жэл!**

Энэ жэлдэ түрэнэн хүн уран бэлигэй талаар шадаба-

ри абьяастай байдаг. Бусад хүнүүдтэ орходоо энэ абьяас шадабарияа нилээд урагшатайгаар хэрэглэдэг хүнүүд юм. Тэдэнэр саг үргэлжэ эшэмхэй, эдэбхигүй болодог, ажабайдалда бээе аршалжа шададаггүй, шажан мүргэлдэ шүтэдэг, өөрынгөө ажал хэрэгтэ дуратай. Тэдэнэр хододоо ехэ мунгэтэй байдаг, юмэнэй муу болон найн шэнжэ шанарые мэдэдэг байханаа гадна шүүмжэлэн хагад бодожо шададаг, сагаан сэдхэлтэй.

Хонин жэлдэ түрэнэн элитэ хүнүүд: Архимед, Р.Зорге, А.Пушкин, Х.Колумб, О.Бальзак, Б.Гейтс, М.Горбачев.

БИШЭН ЖЭЛ

**Хүрин улаан зүһэтэй,
Хүндэл адли аашатай,
Хүбшэ ойгоор байратай
Хөөрүү зантай Бишэн жэл!**

Эгээл найдалгүй, зүрилдөөтэй, арга мэхэтэй, юмэр ханажа ядахагүй, эгээл хүшэр орёо асуудалнуудые аятайгаар шийдхэжэрдэг хүнүүд энэ жэлдэ түрэдэг. Тэдэнэй амжалта туйлахагүй ажаруулга гэжэ үгы шахуу. Зүгөөр тэдэнэрые үгэдөө оруулжа, ажаруулгаһаань хаатуулжа болоно. Багахан тодорхоо ханалаа унадаг, тиймэнээ түсбүүдынь алдууржа болоно. Олонхинь бээе аргагүй дээгүүр үргэхэ дуратай, зүбөөр бододог элүүр ухаатай, дорюун зантай, олон аашатай, түргэн зантай.

Бишэн жэлдэ түрэнэн элитэ хүнүүд: А.Македонский, Д.Бруно, А.Герцен, К.Рокоссовский, Э.Тэйлор, Г.Трумэн, Д.Чемберлен, М.Джаггер.

ТАХЯА ЖЭЛ

**Саб сагаан бээтэй,
Сагаа-улаан зүүдхэлтэй,
Саг сагтаа дуугардаг
Сагые мэдэдэг Тахья жэл.**

Энэ жэлдэ гүн сэдхэлэй ухаатай, хүсэн түгэлдэр хүнүүд түрэдэг. Үнэн сэхэ, ажалша бэрхэ, шадахашыегүй наа, ямаршые уялгые дүүргэхые оролдодог. Тэдэнэр заримдаа жэгтэй хашан болошодог. Саг үргэлжэ эдэ хүнүүд гансарданги, бүтүү, дуугай болодог, мүн эрид шууд зоригтой шэнгээр харагдадагые наа, зүрхэгүй. Ажабайдалдань азатай, азагүй үдэрнүүд ээлжээлэн нэлгэлдэдэг. Хара амяа харадаг, эрид зан гаргадаг.

Тахья жэлдэ түрэнэн элитэ хүнүүд: Р.Вагнер, Ф.Купер, Йоко Оно, И.Штраус, Д.Верди, А.Сахаров.

НОХОЙ ЖЭЛ

**Хүр-хүр дуутай,
Хүндэ юумэ**

хадагалуулдаг,

Хүниие өөрынхиһөө

илгадаг

Хүдэр нэрэтэй Нохой жэл!

Энэ жэлдэ хүнэй эгээл найн найхан шэнжэ шанартай, ухаатай, үнэн сэхэ, хүнэй нюусые нюужа шадаха байһанайнгаа түлөө өөртөө хүнүүдые этигүүлжэ шададаг хүнүүд түрэдэг. Баяжыхые оролдодоггүй, гэбэшье ходол мунгэтэй байдаг. Тэдэнэр сэдхэлээрээ танил бэшэ хүнүүдтэ хүйтэн юм. Хурса хэлэтэй байһанаараа суурхадаг, үнэн сэхые хододоо үмөөрдэг. Хэхэ гэнэн хэрэгээ заабол дүүргэдэг, хүтэлбэрилхы эрхим хүдэлмэрилэгшэд болодог юм.

Нохой жэлдэ түрэнэн элитэ хүнүүд: Цицерон, У.Черчилль, М.Джексон, С.Лорен, Б.Франклин, Г.Распутин, А.Курасава, Ш.Стоун.

ГАХАЙ ЖЭЛ

**Хөө хара бээтэй,
Хоршогонохо һонин**

дуутай,

Хүрһэтэ газарые

урбуулдаг

Хүсэ ехэтэй Гахай жэл!

Энэ жэлдэ түрэнэн хүнүүд зүрхэтэй, ами бээе үгэхөөр бэлэн абьяастай байһаараа шалгардаг. Хэхэ байһан юмэн бүхэндэ бүхы хүсэ шадалаа элсүүлдэг. Юмэнһээ тунхариха, сүхариха гэшые мэдэхгүй, сэхэ харгытай, тон үнэн сэхэ, эрэлхэг зоригтой зон юм. Хүнүүдтэй таарахадаа хүшэр байбашые, өөрынгөө нүхэдтэ тон үнэн сэхэ байдаг. Гайда ороһон хүнүүдые орхидоггүй байһанаараа бусаднаа шалгардаг. Тэдэнэр үсөөн үгэтэй, юмэн бүхэнөөр һонирхдог. Түргэн сүхалтайшые наа, хэрүүл ама гаргаха дурагүй. Дуратай хүнүүдээ анхардаг, хододоо арсалдаа зүрилдөө болжуулхые оролдодог.

Гахай жэлдэ түрэнэн элитэ хүнүүд: В.Моцарт, В.Аллен, Г.Форд, Э.Джон, А.Хичкок, С.Спилберг, Х.Клинтон.

Д-Н.ХАЛХАРОВАЙ

«Готовимся

к празднику»

номһоо

Д.МАРХАДАЕВА

хэблэлдэ бэлдэбэ.

Дубсан ШЫРЕНОВ

ЗАНШАЛАА МАРТАҮНАН ЗОЛИГ

Урда зуун жэлэй далаад оноор, колхоз, совхозуудай эгээл хүгжэжэ байха үедэ энэ ушар болоһон байна. Хоёрдохи ехэ дайнай үүлээр хүдөө нютагнаа нэгэ хүбүүн албанда татагдаад, аяр дүрбэн жэл сэрэгэй хорилго гаража, Буряад орондоо бусажа ябатараа, Улаан-Үдэ хотодо үлэжэ, ажалда орожо, наһанайнгаа амаралтада гаратараа хүдэлбэ гээшэ.

Өөрынгөө түрэл хэлээ хахад хухадын мэдэхэ, үбгэртэрөө заншалаа мартаһан энэ золигой анбун гэртээ амаржа байхада, хүдөө нютагнаань түргэн ерэ, түрэл гаралайшни хүн бурхандаа мордоо гэнэн саарһан ерээбэ гээшэ.

Аяр дүшөөд жэл нютагтаа

Нургаадмай үгүүдэлнүүд

ошоогүй тэрэ хүмнай түргэн түхээржэ, нютагаа мордобо ха. Түрэл гаралайнгаа гэртэ буужа, наһан болоһон түрлөө харахам гээд, гэртэ гансаараа орожо, хажуудань хуугаад, ородоор:

- Намһаань урид мордобо ха юмши, - гэжэ хэлээд, хармаан сооһоонь нэгэ шэл архи гаргажа, ород зоной маягаар тэрэнээ зааха уугаад, үлэнэн архяар наһан болоһон хүнэйнгөө нюур угаагархиба гээшэ.

Архяар угаагдһан наһан болоһон хүнэй хасар үнгэ орожо, улаабтарар харгаджа эхилбэ. Энэ һамбаандань нютагай хүгшэн лама нүгшэнэн хүнэй хажууда зула бадаржа байна гү гэжэ үзэхээ

ороод, иимэ юумэ боложо байһыень ойлгожо:

- Юу хээд байнабши, зула бадарна гү гэжэ харалши, архи буряад зон хэрэглэдэггүй юм, - гэжэ хэлэхэбэ.

Нүгөөдэнь:

- Зула мула не знаю, - гээд хуужал хууна.

Лама уур сүхалдаа багтажа ядан, тэрэ городһоо ерэнэн хүниие:

- Жара гаратараа заншалаа мартаһан хара золиг! - гэжэ хараагаад, малаан тархи руунь эрхээрээ хоёр дахин шарбаба ха.

Тэрэ хүнэй малаан тархида эрхиин мүр улайтар орошоод, ород зоной хэрээһэн мэтэ харагдажа эхилхэдэнь, лама:

- Буряад заншалаа мэдэхэгүй хүниие эрхээрээ толгойдонь хэрээһэн хэжэ үгөөд, ород шажанда ороходош хамаагүй. Эрхээр хэнээхэдэм, буряад заншалдаа орохогүй, хэлээш мартаһан золиг байнаш даа, - гээд, гаража, нүгөө гэртэ ошожо, ламынгаа ном уншажа эхилбэ. Газаагуур байһан зон эдэ бүгэдые дуулаад, саашаа хаража, нэмээхэн энеэлдэнэ. Хари тэрэ хүйхэрнай хойто үдэрын хүдөө гарахадань, ходол малгайтаяа хуугаа һэн. Тингүй яахаб даа. Толгойдонь зураг шэнги орошоһон мүр хордожо зобоогоо юм байха. Тэндэ байһан зон досоогоо: «Заншалаашье, түрэлхи хэлээшье алдаһан городой үбгэн иигэжэ манай нютагай ламбагайда хэнээгдээ, бүхэ үлэнэн наһан соогоо энэниие мартахагүй хаш», - гэжэ ханаа юм байха. «Үбгэн ламын хэнээһэн нургаал болог», - гэжэ хүгшэд, үбгэднай һая болотор хөөрэлдэгшэ һэн.

Найдуухайн баабайн хөөрөөнһөө

П. БУЯНТУЕВ

«СТЕПНОЙ ЖАВОРОНОК» ГҮҮЛЭҺЭМБИ

Большой театрай тайзан дээрэ дуулажа байтарни, потологһоо шүхатуурай бутардаһан унажа байгаа һэн. Газаа бороо ороһон байжа, дуу шуунда дуратайшуул барандаа зонтигтоёо ерэнхэй, тархинууд дээрээ барижа байгаа.

«Но, мужик восточный поёт, как степной жаворонок», - гэлсэхыень дуулабаб.

Гэртээ ерэмсээрээ, «степной жаворонок» гэжэ ямар шүбуухайе хэлээ гээшэб гэжэ һурахадамни, гэртэхи зомни: «Хэбэд номхон Хэжэнгын алтан гургалдай шүбуухай шэнгиш», - гэжэ харюусаа һэн.

Урдань нэгэ ангуушан байһан гэхэ. Тэрэ хүн өөрөө өөрыгөө ехэл бэрхэ ангуушан гээшэб гэжэ тоолодог байгаа. Нэгтэ һалхитайхан үбэлэй үглөөгүүр тэрэ араата агнахада болохо үдэр юм байна гэжэ бодоод, дулааханаар хубсалжа, хүдөө гараба. Үдэрэй тэн боложо байхада, нэгэ араатын мүр олоод дахажа ябатарнь, тэрэн үхэнэн үхэрэй нээдэ сэхэ абаашаба хаш. Тэрэ һэе шэншэлэн харахада, тэрэниие шон орожо эдигэн байба. Тиигэһээр байтарнь, оройшье болобо. Тиигээд гэр тээшээ ошожо ябатараа, һөөргөө нээдэ ерэжэ, шонодо хууха гэжэ шиидэбэ.

Гэртээ ошоод, дулаанаар хубсалжа, буу һомоёо түхээржэ байтарнь, хүршэ нүхэрын орожо ерээд, хайшаа ошохоёо иигэтэрэ түхээрһыень лаблан һураад, ошолдоһууб гэжэ боһобо. Тиигэдэнь нүгөө ангуушанинь: - Ошолдо, гансал дулаанаар хубсала! - гэжэ залуу нүхэртөө ойлгуулба.

Хоюулан буунуудаа үргэлөөд, эртэһэн гэгээтэй байхада, шонын нээдэ ерэхэнэ урид, һайн хуури - нууга зохохо гэжэ хөөрэлдэбэ. Тэрэниие зохоходонь бэлэн газар байба, хартаганаан элбэг тула яһала һайн хуури бэлдэбэ.

Тэндээ орожо хуухынгаа урда досоохи саһыень этэржэ, эндэ тэндэ ёдойһон мүшэр хухалжа хаябад. Одоол харанхы боложо, ангуушад нуугадаа орожо, нам гэжэ хуубад ха.

һара сагаан, саһан ялагар, ю-

Эгшэтэрээ энгэлдэ

ХОЁР АНГУУШАН

мэн ябаал хаа, холоһоо харагдахаар гоё гээшэнь. Хоёр ангуушад хуужа байтараа: - Хэмнай урид буудахаб, - гэжэ тоосолдод. Бээе магтадаг ангуушан: «Би буудахаб» - гэбэ. Залуу ангуушанинь шон буудахаһаа болохо, харажашье үзөөгүй аад, баһал «Би буудахаб» гэбэ ха. - Ши, шонын ерэхые харахадаа, һалганаша шэсэрхэш, һарын хэды сагааншье хаа, буруу буудажа алдахаш, - гэжэ өөрыгөө магтадаг ангуушанинь залуудаа хэлэбэ. «Зүбшье юм гү даа» гэжэ һанаад, залуу ангуушан арсахаяа болибо.

Энэ хөөрэлдөөнэй үүлээр удааншье хуубагүй, үхэрэй һэын саана шон янзатай юумэн һүрэгэнөөд, үхэрэй мяха зулгааха үедэнь буушье наяршаба. һарын сагаанда харахадань, шоншье гүйжэ үгы болонхой хэбэртэй. Хоюулан бодожо ошоод, һэын саагуур хараашалхадань, балай үхэнэн шон харагдабагүй. һара сагаан, һаруул байһан тулан һэын саана нэгэ зурагар хара юумэ харажархёод, шунан, шунан байна гэлсээд, өөрыгөө магтадаг ангуушан долёобор хургаараа

догоодожо, амталжа үзэбэ. - Зүб даа, энэмнай һайнаар тудуулаа, сээжин шунанай амтан байна, - гэбэ ха.

- Зай, мүнөө энээнэ орхёод гэртээ ошоё, үглөө үглөөгүүр эртэ ерэжэ абахабди, холо ошоогүй унаһан байха, - гэжэ ойлгуулба. Тэрэ хоёр ангуушад шонынгоо һайнаар тудагдаһыень, сээжин шунанай ехээр гараһыень хөөрэлдэһөөр гэртээ ерээбэ.

Залуу ангуушанай үдэр болохые хүлээжэ ядан хоноод, үглөөгүүр болоходо, хоюулан нээдэ ерээд харахадань, шонын шунан гэжэ амталжа үзэдэгын шонын шэсһэн байшоо ха. Буудуулхдаа айһан шон шэсһээ гарган ошоол хаш. Хоёр ангуушад уруу дурүүхан болоод, гэртээ бусаа һэн.

Залуу ангуушан һамгандаа хүршэ ангуушанайнгаа шонын шэсһэн амталжа үзэһэн тушаа хөөрэхэдэнь, һамганинь унажа бодожо байгаад энеһыень газаа ябаһан хүршэ ангуушанинь дуулаад, сохом минии шонын шэсһэн амталһан тухай хөөрэлдэбэ хаш гэжэ тухайлаа һэн ха.

Һүниндөө хусадаг нохойнууд

Байһайтын баруулжаа хэлтыжэ эхилхэдэ, намайе тосхоние һайжаруулхын тула тэндэхи даргаар томилбо. Конторынгоо нэгэ таһалга соо хабартиртай болобоб. һүниндөө нохойнууд хусалдажа, унтуулха юм бэшэ.

Тиигэдэнь нэгэ хүгшөөдэйһөө: «Юундэ бүхэли һүниндөө нохойнууд хусалданаб, юундэ унтадаггүй амитад гээшэб?» - гэжэ асуубаб. «Эндэхи зоншни сай шанажа уудаггүй, гансал магазинайнгаа архяар байдаг юм. Үнөөхи нохосүүдшни һогтуушуулайнгаа архийн бөөлжэнэ эдээд, бүхэли һүни хусалдажа хонодог юм гүбэ», - гэжэ харюусаа бэлэй.

Һүрхэй ехэ тагнуулшад

Хадамда гарахаяа һананам даа. Намайе һамга абы-ыг даа!

Гуурһаяа туршагшадай юртэмсэ

ҮТЭЛХЫН ДАЛАЙЕ ГАТАЛХАДАШ...

Долгоржан Цыбиковна БАБУЕВА 1937 оной март харда Мухар-Шэбэрэй аймагай Шэнэһэтэ нотагта түрэн. 1950-ял гаран оноор оройдоол 17-той басаган ябахандаа, ДТ тракторта хууһан. Тэрэ үедэ 7 гектар талмай халха гэнэ үдэрэй нормо байгаа. Эгээл тингэжэ шадаһанайнгаа ашаар «За поднятие целины» гэжэ медалээр шагнагдаһан гээд тэмдэглэлтэй. Нүүлээрнь наалиһанааршые хүдэлһэн намтартай. 1960 онһоо 15 жэл хониһоноор хүдэлөөд, наһанайшаа амаралтада гараа. Аяар 40 жэлэй туршада түрэнэй хүгжэлтэдэ бии аргаараа хубиһаа орууһан болоно бшуу.

Долгоржан Цыбиковна табан үри хүүгэдые түрэжэ үндэглэһэн. Мүнөө олон тоото аша зээнэрээ тойруулаад, амгалан тэнюун ажаһууна. Хөөрүү байханаа улам хүндэмүүһэн һайн зантай хүгшэн мүнөө хүл хүгшэн, хүхюун солбоон зандаа, хамтын хэмжээнүүдтэ түрүү зэргэдэ ябаһаар лэ. Гадна сүлөө сагтаа шүлэгшье найруулаад туршана.

САГААЛГАН

Айлшалжа ербэл даа,
Сагаан харамнай -
Сагаалан,
Үбгэд, хүгшэд хүхюүтэй
Үүрээр эртэ бодохой,
Залаа баабай обоодоо

Сэржэм һүеэ үргэнхэй,
Далай лама бурхандаа
Далга зулаа баринхай,
Мандал Шиива бурхандаа
Мяхан далгаа
үргэнхэй.

Үри хүүгэдэйнгээ
Эрхим нуухын тула
Хүгшэд, үбгэд хүхюүтэй
Эрхи мааньяа эрьюулжэ,
Арьяа баала бурхандаа
Пүгэдэн-һүгэдэн мүргэнэд.

ШЭНЭ ҺЭТЭ - МИНИИ ТООНТО

Шэнэһэн, нархан
модотой,
Залаа баабай обоотой,
Залаа булаг аршаантай,
Шэнэһэтэ - минии тоонто.

Сагаан баабай обоотой,
Шэнэһэтэ - минии тоонто.

Уляһан, хуһан модотой,
Үлзытэ баабай обоотой,
Улаа эрье аршаантай,
Шэнэһэтэ - минии тоонто.

Далай лама бурхантай,
Дари эхэ сахюусантай,
Дэмбэрлэгэ һайхан
тоонтодоо
Дүүрэн хэшэгтэй нуухалби.

Алирһан, жэмэс элбэгтэй,
Аршаан булаг уһатай,
Мойһон, долоогоно жэмэстэй,

Хүгшэржэ мүнөө ябахандаа,
Аша гушаяа хаража,
Эльгэ дүүрэн баярлажа,
Эхэ һайхан тоонтодоо
Үргэмжэтэй нууналби.

ХҮГШЭН ЭЖЫН ҮГЭ

*Хүйтэн харанхы
замбуулин руу
Хэтэдээ бусахагүйгөөр
ошоолиш,
Хайрата ганса нүхэрни.
Үри хүүгэд, аша гушанарай
олоншье наа,
Үелжэ хууһан нүхэрһөө
Үнэтэй хүн үгыл!
Бурхан шамсандаа
мүргэжэ,
Эрхи мааньяа эрьюулжэ,
Эжэл хоёр нуухадаа,*

*Хэдыхэн сэнтэй һэм.
Матаар аягадаа халуун
сайгаа аягалаад,
Урда урдаһаа харһан,
Хонгор наһанайнгаа үнгэрһые
Хүхилдэн энээлдэн,
хөөрэлдэн нууха
Нүхэр хэрэгтэйл юм
байна даа.
Орилолнто хогоосон
юртэмсые
Ондоо болгон хубилгаха
Арга үгыл байна.*

АГУУЕХЭ ИЛАЛТЫН 67 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

Харгаабха, үндэгэ, дулаан
оймһо,
Дулаан хониной бээлэй
Улаан фронтдоо эльгээһэн
түүхэтэй.
Үри хүүгэдэйнгээ эрхим
нуухын түлөө
Эрьюу муухай фашистые
Бута сохихон түүхэтэй.
Манай баатарлиг хүбүүд

Үбсүү дүүрэн орден,
медальтай
Нютагаа бусаһан түүхэтэй.
Аба аханарнай амин голоо
гамнангүй,
Муухай хархис фашистые
Бута сохёод,
Мүнгэн хүшөөдөө
Мүнхэрэн унтаһан түүхэтэй.

ХҮСӨӨТЫН ҺОМОНОЙ ГУЛВААДА

*Хүсөөтын һомоной гулваа
Хүхюун, дорюун зантай.
Хүгшэд, үбгэдөө
Хүндэлэн ябадаг заншалтай.
Сагаан буураал хүлээдөөрөө
Шэнэһэтэ нотаг ороходоо,
Хүгшэд, үбгэдөө мэндэшлэн
ябадаг зантай.
Ханхинама һайхан хоолойн*

*Хүдөөгэй гургалдайн шэнгил,
Тайзан дээрээ
хангыурдахадань,
Тэнюун зүрхэн уярнал.
Бальжинима Бадмаевич,
Хүсөөтын һомоной гулваа,
Хүндэтэй, буянтай ябахань
болтогой!*

Муухай хархис фашистые
Мяһгаад яһагатай хүбүүд
Мухарижа сохихон түүхэтэй.
Манай эжы, эгшэһэнрай
Улаан артель колхоздоо
Анзаһа борнойн хойно
Аарса хоолтой ажаллаһан
түүхэтэй.

Үхэрэй шара тоһо,

МИНИИ ГАШУУДАЛТА ҮДЭР

Энэ һайхан дэлхэй дээрэ
Жаргаха гэжэ мүнцдлөөд,
Үе наһандаа үе мэсээ
абхуулаад,
Уйлажа нууха гэшгэш
Хэсүүл байна даа.

гээглээд,
Оршололнто энэ юртэмсэ дээрэ
Уйдхар гашуудалда
баригдаад,
Үхэхын далайе хүлээхш
хатуухан байна даа!
Алтан энэ дэлхэй дээрэ

Амиды үлгэндөө баярлаад,
Аша гушаяа хаража жаргажа,
Үтэлхын далайе гаталжа,
Эрьедонь гараха хүслэгэй!

Үтэлхын далайе гаталхадань,
Үхэхын далай байха.
Үхэхын далайе
Эрлиг помин хаан захирна,

Ороод ерээ наа,
Орхёод ошоһонь шухаг лэ.
Эрьед ерээ наа,
Эндүүрэд орхихонь шухаг лэ.
Хараад ерээ наа,
Хайрлаад орхихонь шухаг лэ.
Арьяа баала ум мани
бадмай хум.

Уняртан манаран
харагдаша
Уужамхан сагахан
Шэнэһэтэмни.
Үетэн нүхэдөө наһадам,
Эльгэ зүрхэм уярнал.
Сэнгэжэ ябаһан нүхэдни
Сээг соһоо мүнцлэжэ,
Сэлгэхэн Шэнэһэтэдээ

Үгэнь Д.Улзытуевай Хүгжэмынь Б.Цырендашиевай

Халюун талата Бурядаа
Харан харан байхаданни,
Хангай тайга
нэмэршэтээд,
Хадыни Орон хэбэртэй.
Борьёо ногоон Бурядаа

Болгоон болгоон
харахаданни,
Боори хадань дэндэшээд,
Болор шүрын янзатай.
Уужам талата Бурядаа
Удаан удаан харахаданни,

Уняар манаар дэнзэнээд,
Уулыни Орон янзатай.
Бадмажап сээсэгээр
бүрхөөһэн
Байгаахан Хайрангым
юртэмсэ.

Баглайран досоом
һанагдаша
Балшархан наһанайм
нүхэдүүдни.
Хонхолом сээсэгээр
бүрхөөһэн

Хабтагай Шэбэртым
юртэмсэ.
Хододоо налгай
һанагдаша
Хорёодхон наһанайм
нүхэдүүдни.

НЮТАГАЙ ШЭНЖЭ

Хүн ба үе саг

«АЖАБАЙДАЛЫЕ ГОЁОР, НАРИН СЭБЭРЭЭР, ЭРШЭМТЭЙГЭЭР ГАТАЛЫТА»

Ц.Дондогой

Буряад хэлэнэй баяншые наа,
Бүхы үгэнүүд булта хэлэгдэнхэй,
Буряад хүнэй хүндэмүүшэшые наа,
Бүхы юрөөлнүүд баран үреэгдэнхэй.

Сээжын алинхи уутаһаа уудалжа,
Сорьёлон бурьялһан үгэнүүды олохоб,

Сэдьхэлэй аляхан абдарһаа абажа,
Сасаран алтарһан зула бадараахаб.

Мүшэтэ зохёолшодой мэндэ ябаһан
Мүнгэлиг сарюун сагта һууһанта,
Буряад поэзиие үндэртэ гаргаһан
Бэлигтэй хүнүүдэй нэгэн байһанта.

Солгёон дуутай хүбүүднэй һубариһаар
Шамбалын орон руу нүүгээ һэн даа,
Соёлоо хүгжөөхые шармайжал

ябаһаар
Сагай эрьюулгэдэ абтаа һэнтэ даа.

Хүхюуншые үгэнүүдээр намда
хандаһанта,
Шэрүүншые үгэнүүдээр намайе
шабхадаһанта,

Юрэдөө тиймэхэл танай хөөрөөшэ
Юумын үзэгдэлнүүд һанагдадаг
мүнөөшые.

- Дондок Улзытуев ороходоо хэлэхэ,

«Дондогой» байһыем хадхаад лэ
абаха:
«Абьягүй бай, минии басаган аад лэ,
Абынгаа урдаһаа юумэ бү хэлэ».

Зосоо нимгэнтэй Цырен-Дондок
Зарим ушараар хатуе барихадаа,
Дондоогоо үгылжэ уйлахаса уярдаг –
Зубхиһаа нулимса унагаадаг
бэлэй даа.

«Хада шэнги Хамаев байгаад,
һуугыш, яанабши, бээе баряад,
Үелһэн нүхэдынь байна ха юмбиди,
Улзытуеваа мартангүй ябана
ха юмбиди».

Нэгэтэ Дондогойн түрэн үдэртэ
Нүхэдынь олоороо сугларһан байба,
Цырендулма өөрөө Цэрэн Галановта
Сэнгүү налгайгаар иигэжэ хандаба:

«Сугтаа наһаараа ажаллажа ябаһан

Сасуу хоёр үетэн гэшэбди,
Тиигэшые наа, нэгэшые дахин
Таалалдажа үзөөгүй баарһадбди...»
Хүхэ энеэдэн болоо нааб даа,
Хүхюун зугаа эхилээ нааб даа.

Хүнэй наһанай ута богонинь
Хэһэн хэрэгээрнь хэмжэгдэдэг бээе,
Түрэл арадтаа бэлэглэһэн зүрхэниинь
Туяаран гэрэлтэн байдаг аабза.

Амжалта туйлахыншые,
үринэрөө тэнжээхыншые
Алтан дэлхэйн жаргалда хүртөөт,
Оршолонто юртэмсын хайрагүй
хэрзэгыешые
Өөрингөө толгойдо тудуулжа үзөөт.

Халуун зүрхэтэ Цырендулма Дондогой
Холын харгыда нүхэдөө орхёод
гаралай.

БАСАА Валера.

НАЙН НЭРЭ - НАРА НАРАН,
УТА НАНАН - ҮНДЭР ЗАЯАН

БУДАЕВА Будажаб Дмитриевна Галтай
һуурида 1922 ондо январин 20-ной үдэр
түрэн намтартай. Найма наһатайһаа Гал-
тайн эхин һургуулида һураһан юм. 1937 ондо
Хурамхаанай дунда һургуулида һуралсаала
үргэлжэлүүлжэ, тэрэнэ 1942 ондо дүүргэ һэн.

1947-1949 онуудта Галтайн эхин һургуулин
хүтэлбэрлэгшөөр ажаллаа. Баргажанай рай-
ондо эхин классуудай, мүн баһа буряад хэлэ-
нэй багшааршые ажаллаа.

Агууехэ дайнай үедэ Будажаб Дмитриев-
на эсэхэ сусахые мэдэнгүй, сэхэ ажал арад
зоной дунда ябуулаа. Илалтые түргэдхэһи
тула идхалтын элидхэлнүүдые уншаа, жүжэг
наада табяа, дайшалхы хуудаһануудые, ха-
нын газетэнүүдые хэблээ, боецүүдтэ дулаан
хубсаһа хунар, эдэе хоол суглуулаа.

«1941 - 1945 онуудай Эсэгэ ороноо хамгаал-
гын Агууехэ дайнда ажаллаһанай түлөө» ме-
дальтай, ара талын ветерантай нэрэ зэргэтэй.

Будажаб Дмитриевна арадай жүжэг наада-
пай эдэбхитэй хабаадагша болоно. 1965 ондо
Бүхэроссин уран найханай нааданда, 1967
ондо арадай театруудай зональна харал-
гануудта хабаадажа, I шатын дипломантын,
лауреадай нэрэ зэргэнүүдтэ хүртөө.

Россин ба Буряад Республикын педагогиче-
ска уншалгануудта хабаадаа, олон тоото
элидхэлнүүдынь методическа заабаринууд
соо хэблэгдэ.

Дайнай һүүлээрхи хүндэ сагта дэбтэр ба
гуурһанай дуталдахада, арга хургаяа оложо,
һурагшада дүүрэн эрдэм мэдэсэ абахадань
туһалаа. Буянтай ажалтайн дүн – тэрэ сагай
һурагшадын бэлигтэй басагад, хүбүүд боло-
жо тодороо.

Будажаб Дмитриевна буряад хэлэ ба лите-
ратурын багшаар ажаллахадаа, олон тоото
шабинартаа түрэл хэлэндэ дурлал түрүүлэ.

Будажаб Дмитриевна эрдэм һуралсада
олон жэлнүүдтэ үрэ дүнтэйгөөр ажаллаһанай
түлөө «Буряадай АССР-эй габьяата багша»
нэрэ зэргэдэ хүртөө.

«Буряад үнэн» газетын редакцитай хол-
боо байгуулдаг һэн. Газетын 60 жэлэй ойдо
редакциһаа баярай бэшгэтэй.

Мүнөөшые Будажаб Дмитриевна "Үнэн"
газетэе үдэр бүри хүлэжэ, уншажа байдаг,
республикын шэнэ һонинуудаар һонирхожо,
һонор һэргэлэн ажаһуужа байнхай.

Гурбан зөөлэниие эдлэхэ
Үндэр хуби заяатай –
Гурбан баатар хүбүүдэй
Урихан ажы боложо жаргаат.
Найн нэрэ – нара наран гэжэ
Габьяа ехэ ажалаараа
Һүни үдэр гэнгүй
Гайхал ехээр ажаллаат.
Арадай аман зохёол соо алтанай
дуһалнууд байдаг юм
Арадай наадан, дуун соо аяг зугаа
байдаг юм.
Буряад нотагайһаа үхибүүдтэ

Б.Д.Будаева

Баян абдараа уудалаат.
Домог зугаа хөөржэ,
Долонгир үхибүүдые баярлуулаат.
Үшгын сээгүүд – үргэн талын шэмэг,
Үри хүүгэднэй – энэ наһанаймай жаргал.
Иигээд мүнөө болоходоо,
Арад зонийнгоо дунда урматай хуби заяатай
Ажаһуужа байнхайт.
Борооһоо алтан дэлхэй сээглэдэг,
Жаргалһаа амгалан байдал дэлгэрдэг.
Булта аша гушанартнай
Барандаа амгалан байг лэ.
Хүгшэрхын далай хүнгэн байг лэ,
Үтэлһэн наһан үргэмжэтэй байг лэ.
Хамта ябаһан нүхэдөөрөө
Хоймор талаа эзлэжэ,
Ерэн наһанайнгаа үндэрые
Ехэ найраар найрлажа,
Хамаг юумэндэ үрээл һанажа,
Хужарлахатнай болтогой!

Барханай дунда һургуулин
коллективэй зүгһөө
Э.О.ЦЫРЕНОВА бэлдэбэ.

ХҮГЖЭМДЭ АБЬЯСТАЙ
УГТАЙШУУЛ

Энгин тэмээн мэнэл һаяхан мүнделһэн ботогёо
юундэб даа голон, тархияшые эрьюулжэ харанагүй.
Шал нойтон, шуһа шүлһэндэ абтаһан хайратайхан бо-
тогон эхынгээ дулаахан умайһаа гэгтэ хобхорон, газар
шоройдо унаһандаа сошон, һалганан хэбтэнэ.

Тэмээнэй мэгдэн: «Энэ шолмошни голохоёо наһана гү,
түргэн ботого абадаг хүбүүе дуудагты», - гэжэ захирба. Ой-
рохон үймэжэ байһан хүүгэдэй нэгэн гэр тээшэ гүйжэ ошо-
од, ханада үлгөөтэй скрипкэ зэбсэгээ асаржа, уянгата һайхан
аялга наадажа эхилбэ. Үргэн талын үнгэтэ сээг намаагай
үнгөөр анхилһан байгаалин бүхы абяанай үзэгдэлнүүд бул-
та нэгэдэн гуниглаһан мэтэ. Хөөрхэн заахан ботогон дэлхэйдэ
мүндэлэн түрэхэдөө, эжингээ амтатай сэгээ ууха эрхэтэй,
алтан дэлхэйдэ баясан тангаршааха заяатай. Харьш даа, энхэ-
рэн абыш даа, шинийл үри ха юм гэжэ оршон тойронхи бүхы
үзэгдэл гуйжа байһандал шэнги. Тэнхээгээ алдаһан тэмээн
хүгжэмшэ хүбүүхэнэй дууһаа толгойгоо өөдэн үргэжэ, бото-
гон руугаа эрьежэ эхилбэ.

Тэмээнэй уяртар хүгжэм наадаха ямар бэрхэ хүбүүн гэшэбши
гэжэ Бальжинима Данзанимаевые нютагай үбгэд, хүгшэд магта-
даг һэн. Тиигэжэ Бальжинима ахай багадаа ботого абадаг хүбүүн
гэжэ суурһан юм. Тэрэ дайнай һүүлээрхи жэлнүүдтэ түрэл ню-
тагтаа колхозой бухгалтерар хүдэлөө. Хүгжэмшэн болохо талаан
бэлигээ бэлүүлээгүй ушарһаа ехэл шаналжа ябаа ёһотой. Юуб
гэхэдэ, Бальжинима ахай гурбан хүбүүдэйнгээ эгээл ехэ Батаяа да-
хуулан, Улаан-Үдын хүгжэмэй һургуулида оруулаа. Бата хүгжэмэй
һургуулин һүүлээр соёлой институт дүүргэһэн юм. 1973 ондо
Ага нютагаа бусажа, хүгжэмэй багшаар Агын багшанарай учили-
шида хүдэлжэ эхилээ. Оюутан байхадаа, баян болон оркестрэй
гүйсэдхэхөөр багахан пьесэнүүдые бэшэжэ туршадаг байгаа.

«Дуу бэшэхээ юундэб даа айдаг, шадахагүйб гэжэ һанадаг
һэм. Эгээл түрүүн Батожаргал Гармажаповай шүлэг дээрэ
«Ашатай буянтай Агамнай» гэжэ дуу бэшээд, 1977 ондо
конкурсдо хабаадажа, Базар Цырендашев болон Анатолий
Андреевэй удаа 3-дахи һуури эзэлһэн байнаб. Дуунайнгаа
үндэрөөр сэгнэгдэхэдэ, саашадаа дуу бэшэжэ эхилээ һэм», -
гэжэ хүгжэмшэн хөөрэнэ.

Энээнһээ уламжалан, зориг ороһон залуу хүгжэмшэн гоё һайхан
дуунуудаа шурьюулжал мэдээ. Мүнөө сууга композитор 200 гаран
дуу зохёон. Дуунуудынь Буряадай мэдээжэ дуушад - Галина бо-
лон Татьяна Шойдабаеванууд, Туяна Дамдинжапова, Дамба Зан-
данов, Батор Будаев болон бусад дуушад гүйсэдхэдэг.

«Би олон авторнуудтай хүдэлһэнби. Харин һүүлшын
жэлнүүдтэ Хэжэнгэ нютагай Владислав Тугдэмэй гэжэ хүнтэй
танилсажа, ехэ үрэ дүнтэйгөөр хүдэлнэбди», - гэжэ Бата Баль-
жинимаев хөөрөө бэлэй.

2010 ондо Бата Бальжинимаев Ага тосхоной Хотын үдэртэ
зорюулһан дуунай конкурсдо багша Батожаргал Дашибалба-
ровай шүлэг дээрэ «Агамнай» гэжэ дуу зохёогоод, түрүүшын
һуури эзэлһэн байна. Энэ дууниинь Забайкалийн хизарай
ород арадай хүгжэмтэ инструментнүүдэй Н. Будашкинай ор-
кестрэй артистнартай суг хамта хүдэлһэн үрэ дүн гээшэ.

Мүнөө Россиин Композиторнуудай холбооной гэшүүн, бэлиг-
тэй хүгжэмшэн багшын ажалда хам оронхой. Хүгжэм дуунда ду-
ратай оюутадай абьяас, бэлиг шадабарииень хүгжөөнэ. Зохёо-
хы ажалдаа Бата Бальжинимаевич үшөө ехэ түсэб, арга, оньо
шадабари, шийдхэгдэхэ олон һанал бодол урдаа табинхай.

«Уянгата һайхан хоолойтой, хүгжэмдэ абьяастай абамни
бардам янзатай огсом тэмээ уяруулжа шадаха бэлигээ намда
дамжуулха зорилготой хүгжэмшэн болохо наһанайми харгы
эли тодорүүлхадань, хайрата абадаа сэдьхэлдээ додол баяр-
тай ябагшаб», - гээд бэлигтэй хүгжэмшэн хэлээ бэлэй.

Цырегма САМПИЛОВА.

(Продолжение. Начало в предыдущих номерах).

Он высоко ценил материнскую заботу, никогда не чурался тяжелой черной работы, умел отвечать благодарностью за добро. об этом в «Сокровенном сказании» есть стихотворные строки:

Мальчик, вскормленный матерью Ужин, Вырос в мужественного властителя, В отважного гордого мужа. Сев на берег Оюна-матушки, Сын бросал в воду крочок, Ловил плавающую там рыбу, Чтобы накормить мать Ужин. Сын, выращенный строгой матерью, Вырос в мужа власти державшего,

светлую крупную рыбу, которую поймали Темучин с Хасаром. От разных обид, которые терпел от посторонних, Темучин стал невоздержанным. Поэтому в нем огнем запылал гнев, который он не сумел подавить в себе.

Он на время забыл о винушениях матери. Ведомые обидой и гневом, они пошли вдвоем с братом Хасаром, подкралась к Бэгтэру, сидящему на берегу, и подстрелили. Узнав об этом, мать Уэлуи сильно разгневалась и запримечала:

Вы, словно злые псы, Которые ребра кусают сбоку, Слово хищные ястребы, Которые со скалы влетают,

САЙШИЯЛ

этих исторических событий и все явнее выявлялись в дальнейшем.

В тот период в Темучине начала зарождаться одна вера, которая превосходила его телесную силу и отважный характер. То была вера «в силу вечного неба», глубокое почитание этой силы, стремление ставить ее превыше всего. Появление этого сознания и этого взгляда на мир было связано с традиционным почитанием шаманской веры, издревле распространенной среди монголов.

достигли стремени, руки - торочки седла. Он, словно оперившийся птенец орла, способен был парить над крутыми скалами, лететь в дальнюю даль. Тайчигуты, их предводители знали, что, когда Темучин войдет в лета, то непременно будет искать повод отомстить. И они решили: пока он еще не вошел в полную силу, устранить его. Поэтому группа тайчигутов во главе с Дарготай Хирилтог, опасаясь, что «речки могут побежать, хребты могут зарастать», собрали войско, ко-

Детские и молодые годы Чингисхана

Выудив в тинистой воде рыбу, Благословенную мать

свою кормил.

Первый великий хан Ханской Монголии, человек, потрясший мир, младенческие, юные годы жил такой обычной жизнью, был таким обычным мальчиком. Это характеризует одну сторону его характера.

Но другую сторону его характеризуют бесстрашие перед опасностью, не дрогнувшая рука перед убийством, безжалостность к нападающим. Эти черты характера формировались постепенно, шаг за шагом. Первым дерзким проявлением этой черты характера стал случай 1173 года. Темучину тогда было 12 лет. Он убил единорова, но разнотрубоного брата Бэгтэра.

Это произошло так. Бэгтэр и Бэлгүтэй отняли у Темучина жаворонка, подстреленного им. На следующий день они отняли

Словно свирепые львы, Которые злобу не сдерживают, Слово кровавые мангусы, Живых тварей пожирющие, Слово глупые звери, На свои тени нападающие, Слово жадные щуки-рыбы, Уголь огненный глотающие, Слово хищные барсы, Которые живьем душат, Изверги рода человеческого! Когда нет друзей,

кроме теней своих,

Нет защиты, кроме хвоста, Кто и как отомстит

тайчигутам

За их раздоры и обиды! - спрашивала она, приводя древние слова в качестве начала, вспоминала наказания предков в качестве нравочений, высказав сильное недовольство поступком Темучина.

Слов нет, это был дерзкий и свирепый поступок. Но если судить не с точки зрения совре-

менной жизни, а с учетом законов беспредельного общества кочевников XII века, с учетом личной судьбы Темучина и обстоятельств окружающей жизни, то можно согласиться с мыслью, что это был не такой уж дерзкий и тяжкий поступок.

Хотя этот поступок и характеризует одну несгибаемую сторону его характера, с другой стороны, он получил незабываемый урок. Он узнал тот непреложный закон, который гласит, что без друзей ты не сможешь подавить своих врагов.

Так юный Темучин в ходе путаного, противоречивого течения жизни научился больше ценить честность и правду, шаг за шагом постигал и выработывал в себе своеобразие монгольского характера, заключенное в стремлении ценить и жалеть друга. Эти черты его характера и личность проявлялись в последую-

Неудачные случаи этих лет еще более углубили в нем эту веру.

ТАЙЧИГУТСКИЙ ПЛЕН И ДРУЖБА С СУРХАН ШИРЭ

В юные годы Темучин три раза попадал в затруднительное положение реальной опасности. Первый раз попал в опасное положение через семь лет после кончины Есугэи багатура в 1177 году, когда тайчигуты внезапно напали на них и пленили его. В эти нелегкие для него дни он нашел горячую поддержку Сурхан Ширэ, его сыновей Чилагуна и Чимбэйя, впервые с ними подружился.

За эти несколько лет Темучин подрос, в условиях неимоверных трудностей закалился, ноги его

торое было возле них, и напали на хотон Темучина. Устранение Темучина было основной целью тайчигутов.

Увидев скачущих тайчигутов, мать Уэлуи успела с детьми спрятаться в ближайших зарослях леса, наломав ветки, соорудила прикрытие - шалаш - и наблюдала оттуда. С детства натренированный в стрельбе из лука Хасар, укрывшись среди кустов, начал отстреливаться. Тайчигуты остановились и стали кричать: «Пошли к нам брата Темучина, остальные нам не нужны!» Тогда Темучин стал карабкаться выше, пробрался в густые заросли горы Тэригуна Ундур. Тайчигуты не могли туда пробраться. Они окружили гору и стали ждать.

Перевел со старомонгольского Норюк ОЧИРОВ.

Подготовила Г.ДАШЕЕВА.

(Продолжение следует).

(Ургэлжлэл. Эхининь январин 19-эй, 26-ай дугаарнуудта).

Гурбан дабхар үрсэн тэндэнь бодобо. Гунаг сарай арһаар татуулһан үүдэн — Нэгэдэхи, эхин үрсэн болобо. Хоёрдохинь - нюдэнэй хёрхые дуудан, Холоһоо арайл харагдажа ялалзааша Гуудин шара горьё байба. Саашаа, Гурбадахинь - аржагар улаан шэнэнһэн, Гурбан үрсэн гэдэгынь одоо энэ һэн.

«Юумэнш гэжэ ханахагүйлби» - гэжэ Юсэдүү хүбүүн урид харбахар хэсыбэ. Бугын эбэр гадартай номоёо дэлижэ, Булсуудань хүрэтэр годлиё

Зэнгэй дуун эдэлбэ, Пүмын дуун

Арһаар татуулһан үрсэн арбан тээшээ

Үсэд саашаа годлинь ошоһоор ошожо, Үлхөөтэйхэн горьёор гаража ябатараа, Үүдхэтэ һүүлээ дайран ташажа, Үнэн замаа алдан, үнэнһэн уруу гударраа.

Гаһар шэнэнһэн дайрагдангүй үлэшэбэ...

Газар тэбэрин, Юсэдүү хүбүүн унашаба. Шилдэй занги номоёо гаргаа абаа лэ, Шэдигтэ хургадаа үүдхэ дээрээ табяа лэ. Булган дэгэлэй энгэр захые сэлнбэ, Бухайр шара номоёо татан дэлибэ.

Уран зохёолшын 80 жэлэй ойдо

Николай ДАМИНОВ

ШИЛДЭЙ ЗАНГИ ТУХАЙ ДУУН

Поэмэ

Дүмэд гэхэдээд, булсуудань хүрэтэр татахадань,

Дүлэн гаража байгаал. Угзарад гэхэдээд онодонь хүрэтэр татахадань,

Утаан гаража байгаал. Зэнгэй дуун эдэлбэ, Пүмын дуун хубариба. Эрхинһээ гарахаһаа эршэтэй гараба. Дөлөөборһоо гарахаһаа дуутай гараба.

Арһаар татуулһан үрсэн арбан тээшээ бутарба,

Агаар сэлюундэ үлхэгдэһэн горьёор Алдалгүйгөөр годлинь гаража, сэхэ Аржагар улаан шэнэнһэн модондо гоёор Адалдашоод шэшэрэн байһан гэхэ! Албатан олон баярлан, Арын хэнгэрэг дэлдэбэ. Баатар Шилдэйн мэргые Баһа харабади гэлдэбэ.

Үнэншэ албатан баярлан, Үбэрэй хэнгэрэг дэлдэбэ. Шилдэй зангийн мэргые Шэнээр харабади гэлдэбэ.

Унаад хэбгэһэн Юсэдүү баатарраа бодхоожо,

Уринаар хандан, ингэжэ Шилдэй үгэлбэ: - Үтэрөөр хэлэһэн үгэшни шамай боожо, Омогоор хараһан оношни нюдыш

Эрэ хүндэ эндүү байжа болодог юм, Эндүү соогуур гаражал эрэ болодог юм.

Юсэдүү хэлэбэ: - Хүхихэ сагшни ерээгүйл,

Юрэдөө, тэрэхэн Бүхэтэр Атаантай турша даа.

Амаараа Атаанин торгохо амиган түрөөгүйл, Али шимнай гүш? Шадаха юм хаа шада. -

Бүхэтэр Атаан хүрхыгшэбэ үбсүүгээ: «Бүгэдын наадан бү боло» гэжэ айлгана. Хүлэйхиһөө аманай торогто хэсүү гээд, Хэнэйһые заабаригүйгөөр Шилдэй ойлгоно.

Тархидань гэнгэ абаралта бодол ороо: Тансаг тайжын хаяхан эльгэһэн бэлэг!

- Таамаг удхыень Бүхэтэр Атаан энэ дорроо

Тайлбарилжа улад зондоо хэлэг. Хүршэ Монголһоо ерэхэн энэ мэндэ - Хубаан хухалһан хурдан годлинь

Харагты! - гэбэ. Хүнүүд, һонирхон, тэндэ Хариин мэндые гар дамжуулба хад лэ.

Бүхэтэр Атаан, духынгаа арһа уршылган,

Бүтүү болошоод, бодожо үзэбэ удаан. - Эгээн түрүүндэ, ухаамгайемнай шалган, Эльгээл, - гэбэ.

- Тэрэшни зүб, Атаан. Саашань хэлыш, тайлбарилгань ямар бэ? - Саагуур наагуур тэрэнэй

Харюу оложо яашье шадабагүйл даа. - Хаягты! - гэбэ. - Ямаршые удхагүйл даа!

Энэ үсэд олоной тэг дундаһаа Орой сагаан Оһор гэжэ алдартай

Зубалгада хахангүйгөөр зуу наһаа

Эдлэһэн үбгэн ээл-гээл гэшхэн гарабалтай.

- Үлгэгтэйдөө үнэнһэн үлгэһэн Шилдэй! Үбгэн минни үгэ шагнаха болоболши. Атаанай хажуугаар олоороо эндэ

Алим бэ, наашань мүнөөхэ зэргэшэлдээ, дүтэ болгонши.

Урда сагта, минни унаган залууда, Ургамал байхан Алтай үндэр ууллада

Агнажа ябаһаар, абашни оһолдо унаа һэн:

Агуулын шэнээн шонодо динлдэхэ ханаа һэн.

Эгээл эндэ монгол нэгэ баатар Эршэтэ годлөөр шоныень таһа

Харбалайл. - Үни тулахагүй, халаха гэжэ байтарнь,

Үхэлэй һабарһаа эсэгыешни гаргалайл. Абарал туһаа тэдэ хоёр дурдалсан,

Аяга дүүрэн ундаяа хубаан ууба ха. Хэтэ мүнхэдөө анда боложо танилсан,

Хээр моридойнгоо шалатарнь һууба ха.

Палаха дээрээ, һанамжын тэмдэг гэлдэн, Аюулаһаа абарһан годлиё хоёр болгожо,

Абалсаа юм лэ. Хожом нэгэтэ үерхэлдэн, Аша хүүгэднай бэе бэеэ золгожо,

Абынгаа захяагаар танилсуужа гэлтэйл даа..

Аяар үннэй болоһон хэрэг бэлэйл даа. Танил тэрэ баатараймнай үринь Тансаг тайжа гэжэ мүнөө алдартайл.

(Ургэлжлэлийн хожом гараха).

ЭДЕЭ ХООЛ

Сагаалгание угтуулан

Имагтал мал ажалтай Агын буряадуудай эдээ хоолойнь зүйл мяхан, сагаан эдээн байһан юм.

МЯХАН. Ноябрьриин һүүлээр, декабрь соо айл бүхэндэ үүсэ хэлгэн болодог хэн. Тон үгэнтэй хүн нэгэ бодо, арбаад гаран бодотой болоод ерэхэлээрээ хоёр бодо, хорёод бодотой айлууд гурбан бодо аладаг байгаа. Энэ мяханинь, тухайлхада, май нара шахатар хүрэдэг хэн. Шадалтай баян зон мяхаяа бүхэлээр шанажа эдидэг, дунда ба доодо шадалтан ехэнхидээ мяхаяа жэжэхэнээр хэршээд, шүлэ гаргадаг байгаа. Зүгөөр бүлынгөө түрүү эрэшүүлдэ шүлэнһөө гадна бүхэли мяха шаналсажа үгэдэг хэн. Шүлэндөө холихо юмэниинь гэхэдэ, гансал орооһон байгаа. Ехэ тогоон соо орооһоёо хээд, яһатай мяха үйжэ, орооһонойнгоо үлтиртэр бусалгахадань, ехэ үдхэн шүлэн болодог юм. Тэрэнээ уужа садаад, үлэнэн орооһоёо үглөөдэрэйнгөө шүлэндэ хэжээ хадагалдаг хэн.

Мяхаяа яһалал болгожо эдидэг хэн. Зүгөөр шалзартар бусалгадаггүй байгаа. Буряадууд түүхэй мяха эдидэг юм гэдэг үгэ тон худал. Хаа-яа даа, ехэ яарал болоо хаань, бага зэргэ

шүүдэнгүгээр эдихэ ушар болодог хааб даа.

Үүсэ хээд байхадаа, малайнага зүрхэн, эльгэн, бөөр, хошхоног дүрбэнһөө бэшэ гэдэхэ доторынь һайнаар угаагаад, гүзээн соонь хэжэ хүргэдэг хэн. Тэрэн **хирмаса** гэжэ нэрэтэй юм.

Энээнээ оруулжа, тэбшэ соо хүхөөр хэршээд, мяхантай холихо шүлэндөө үйдэг юм. Хирмасын шүлэн хүндэтэй эдээндэ тоологдодоггүй тула айлшадта иимэ эдээ хэдэггүй байгаа.

Үүсэлһэн малайнага уураг тархиинь гаргаад, зөөлэн мяхантай холихо жэжэхэнээр татаад, тэрэндээ мангир, даһа хээд, нарин гэдэхэн соонь хэжэ уяад, 20-30-40 сантиметр утатайгаар тус тустань хүргэжэрхөөд, хэрэгтэй сагтаа нэгэ нэгээр оруулжа шанадаг юм. Энээнине **тархи** гэжэ нэрлэдэг. Энэ ехэл амтатой хоол юм. Мүн эльгэн өөхөн хоёрые татаад, баһа иимээр гэдэхэн соо хэхэдэн, дутуугүй амтатой эдээн болодог. Хониной хархинсагыё һайса угаагаад, забһартань жэжэхэнээр татаһан мяха хэжэ, амһарынь бүтүүлэн,

модоор шэбхэдээд шанагша хэн.

Бүтүү юмэн соо хэжэ бэлдэхэдэ, ехэл амтатой эдээн болодогшье хаа, ехэ хүндэтэ айлшадтай хүндэдэ балай оролсодоггүй бэлэй. Зунай сагта хони гаргаад байхадаа, эльгыень сог дээрэ табижа болгон татаад, һэмжэ соонь орёжо шородо хадхаад, тэрэнээ гал дээрэ барижа шарадаг хэн. Тэрэн **һуғабша** гэжэ нэрэтэй. Заримдаа, илангаяа үбһэнэй үедэ, түргэн мяха эдихын тула шородо хадхаад, сог дээрэ барижа, сонгоожо шарадаг бэлэй.

Таһа газарай хүнүүд тарбага боожо, амтатой эдээ хэдэг бэлэй. Тарбаганай тархиинь таһа отолжо хаяад, арһыень үбшэнгүйгөөр, бүхы доторынь гаргаад, хүзүүнэйнь нүхөөр һуулижа, яһыень ходо татажа абаад, досоонь мангир, даһа хэдэг хэн. Тиигээд шулуу халажа халаажа, досоонь хээд, тарбаганайнгаа хүзүүе таһа уяад, тэрэнээ газар дутуугур мухаржулдаг, шулууень һэлгэдэг хэн. Тиигһээр байтарынь, тарбаганай үһэн халсаржа унадаг, эндэ тэндэнэ үлэнэн үһыень

хуйхалдаг бэлэй. Тиигһэн хойноо бэлдээд байһан нүхэн соо халуун бурма хээд, бурма дээрээ тарбагаяа табыад, дээрһээнэ баһа бурмаар булаад, үшөө дээрһээнэ шоройгоор хушадаг юм.

Удаань 2-3 саг тухай байлгаад, абажа эдихэдэ, ехэл амтатой хоол болодог хэн. Досоонь уһа хээгүйшье хаа, шүлэн бии болошоһон байгша бэлэй. Тарбаганай гэдэхэ доторыё хэршээд, досоонь хэлсэдэг байгаа. Тэрэн **дамбар** гэжэ нэрэтэй юм.

Тарбага хабшаха гэшэ иимэ юм. Гэдэхынь хаха ерээд, үбсүүень хадаад дэлгээхэ, үһыень хуйхалха, тиигээд нүхэн соо дээрэ дороһоонь халуун шулуунай хоорондо хабшажа булаад орхиходонь, болошодог юм.

Үбэл үүсэ хэхэдээ, алаһан малайнага хабһан, һээр, хошхоног болон амтатой мяханайнь зүйлнүүдье багахан торхо, айрагай һаба мэтын амһарта соо нягтаар дараад, амбаар соо гү, али һүүдэр газарта саһан соо хадагалдаг байгаа. Иигэжэ хадагалһан мяхан **нари** гэжэ нэрэтэй юм. Тээ хабар тэрэнээ задалжа эдидэг хэн. Хадамда ошоһон басагатай зон үүсэлһэн бодо малайнага үүсые мяхатайгаар абажа хадагалдаг заншалтай байгаа юм. Тэрэнээ хадамда гараһан басагандаа хэшэг гэжэ үгэдэг байһан юм.

Зарим хүнүүд хони үүсэлхэдээ, арһынь үбшөөд, толгойнь һалгаад, мяхынь эбдэнгүйгөөр, хамаг доторынь арилгаад, шуһыень шудхаад, мяханайнь досоо хэжэ, мяхынь бүхэд гээд хүргэжэрхидэг хэн. Тэрэнээ хабар гэдхээжэ задалхадань, һая хони гаргаһан шэнги байха юм.

Зөөдэлөөр ябадаг хүнүүд амбааргүй дээрһээ үүсүнгээ мяхыё үхэрэй арһан соо (үүсэлһэн үхэрэй) орёжо хүргэжэрхөөд, гэрэйнгээ һүүдэртэ саһаар булажархидэг байгаа. Ондoo газарта зөөхэдөө, тэрэнээ шэрээд ябадаг бэлэй.

Дулаан болоходо, мяханынь гутадаг хааб даа. Хагшажа үнэр орошоһон мяхаяа угааншьегүйгөөр шанаад эдидэг байгаа. Хагшаһан мяхаяа зарим зон бүри һонирхожо, амтархажа эдигшэ хэн.

Мяханайнгаа гутахагүйн тула зарим хүнүүд декабрь, январь соо тэрэнээ 30-40 сантиметр тухай сонзогоороор жүһөөд, амбаар соогоо үлгэжэрхихэдэн, тэрэнэ һэбхигэр, зөөлэншэгөөр хатадаг хэн. Тиимэ борсыё уни удаан саг соо хадагалдаг юм.

Дулаанай сагта мал алаа хаа, мяхаяа бүри нариханар жүһөөд хатаадаг. Тэрэнэ шэлдэн хатуугаар хатадаг хэн. Иигэжэ хатааһын урда мяхаяа даһатай халуун уһан соо хээд гү, али талха түрхээд үлгэдэг байгаа юм.

САГААН ЭДЕЭН. Урдандаа Агын буряадууд тарьяан ажал хэдэггүй байгаа. Теэд талханай зүйл оройдоошье эдидэггүй бэшэ, эдидэг байгаа. Тэдэнэр бусалгаха орооһоёо, аарсандаа һамарха талхаяа ород дээрээбэн ошожо, тоһо өөхэ, ямаанай хөөбэр, хониной болон тэмээнэй нооһоор болон арһаар хэһэн аргамжа, һур мэтэ юмээрээ андалдажа асардаг хэн.

Гэбэшье тэрэ сагта тэдэнэр талханай зүйл тоншьё багаар хэрэглэдэг байгаа ха юм даа. Ехэнхи хоолынь мяхан сагаан эдээн хоёр байгаа юм.

Һүнһөө гараһан хамаг бүхы эдээ хоолоо сагаан эдээн гэдэг байгаа. Хабар үүсүнгээ дууһахада, сагаан эдээгээрээ байдаг хэн. Үнеэдын апрель, май нара соо түрэжэ, ногооной хүсэд гаратар һү ородоггүй аад, богонихон саг соо зон эдээ хоолоор ядалдаад абадаг хэн. Майн һүүлээр: «Баха дуугарба, үнеэн ногоондо садаха болоо» гэжэ һамгад хөөрэлдэгшэ бэлэй. Һү орохолоорнь, зон ядамаргүй болодог хэн.

Һүөөрөө хоймог, уураг, тараг, айраг, аарсан, сагаан, айрһан, хурһан, зөөхэй, үрмэн гэхэ мэтэ эдээнэй зүйлнүүдье хэдэг байгаа.

ХОЙМОГ. Табаг соо хоёр-нэгэн халбага сагаа хээд, дээрһээнэ халуун һү хэжэ худхахадань, сагаанинь - ээдэжэ гашуугүй монсогор хоймог, һүниинь - шара шүүһэн болодог. Ехэнхидээ хоймогынь эдигшэ хэн. Зүгөөр шара шүүһынь заримдаа уудаг байгаа. Хоймогой шүүһэ уухадаа, шадал ородог, таргалдаг юм гэлсэгшэ бэлэй.

Эльвира **ДАМБАЕВА** хэблэлдэ бэлдэбэ. «Лодон багшын дэбтэрһээ» гэхэн номһоо абтаба.

АЮРЖАНАЕВ Владислав (Агу) Агванович

КПСС-эй эдэбхитэй ветерануудай нэгэн, нотагаархидайнгаа дунда ехэ хүндэтэй байһан Владислав (Агу) Агванович Аюржанаев 70 наһа хүрэжэ ябатараа наһанһаа нүгшэбэ.

Агу Агванович Хэжэнгэ нотагаархидай дунда тон хүндэтэй байһан арадай багша Агван Аюржанаевич Аюржанаевай

гэр бүлэдэ 1942 ондо түрэнэн юм. 1959 оной август нарада Сталиной нэрэмжэтэ хүдөө ажыхын артельдэ хүдэлхээ орожо, ажалайнгаа намтар эхилһэн юм (тэрэ жэлдэ 9-дэхи классай бүлэг комсомолшууд ВЛКСМ-эй районно комитедэй зууршалгаар хүдөө ажыхын хүдэлмэридэ эльгээгдэхэн байгаа). Энэ ажыхыда жэл хүдэлөөд, 1960 оной август нараһаа Дээдэ-Хэжэнгын долоон жэлэй һургуулида тэрэ хүдэлөө. Совет Армида алба хэжэ дүүргээд, 1966 оной сентябриин 1-һээ интернат-һургуулида хүмүүжүүлэгшээр хүдэлөө. 1967 оной ноябрь нарада ВЛКСМ-эй Хэжэнгын райкомой II, удаань I секретарьяар һунгагдаа. Аймагай соёлой таһагыё даагшаар 1971 ондо томилогдоо. 1974 оной сентябрьта Заһаһатын совхозой

парткомой секретарьяар томилогдоо. 1976 оной август нарада КПСС-эй Бурядай областной комитет А.А.Аюржанаевые Новосибирскын партийна дээдэ һургуулида һурахыень эльгээгээ. 1980 оной сентябрь нарада Заһаһатын совхозой парткомой секретарьяар дахин һунгагдаа. 1980 оной март нарада КПСС-эй райкомой пропаганда болон агитацион таһагыё даагшаар томилогдоо.

1989 оной август нарада Хэжэнгын райсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшоор һунгагдаа. 1990 оной апрель нарада КПСС-эй райкомой нэгдэхи секретарьяар тэрэ һунгагдаа. 1991 оной октябрь нарада КПСС-эй ажал ябуулгын болжулагдахада, эзэлжэ байһан тушаалһаа сүлөөлэгдөө. 1992 оной февраль

нараһаа эхилжэ, «Сагаан-Нуур» гэхэн нотагай предприятиян директорээр 5 жэлэй туршада хүдэлөө.

Агу Агванович эдэбхи үүсхэл ехэтэй хүн байгаа. Уран һайханай хэмжээ ябуулгануудта таһалгаряагүй хабаададаг байһан юм. Москва хотодо 1959 ондо Бурядай АССР-эй соёл болон искусствын хоёрдохи декадын, 1972 ондо Эрхүү хотодо Бүхэроссиин уран һайханай харалгын үнгэргэгдэхэдэ, тэрэ эдэбхитэйгээр хабаадаһан байна.

Хүн зоной эрилтэ хэрэглэмжэнүүдтэ, асуултануудта ханамжатайгаар хандадаг, ходоодоо туһалжа гэжэ эрмэлзэдэг байһан тэрэ нүхэдэйнгөө, нотаг зоной дунда ехэ хүндэтэй байгаа.

Агу Агванович Аюржанаев

тухай гэрэлтэ һайхан дурасхаал манай сэдхэлдэ хэтэ мүнхэдөө үлэхэл.

«Хэжэнгын аймаг» гэхэн муниципальна байгуулгын захиргаан, депутатуудай Совет, дайнай болон ажалай ветерануудай Совет, КПРФ-эй аймагай таһаг.

«Буряад үнэн» Хэблэлэй байшан партиин Хэжэнгын райкомой 1-дэхи секретарь байһан, Хэблэлэй байшанай «Бурядай түрүү хүнүүд-2010» конкурсын лауреат

АЮРЖАНАЕВ Владислав (Агу) Агвановичай

саһаа урид наһа бараһан ушараар гэр бүлэ, түрэлхидтэн гүнзгы шаналал гашуудалаа мэдүүлэнэ.

ХVII ЖАРАНАЙ САГААГШАН ТУУЛАЙ ЖЭЛ

ҮБЭЛЭЙ ҺҮҮЛШЫН САГААГШАН ҮХЭР ҺАРА

Буряад литэ	14 ХЭ	15 Д	16	17	18 Д	19 Д	20
Европын литэ	6	7	8	9	10	11	12
Гарал Нэрэ Үдэр	ДАБАА ҺАРА ПОНЕД.	МЯГМАР МАРС ВТОРНИК	ҺАГБА МЕРКУРИ СРЕДА	ПҮРБЭ ЮПИТЕР ЧЕТВЕРГ	БААСАН СОЛБОН ПЯТНИЦА	БИМБА САТУРН СУББОТО	НИМА НАРАН ВОСКР.
Үшгэ Үдэр	улаагийн Тахяа	шара Нохой	шарагийн Гахай	сагаан Хулгана	сагаагийн Үхэр	хара Бар	харагийн Туулай
Мэнгэ	1 сагаан	9 улаан	8 сагаан	7 улаан	6 сагаан	5 шара	4 ногоон
Һуудал	уула	модон	хиш	гал	шорой	түмэр	огторгой

Гарагай 2-то үбэлэй һүүлшын сагаагшан Үхэр нарын февралын 6 (шэнын 14).
Улаагшан Тахяа, 1 сагаан мэнгын, уулада һуудалтай үдэр. Хутагын хурса үдэр.

Бурханда, лусуудта зальбарха, бурхан, лусууд ба тэнгэри тахиха, дасан хийд бодхохо, хэшэг даллага абаха, сап табиha, номын үүдэндэ орохо, Очирпүрэвийн харюулга хэхэ, угаал үйлэдэхэ, байшан гэрэй һуури табиha, гэр бүрихэ, мори, үхэр номгоруулха, үзэл үзэхэ, эм найруулха, лама болохо, мал худалдаха, замда ябаха, бэри буулгаха, хурим хэхэ, замда гараха, мал худалдаха, байшан гэрэй һуури табиha, аралжаа наймаа хэхэ, буянай үйлэ бүтээхэ, тангариг үгэхэ, һаад тодхор дараха, угаал үйлэдэхэ, пүүдэл хэхэдэ һайн. Үхэр үдэр шэнэ малгай, хубсаһа үмдэхэдэ сээртэй; урлан бүтээхэ, дархалха, эрдэм ухаанда хуралсаха, сэргэ хүдэлгэхэ, бузар буртагые зайсуулха, дайсанай үйлэ тэбшэгты.

Хүнэй үһэ абабал, эд зөөри арбажаха, үхэр мал үдэхэ.

Гарагай 3-да февралын 7 (шэнын 15).

Шара Нохой, 9 улаан мэнгын, модондо һуудалтай үдэр. Дашиниматай үдэр.

Бурханда зальбарал, бурхан, тэнгэри тахиха, дасан

шүтээн бодхохо, арамнайлаха, хэшэг даллага абхуулха, хэлсээнэй ажалланиие абаха, урлаха үйлэдэ һуралсаха, ном заалгаха, гэр бариха, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, модо тариха, һэеы гэр табиha, шэнэ ноёниие табиha, худалдаа хэхэ, дайсаниие дарахада һайн. Эм найруулха, замда гараха, нүүдэл хэхэ, модо отолхо, тангариг үгэхэ, бэри буулгахые тэбшэгты.

Хүнэй үһэ аббаа һаа, амгалан байдалда һайн.

Гарагай 4-дэ февралын 8 (хуушанай 16).

Шарагийн Гахай, 8 сагаан мэнгын, хийдэ һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарал үйлэдэхэ, сап табиулха, хангал тахиулха, һахууһанда үгэлыгэ үгэхэ, лама хубараг болохо, тарни уншаха, ном заалгаха, аралжаа наймаа хэхэ, эд бараа худалдаха, гүлгэ тэжээхэ, бэшгэ зурхай зураха, дасанай тахил заһаха, ураг садан болохо, харюулга хэхэдэ һайн. Модо отолхо, худаг малтаха, замда гараха, арамнайлаха, зарга бариха, хэрүүл тэмсэл гаргаха, хатуу ажал хэхэ, ном соносохо, газашань үгэхэ,

тээрмэ бодхохо, шууяа гаргаха, хүншүү гутуулха сээртэй.

Хүнэй үһэ абабал, үбшэн, хамтаг хүрэхэ.

Гарагай 5-да февралын 9 (хуушанай 17).

Сагаан Хулгана, 7 улаан мэнгын, галда һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, бэшгэ зурхай зураха, санаар олгохо, дасан шүтээн бодхохо, номын хурал байгуулха, эм найруулха, модо тариха, хүрэнгэ эһэхэ, бэри буулгаха, түрэхэ, буянай үйлэ бүтээхэ, эрдэмдэ һураха, ном соносохо, номлохо, хэблэхэ, замда ябаха, худалдаа хэхэ, шэнэ барилга ашаглалгада оруулха, түмэрөөр урлаха, зүүдхэл шэмэг зүүхэдэ һайн. Хулгана үдэр хутага мөсэ эрилхэ, архи ууха, мэргэлэхэ сээртэй; улай гаргаха, хүншүү гутуулха, үзэл үзэхэ, мори урилдуулха, хүүгэдые үргэжэ абаха, нохой тэжээхэдэ хоригтой.

Хүнэй үһэ аббаа һаа, шэг шарай муудаха.

Гарагай 6-да февралын 10 (хуушанай 18).

Сагаагшан Үхэр, 6 сагаан мэнгын, шоройдо һуудалтай үдэр. Дашиниматай үдэр.

Бурханда зальбарха, хэшэг даллага абхуулха, лама болохо, эм найруулха, бэри буулгаха, хурим хэхэ, замда гараха, мал худалдаха, байшан гэрэй һуури табиha, аралжаа наймаа хэхэ, буянай үйлэ бүтээхэ, тангариг үгэхэ, һаад тодхор дараха, угаал үйлэдэхэ, пүүдэл хэхэдэ һайн. Үхэр үдэр шэнэ малгай, хубсаһа үмдэхэдэ сээртэй; урлан бүтээхэ, дархалха, эрдэм ухаанда хуралсаха, сэргэ хүдэлгэхэ, бузар буртагые зайсуулха, дайсанай үйлэ тэбшэгты.

Хүнэй үһэ абабал, эд зөөри, үхэр мал гарзалха.

Гарагай 7-до февралын 11 (хуушанай 19)

Хара Бар, 5 шара мэнгын, түмэртэ һуудалтай үдэр. Дашиниматай үдэр.

Бурхан шүтээн, орон гэрээ арамнайлаха, лама болохо, ном номлохо, наһанай буян бүтээхэ, эд, мал абаха, худаг малтаха, модо һуулгаха, тоосоо хэхэ, үзэл үзэхэ, сэргэ хүдэлгэхэ, бэри буулгаха, хубсаһа эсхэхэ, замда ябаха, модо отолхо, тангариг үгэхэдэ һайн. Бар үдэртэ сасал үргэхэ сээртэй; бэри буулгажа, хүрыгэ

оруулжа болохогүй; эм найруулха, түрэл садан бололсохо, ном эхилэн заалгаха, мал худалдаха, хүүгэдые хүлдэ оруулха, газашань ябуулха, газар хахалха, нохой абаха, наймаа хэхэ үйлэнүүдтэ таарамжагүй.

Хүнэй үһэ аббаа һаа, һайн нүхэртэй ханилха.

Гарагай 1-дэ февралын 12 (хуушанай 20).

Харагийн Туулай, 4 ногоон мэнгын, огторгойдо һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, лама болохо, огторгойн үүдэ сахиха, гүрэм заһал хүүдэхэ, сэхэ хүнтэй уулзаха, буянай үйлэ бүтээхэ, 8 лусууд тахиха, тахилда үгэлыгэ үгэхэ, ханаха, эм найруулха, мал адууһа һургаха, эрдэм номдо һургаха, хурим хэхэдэ һайн. Туулай үдэр газар һэндэхэдэ сээртэй; байшан гэрэй һуури табиha, шэнэ гэр бариха, хүп, мал һамнаха, ханаха, төөлүхэ, бэри буулгаха, үбшэн эмнэжэ эхилхэ, гэр бүрихэ, нүүдэл хэхэ, худалдаа эрхилхэдэ бүтэмжгүй.

Хүнэй үһэ абабал, үлэсхэлэн байдал оршохо.

Жаргалаа эдлэжэ һуугыт даа, хүндэтэ Гарма Бадмаевич!

Ойн баяр

Үнгэтэ һайхан дэлхэй дээрэ үгтэһэн наһантай оодоро оодорһоор, Тамнай мүнөөдөр 70 наһанайнгаа дабаан дээрэ хүрэхэ эрбэлгта.

Эхэ, эсэгынгээ буянгаар, аша үрээрн гэдхүүлжэ, наһанайнгаа нүхэрэй аша туһаар, засаг зургаанай хүсөөр ба өөрын зүдхүү зангаар энэ үндэр дабаан гаталагдаба гэхэдэ, алдуу үгыл хаш.

Эгээл түлэг дайн соогуур эхэ, эсэгэдэ баяр жаргал асархан үри боложо түрэхэн намтартайт. Тэрэ үсын үхибүүдэй ажабайдал хэлэшгүй хүндэ хүшэр байһан гээшэ. Эхэ эсэгынгээ зааһан нургаалы алдангүй, заншал соонь гуриутай журамтай хүмүүжэһэн хүбүүн гээшэлтэ.

Эжынгээ хүндэ үбшэндэ нэрбэгдэжэ, оронһоо бодохоёо

болёод байхадань, үшөө боргожоогүй хүбүүхэн унтаха нойроо алдан, хэды олон дүүнэрээ үргэлсөө, харалсаа, эхэсэ хүд дээрэн табья гээшэбта. Энэтнай аргагүй ехэ буян, габьяа гээшэл!

Хүдөөгэй хүдэлмэрийн эмхидхэл эдир залууһаа хараһан, ойлгоһон хадаа саашадаа бүхы наһаяа хүдөө ажахыда зориулаат. Хүбүүн наһанһаа эхилжэ, ерээдүй ажабайдалайнгаа зам харгыс зүбөөр тодорхойло олоот.

Бүхы ажалтайнай хууданууд гансал Хурамхаан нутагтаа холбоотой.

Хүсэ шадалаа гамнангүй, олоной түлөө шармайн оролдохо хүдэлһыетнай нутагай зон һайн мэдэдэг.

Уг залгаха хүбүү, харида хүргэхэ басагадые Валентина

Батуевнайтгаа үргэжэ, ажабайдалайн үргэн харгыда гаргаат.

Мүнөө үхибүүдтай бата бүдүүн айлноуд болонхой, аша эзэнэрээр олон хүгшэн аба боложо, жаргалаарнь жаргажа, баяраарнь хубаалда-

жа һууналга. Аха дүүнэртээ, анда нүхэдтээ нягта холбоотой баян бардам, эрхим айлайхи гээшэт. Тамнай түрэлэй дуушан хадаа ханилһан нүхэртээ жэшээтэ дуэт болонхойнууд гүрбэлзэнэт. Эгэшэ дүүнэртнай та хоёроо ехэтэ хүндэлжэ, нэрээртнай нэрлэнгүй, «аха», «биргэн» гэдэг.

Хаанашье ябахадаа, түрэ нааданда, баярай үдэрнүүдтэ хонгёо һайхан хоолойгоороо дуугаа дуулаһаар, 70 наһанайнгаа табсанда хүрэхэ эрбэлгта. Үндэр наһанай баяр хараха гээшэ яһала ехэ буян даа!

«Эрьэ һайтай уһан һайхан, Эхэнэр һайтай эрэ һайхан» гэхэн онһон үгэ Та хоёртомнай ехэтэ таарана.

Хамта суг хүдэлһэн үетэн

нүхэдтнай үнэн зүрхэнһөө Танаа түрэхэн үдэрөөртнай амаршалаад, иигэжэ хэлэхэ дуран хүрэнэ.

Зоной хэрэгтэ бэсэ үгөөлтэ, Зориг түгэлдэр энэ хүрөөлтэ. Хүндэ ажалһаа зүрхөө алдаагүйт.

Хүсөө гамнаагүйт, эсэе сусаагүйт.

Үрээлымнай тогтоон абыт. Шадал ехэтэй,

шарай һайхантай, Нюрга бэхитэй, нюур уринтай һуухатнай болтогой!

Амаршалагшад: Д.С., Т.Ж. Аюшесвтэн, В.Ц., Д.Ж. Баторовтан, К.П., С.Э. Бадмаевтан, Б.С., Б.Д. Гармасвтэн, В.Б., Б.А. Дугаровтан, В.Д., Е.М. Цыреновтэн.

Улаан-Үдэ хото, февраль һара.

<p>Буряад Үнэн Дүхэриг</p> <p>Учредители: Президент, Народный Хурал, Правительство Республики Бурятия Ген.директор-гл. редактор - Э.Д.ДАГБАЕВ Редактор - Т.В.САМБЯЛОВА Редакционная коллегия: И.М.Егоров, П.Л.Носков, М.В.Калашников, И.В.Смоляк (Правительство РБ), А.С.Коренев, Ц.Б.Батуев, В.Р.Булдаев, Ц.Э.Доржиев (Народный Хурал РБ), А.В.Махачкеев (замгендиректора - руководитель редакций газет), Л.Г.Будаев (замгендиректора-директор по экономике и развитию), С.Б.Байминова (бильд-редактор), Г.Х.Дашеева, Н.Д.Бадмаринчинов, Л.В.Очинова, Д.Ц.Мархадаева, Б.В.Балданов, В.Д.Дамдинова.</p>	<p>Телефоны:</p> <p>21-54-54 - приемная 21-35-95 - замгендиректора - руководитель редакций газет 21-68-08 - редактор 21-55-97 - замгендиректора - директор по экономике и развитию 21-64-36 - бильд-редактор 21-67-81 - компьютерный центр 21-66-76 - производственный отдел 21-63-86 - отдел экономических проблем, отдел фотоллюстраций 21-63-86 - отдел социально-политических проблем 21-64-36 - отдел гуманитарных проблем, отдел бурятского языка и перевода, отдел оперативной информации 21-06-25 - редакция журнала «Байгал» 21-60-21 - редакция журнала «Морин Хуур», редакционно-издательский отдел 21-62-62 - реклама 21-50-52 - подписка и распространение</p>	<p>АДРЕС: 670000, г. Улан-Удэ, ул. Каландаришвили, 23. ГУП «Издательский дом «Буряад үнэн». Учредитель - Правительство Республики Бурятия</p>	<p>Подписной индекс 73877 Газета зарегистрирована ФГУ «Восточно-Сибирское межрегиональное территориальное управление». Регистрационный №Б0079 e-mail: unen@mail.ru</p>
	<p>Газета набрана и сверстана в компьютерном центре. Издательского дома «Буряад үнэн».</p> <p>Отпечатано с готовых диапозитивов в ОАО «Республиканская типография» тиражом 4000 экз.</p> <p>Объем 6 плл. Заказ №215. 670000, г. Улан-Удэ, ул. Борсова, 13. Подписана в печать 1.02.2012 в 16.00 - по графику; 1.02.2012 г. в 16.00 - фактически. Общий тираж изданий ИД «Буряад үнэн» - 18900 экз. Цена свободная.</p>	<p>Редакция принимает печатные рукописи. Рукописи и фото не рецензируются и не возвращаются. Автор несет ответственность за представленные материалы. За содержание объявлений редакция ответственности не несет. Все справки у рекламодателя.</p>	<p>* Материалы на платной основе. ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ - каб. 1, 13 (1 этаж). Тел.: 21-62-62, тел./факс: 21-54-54</p>

ТРИАДА - ДЭЛХЭЙН ГУРБАН

Александр Махачевский фото.

Гурбан баатар гургаад ерэбэ

ТРИ БОГАТЫХ - ГУРБАН БАЯН

Земля богата корнями,
Небо богато звездами,
Океан богат водой.
*Газар үндэһөөр баян,
Огторгой одоор баян,
Далай уһаар баян.*

ТРИ ЛЁГКИХ - ГУРБАН ХҮНГЭН

Вода, когда струится, лёгкая.
Перо, когда кружится, лёгкое.

Язык, шлепущий небывшицы, лёгкий.
*Урдахадаа уһан хүнгэн,
Хиидэхэдэ үдэн хүнгэн,
Худалша хүнэй хэлэн хүнгэн.*

ТРИ ТВЁРДЫХ - ГУРБАН ХАТУУ

Кость тверда для языка.
Камень твёрд для тесака.
Закон твёрд для виновных.
*Эдихэ гэхэдэ яһан хатуу,
Шулаха гэхэдэ шулуун хатуу,
Зэмтэй хүндэ хуули хатуу.*

ТРИ БЫСТРЫХ - ГУРБАН ХУРДАН

Ноги скакуна — быстрые.
Стрелы, вдаль летящие, - быстрые.
Человеческие мысли
в озарении — быстрые.
*Хулэг мориной хул хурдан,
Хужуун номын номо хурдан,
Хурса хүнэй ханаан хурдан.*

ТРИ ДОЛГИХ - ГУРБАН УТА

В степи дорога долгая.
В устах сказание долгое.
В руках работа долгая.

Цифра «три» у всех народов мира считалась священной. Вспомните о том, что в русских народных сказках действовали три брата, три богатыря, три девицы, все герои проходили через три испытания. И в бурятском устном народном творчестве есть особый жанр - триада. В них показана красота мира и природных явлений.

Дэлхэйн олон арадуудта гурба тоо шэдитэ гэжэ тоологдодог байгаа. Тийхэдэ оньһон үгэнуудтэ, онтохонуудта гурба тоо оруулжа хөөрлдөөгөө үргэлжэлүүлдэг байгаа.

*Дайдада харгы ута.
Хэлэхэдэ үльгэр ута.
Худалхэдэ хүдэлмэри ута.*

ТРИ ДАЛЁКИХ - ГУРБАН ХОЛО

Путь далёк коню ленивому.
Друзья далеки, если скуп человек.
Солнце далеко от ушедшего навек.

*Хиан морино харгы холо,
Харуу хүндэ нүхэр холо,
Үхэһэн хүндэ наран холо.*

ТРИ ОСТРЫХ - ГУРБАН ХУРСА

Зубы у растущего щенка острые.
У марала летнего рога острые.
В смертный час глаза
у человека острые.

*Гулгэн нохойн шүдэн хурса,
Зунай бугын эбэр хурса,
Үхэхэ хүнэй шүдэн хурса.*

ТРИ ЛУЧШИХ - ГУРБАН ДЭЭЖЭ

«А» — лучшая из букв
путеводных.
Конь — лучший из степных
животных.
Чай — лучший из напитков
благородных.
*«А» үзэг - эрдэмэй дээжэ,
Агта морин — малай дээжэ,
Аяга сай — эдэһэй дээжэ.*

ТРИ МЯГКИХ - ГУРБАН ЗӨӨЛЭН

Доброе слово мягкое,
Горячая пища мягкая,
Тёплая постель мягкая.
*Һайхан үгэ зөөлэн,
Халуун эдээн зөөлэн,
Дулаан унтари зөөлэн.*

ТРИ БЕЛЫХ - ГУРБАН САГААН

Волосы у старика белые.
В пору зимнюю снега белые.
Кости, пролежавшие века,
белые.
*Үтэлһэн хүнэй үһэн сагаан,
Үбэлэй сагта саһан сагаан,
Үхэһэн хойно яһан сагаан.*

Г.С.Санжадаевагай,
О.П.Купесвагай "Тоонто
шотаг" гһэн номһоо.

Ангел - это тоже дух. Некоторые ангелы на нашей планете не воплощались ни разу, поскольку обычно эти духи имеют очень солидный жизненный опыт. Аура ангела - чистый свет. Чем больше сила, тем больше света. Можно сказать, все мы - будущие ангелы. Ангел - это сгусток энергии, имеющий форму шара, но для нашего удобства они принимают приятный человеческий облик. Крылья - это символ духа, силы и скорости. Крыльев у них тоже нет. Крылья им приделала наша фантазия, так же, как и огненные мечи. Но ангелам хочется доставить нам удовольствие, вот они и показываются иногда с крыльями. Своим подопечным ангелам запрещено показываться. Часто ангелы спасают нам жизнь. Вообще наша жизнь во многом - результат трудов наших ангелов. Порою, став ангелом, старая и опытная душа сама выбирает любимого человека и принимает решение помочь ей двигаться к Свету.

Ангел - это дух-защитник высокого ранга. Он ведет своего подопечного путем добра, помогает ему советами, утешает в печали, поддерживает мужество в испытаниях. Часто он следует за тобой от рождения до смерти и после, в последующих воплощениях.

Эти высшие существа находятся возле тебя везде и всюду, где бы ты ни был: в больнице, в школе, на улице. Ничто не может разлучить тебя с этим другом, которого ты не можешь видеть, но чьи нежные побуждения и мудрые советы ощущает твоя душа. Установи со своим ангелом такую близость и понимание, какие бывают между лучшими друзьями.

Вас не оставили на Земле одних, без поддержки и опоры. Каждый ангел счастлив, когда его подопечный на верном пути; он страдает, когда его советами пренебрегают. До такой любви и самоотверженности, к сожалению, ах как порой далеко людям! Твой невидимый друг порой отдает тебе все тепло души и принимает на себя удары, предназначенные тебе, но не видит за это ни отклика, ни малейшей благодарности.

Это твои самые надежные и преданные друзья. Запомни - ангелы твои всегда на твоей стороне. Люби и береги их! Если ты добр и помыслы твои светлы, к тебе на твой свет слетятся еще добровольные помощники. А если ты чёрств и думаешь только о себе, ангелы могут и отлететь от тебя, кроме одного, который все равно всегда остается рядом. Особенно отталкивают ангелов мысли о самоубийстве.

Вообще армия ангелов огромна и разнообразна. Под общим названием ангелов работают чрезвычайно разнообразные и непохожие духи с индивидуальной историей и полномочиями. Но, несмотря на свою непохожесть, ангелы всегда - это любовь, нежность и храбрость.

Обычно ангелов у человека несколько. Ангел-хранитель - один. Он как бы главный ангел, он несёт ответственность за сохранение твоей жизни. В течение жизни обычный человек иногда теряет ангелов. Но один ангел-хранитель всегда остаётся, несмотря ни на что.

Почему мы не видим своих ангелов? Потому что наши глаза видят в

Ангелы

основном твёрдые и жидкие тела. Газообразные субстанции мы различаем плохо. Но при желании мы можем развить в себе эту способность.

Почему мы не видим ангелов, стоящих рядом? Просто они не из плоти и крови. А наши глаза видят только наиболее плотную часть того, что есть перед нами. Хотя многие дети видят своих друзей из другого мира, но взрослые говорят им, что это всё выдумки. Тогда малыш перестает Видеть и перестает верить в чудеса.

А жизни без чудес не бывает! Наша жизнь полна чудес, радости и смысла. Просто человек - очень сильное существо. Как он сам решит, так и будет. Сейчас многие взрослые вместе думают, что мир плохой, скучный и даже иногда страшный. И получается, что эти мысли собираются вместе, собирается их громадная сила и вот, пожалуйста! - землетрясение.

А если бы все дети враз подумали, что наша Земля - такой большой сад, в котором жить весело, приятно и радостно! Какая бы сила получила у такой большой мысли!

Проснувшись утром, мы бы вышли на улицу и увидели все, что живем в раю. Но ведь это так трудно - чтобы все дети и враз подумали. Думай хорошее сам, и твоя жизнь изменится к лучшему, это обязательно. Только сейчас ученые начали изучать силу мысли, и хотя эти исследования только начаты, но уже изумляют своей необычностью.

Чтобы позвать на помощь ангелов, не надо думать, достоин ли ты. Просить ангелов можно обо всем. Они будут рады подружиться с тобой!

Все совпадения и случайные встречи

происходят по воле ангелов.

Просить ангела можно так же, как своего друга, вслух или про себя. Если тебе грустно, можно позвать ангела.

Ангела можно попросить полечить порезанный пальчик, например. Можно попросить, чтобы задачка скорее стала понятнее.

Можно попросить, чтобы ангел помог папе, который уехал в командировку.

Можно попросить, чтобы ангел почистил твою комнату от плохих мыслей - они ужасно вредят всем.

Просить нельзя того, что может принести вред кому-либо.

Ангелы говорят:
- Мы всегда рядом, мы поможем.
- Ничего не бойся, мы рядом.
- За вами наблюдать смешно.
- Делай добро без условий.
- Любите свою, нашу землю, малую часть от такой большой Земли.

Виктория АЛАГУЕВА.
Полосу подготовила Галина ДАШЕЕВА.